

**T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**İŞSİZLİĞİN HANE HALKI FİNANSAL DAVRANIŞLARI
ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ: KARABÜK İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Burcu ÇETİNKAYA KIRIKOĞLU**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Gülay GÜNAY**

**Karabük
TEMMUZ/2019**

**T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**İŞSİZLİĞİN HANE HALKI FİNANSAL DAVRANIŞLARI
ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ: KARABÜK İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Burcu ÇETİNKAYA KIRIKOĞLU**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Gülay GÜNAY**

**Karabük
TEMMUZ/2019**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY FORMU	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR.....	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	12
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	12
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	13
ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	15
ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	16
EVREN VE ÖRNEKLEM	21
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	23
GİRİŞ.....	24
1. BİRİNCİ BÖLÜM.....	26
İŞSİZLİK, TÜKETİM VE TASARRUF KAVRAMLARI.....	26
1.1. İşsizlik Kavramı	26
1.2. İşsizlik Oranı	30
1.3. İşsizlik Türleri.....	31
1.3.1. Açık İşsizlik	34
1.3.1.1. Yapısal İşsizlik.....	35
1.3.1.2. Konjonktürel (Devri) İşsizlik	37
1.3.1.3. Mevsimlik İşsizlik.....	38
1.3.1.4. Teknolojik İşsizlik	39
1.3.1.5. Arızı İşsizlik (Friksiyonel).....	40
1.3.2. Gizli İşsizlik	41
1.3.3. İşsizlikte Sürekli Durgunluk.....	41

1.3.4. Doğal İşsizlik	42
1.4. İşsizlik Teorileri	42
1.4.1. Neoklasik İşsizlik Teorisi	43
1.4.2. Keynesyen İşsizlik Teorisi.....	44
1.4.3. Belli Başlı Yeni İşsizlik Teorileri	44
1.4.3.1. İş Arama Teorisi.....	44
1.4.3.2. İçerdekiler-Dışarıdakiler Teorisi	45
1.4.3.3. Ücret Etkinliği Teorisi.....	45
1.5. İşsizlik ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki.....	45
1.6. Dünyada ve Türkiye’de İşgücü İstatistikleri.....	47
1.7. İşsizliğin Nedenleri ve Sonuçları	54
1.8. İstihdam Politikaları	57
1.8.1. Aktif İstihdam Politikalarıyla İşsizlikle Mücadele	58
1.8.2. Pasif İstihdam Politikaları	60
1.9. Tüketim Kavramı.....	61
1.10. Tüketici Teorileri	63
1.11. Tasarruf Kavramı.....	64
1.12. İşgücü Açısından Hane Halkı	66
1.13. Hane halkının Tüketim ve Tasarruflarını Etkileyen Faktörler	67
1.14. İşsizliğin Hane halkı Tüketim ve Tasarruflarına Etkileri	69
1.15. Literatür Taraması	71
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	76
İŞSİZLİĞİN HANE HALKI FİNANSAL DAVRANIŞLARI ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ: KARABÜK İLİ ÖRNEĞİ	76
2.1. Araştırmanın Bulguları	76
2.1.1. Demografik Bilgiler.....	76
2.1.2. Bireylerin İşsizlik Sürelerine İlişkin Bilgiler.....	78
2.1.3. Bireylerin İşsizlik Nedenlerine İlişkin Bilgiler	79
2.1.4. Bireylerin Finansal Konulara İlişkin Karar Unsurları	81
2.1.5. Bireylerin Harcama Kalemlerine Yaptıkları Harcama Sıklıkları	83

2.1.6. Bireylerin Çeşitli Harcama Kalemlerine İlişkin Nakit Harcama Türü.....	85
2.1.7. Bireylerin Harcamalarını Kredi Kartı ile Yapmalarına İlişkin Unsurlar.....	87
2.1.8. Bireylerin Harcamalarını Taksitlendirme Durumu	89
2.1.9. Bireylerin Borçlanma Durumları	91
2.1.10. Bireylerin Tasarruf Yapabilme Durumları.....	93
2.1.11. Bireylerin Tasarruflarını Değerlendirme Şekilleri	95
2.1.12. Bireylerin Tasarruf Yapma Nedenleri	97
2.1.13. Bireylerin Tasarruf Yapamama Nedenleri	100
2.1.14. Bireylerin Borçlanma Sıklıkları	103
2.1.15. İşsizliğin Bireylerin Finansal Davranışları Üzerine Etkilerine İlişkin Tutumları	106
2.1.16. Bireylerin Ekonomik Durumlarına İlişkin Unsurlar	109
2.1.17. Bireylerin Finansal Memnuniyet Düzeyleri	112
TARTIŞMA VE YORUM.....	116
SONUÇ VE ÖNERİLER	127
KAYNAKLAR	130
TABLolar LİSTESİ	148
ŞEKİLLER LİSTESİ	150
EKLER LİSTESİ	151
ÖZGEÇMİŞ.....	157

TEZ ONAY FORMU

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Burcu ÇETİNKAYA KIRIKOĞLU'na ait “İşsizliğin Hanehalkı Finansal Davranışları Üzerine Etkisinin İncelenmesi: Karabük İli Örneği” adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından İktisat Programı Yüksek Lisans tezi olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	:Prof.Dr.Gülay GÜNAY.....	
Danışman Üye	:Prof.Dr.Gülay GÜNAY.....	
Üye	..Dr.Öğr.Ü Ahmet OĞUZ.....	
Üye	..Doç.Dr. Oğuz KARA.....	

Tez Sınavı Tarihi : ..04.07.2019.....

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışmada alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Adı Soyadı : Burcu ÇETİNKAYA KIRIKOĞLU

İmza :

ÖNSÖZ

İşsizlik günümüz dünyasının önemli sorunlarının başında gelmektedir. İşsizliğin bu süreklilik taşıma özelliğine sahip olması, özellikle aileleri etkilemekte ve hane halkının tüketim ve tasarruf ile ilgili davranışlarının da belirleyicisi olmaktadır. Bu çerçevede hem Karabük İl'indeki kişilerin durumlarını ortaya koymak hem ilgili literatüre zenginlik kazandırmak amacıyla böyle bir çalışmayı yapmamda desteğini, bilgi ve tecrübesini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Gülay GÜNAY'a ayrıca tez savunma jürisinde görev alan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Ahmet OĞUZ'a ve Doç. Dr. Oğuz KARA'ya, benden deneyimlerini hiçbir zaman esirgemeyen Öğr. Gör. Mehmet UÇAR'a olmak üzere; araştırma formunun uygulanma aşamasında bana yardımcı ve destek olan babam Salim ÇETİNKAYA'ya, araştırmanın yazım aşamasında her zaman moral veren annem ve kız kardeşlerime, akademik çalışmamda fedakârlık ve sabır gösteren sevgili eşim Arif KIRIKOĞLU'na teşekkür ederim.

Burcu ÇETİNKAYA KIRIKOĞLU

ÖZ

Dünya’da ve Türkiye’de işsizlik giderek artan toplumsal bir sorun haline gelmektedir. Gelişmiş ya da gelişmekte olan tüm ülkelerin ortak sorunu olmaya devam etmektedir. İşsizler, düzenli bir geliri olmayan, bu nedenle harcamaları bir başka deyişle tüketim alışkanlıkları, normal zamanlara göre farklılık gösteren bireylerdir. Ayrıca bireyler, genellikle tüketimlerini karşılayamayacak derecede bir gelir elde edemediklerinden dolayı tasarruf eğilimleri, çalışan ve düzenli geliri olan bireylere göre farklılık arz etmektedir.

Aile toplumdaki en önemli harcama birimidir. Bireylerde ve hanelerde yaşanan işsizlik probleminin etkileri demografik ve sosyal etkilere göre değişiklik gösterebilmektedir. Tüketim ve tasarruf kavramları ailelerin yaşam biçimlerine ve davranışlarına göre şekillenen bir unsurdur. Bu amaçla, daha önceden bu alanlarda yapılan çalışmalar incelenip araştırılarak bir anket veri seti hazırlanmıştır. Hazırlanan araştırma formu sayesinde işsizliğin hane halkı tüketim ve tasarruf eğilimleri üzerine etkilerinin incelenebilmesi açısından önemlidir. Hazırlanan bu anket Karabük merkez ilçesinde ikamet eden farklı demografik özelliklere sahip 400 işsiz bireye geliş güzel örneklem yöntemi ile ulaşılmıştır. İşsizliğin hane halkı tüketimleri ve tasarrufları üzerinde etkili olan sosyoekonomik ve demografik faktörler irdelenmiştir. Parametrik yöntemlerden ki-kare analiz sonuçlarına; parametrik olmayan yöntemlerden Mann Whitney U-testi ve Kruskall Wallis H-testi bulgularına yer verilmiştir. İşsizliğin, tüketim ve tasarruf davranışlarının araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerine bağlı olarak değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, Tüketim, Tasarruf, Davranış, Karabük

ABSTRACT

Growing unemployment in the world and Turkey is becoming a growing social problem. It remains a common problem for all developed or developing countries. The unemployed are individuals who do not have a regular income and therefore their expenditure, in other words their consumption habits, differ from normal times. In addition, since individuals generally do not earn enough income to cover their consumption, savings tendencies differ according to individuals with working and regular income.

Family is the most important spending unit in the society. The effects of unemployment problems in individuals and households may vary according to demographic and social impacts. Consumption and saving concepts are shaped according to the life styles and behaviors of families. For this purpose, a survey data set was prepared by examining and investigating the studies conducted in these fields. It is important to examine the effects of unemployment on household consumption and saving trends through the research form. This questionnaire was reached to 400 unemployed individuals with different demographic characteristics living in the central district of Karabük. The socioeconomic and demographic factors that affect the household consumption and savings of unemployment are examined. From parametric methods to chi-square analysis results; Mann Whitney U-test and Kruskal Wallis H-test were used. Unemployment, consumption and saving behaviors have been found to vary depending on the demographic characteristics of the unemployed people participating in the study.

Keywords: Unemployment, Consumption, Savings, Behavior, Karabük

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	İşsizliğin Hane halkı Finansal Davranışları Üzerine Etkisinin İncelenmesi: Karabük İli Örneği
Tezin Yazarı	Burcu ÇETİNKAYA KIRIKOĞLU
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Gülay GÜNAY
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans Tezi
Tezin Tarihi	04/07/2019
Tezin Alanı	İktisat Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜSBE – KARABÜK
Tezin Sayfa Sayısı	157
Anahtar Kelimeler	İşsizlik, Tüketim, Tasarruf, Davranış, Karabük

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of theThesis	Investigation of the Effect of Unemployment on Household Financial Behaviors: The Case of Karabük
Author of theThesis	Burcu ÇETİNKAYA KIRIKOĞLU
Advisor of theThesis	Prof. Dr. Gülay GÜNAY
Status of theThesis	Master Thesis
Date of theThesis	04/07/2019
Field of theThesis	Department of Economics
Place of theThesis	KBÜSBE – KARABÜK
Total PageNumber	157
Keywords	Unemployment, Consumption, Savings, Behavior, Karabük

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
Km	: Kilometre
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı.
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
Ort.	: Ortalama
S.	: Standart Sapma
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
X	: Aritmetik Ortalama

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Günümüzde birçok ülkenin istihdam yapısı ve işsizlik faktörü ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmişliği açısından önemli noktalarından birisini olmuştur. Diğer ülkeler gibi Türkiye'nin de en önemli ekonomik ve sosyal sorununu oluşturmaya devam etmektedir. İşsizlik sadece ülkelerin ekonomik ve toplumsal refahını etkilememekte, aynı zamanda işsiz kalan bireylerin, hem kendileri için hem de hane gelirleri açısından önem arz etmektedir. İşsizliğin birtakım sosyal ve psikolojik etkilerinin yanı sıra; gerekli tüketim ihtiyaçlarının giderilmesinde, geleceğine yön verecek tasarruf imkânlarının kısıtlanması açısından da işsizlik unsuru hanelerin ve bireylerin en önemli sorunlarının başında gelmektedir. Literatürde tasarruf iki türlü şekilde ele alınabilmektedir. Birincisi harcamalarda kısıtlama yapılarak yapılan tasarruftur. İkincisi ise dönemsel giderler karşılandıktan sonra geriye kalan gelirin biriktirilmesi yoluyla yapılan tasarruflardır. Dolayısıyla bu çalışma her iki tasarruf türünü kapsamaktadır. Bu çerçevede var olan sorundan hareketle araştırmanın konusu, Karabük ilinde yaşayan işsizlerin tüketim ve tasarruf davranışlarına olan etkisi olarak belirlenmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

İşsizliğin, birey üzerinde başta ekonomik olmak üzere sosyal ve psikolojik birçok olumsuz etkisi bulunmaktadır. Bu konuda literatürde yapılmış pek çok inceleme bulunmaktadır (Kenar, 2001; Yılmaz vd., 2004; Alptekin, 2006; Çelik ve Tatar, 2011). İşsiz kalan bireylerin tüketim alışkanlıklarının, çalıştıkları döneme göre farklılaşması sadece birey üzerinde değil, hane halkı, emek arz edenler ile tasarruf sahipleri gibi ekonominin diğer oyuncularını üzerinde de etkisi bulunmaktadır. İşsiz sayısının artması, tüketici sayısının azalması başta olmak üzere birçok olumsuz etkisi bulunmaktadır. İşsizliğin artması ekonomik alanda sadece gelirin azalması ile değil, bireylerin toplumsal yaşamında da etkisinin görüldüğü sosyal bir problemdir. İşsizliğin en fazla etkilediği kurum aile yapısıdır. Aile içinde bireylerin işsiz kalması, aile içi ilişkilerin bozulmasından, yoksulluğun getireceği zorluklara kadar aileleri ve aile üyeleri üzerinde farklı olumsuz etkileri olabilmektedir. Bu olumsuz etkilerin sonucu olarak ekonomik beklentiler kötüleşmekte ve toplumun geniş kesimlerine yayılmaktadır.

Yurt dışında işsizlik konusunda yapılan çalışmaların önemli kısmı, işsiz kalan bireylerin davranışlarını açıklamak ile ilgili olduğu görülmektedir (Hughes ve

Perlman, 1984; Bailey, 1987; Berry, 1975; Andersen, 2002; Byrne ve Strobl 2004; Hughner vd., 2007; Candelon vd., 2009; Gabriel vd., 2010). İşsiz bireylerin tüketim alışkanlıklarının takibi ve işsiz olmadıkları döneme nazaran ne şekilde değiştiğinin tespiti, ekonomin yönünü belirlemesi açısından önem arz edeceğinden bu araştırmalar kamu kesimleri tarafından desteklenmektedir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin en çok etkilendiği işsizlik faktörü, hem ekonomik hem sosyal etkileri açıdan önemli bir sorun haline gelmektedir. Bu bağlamda işsizliğin, yaşanan gelir kaybının hane halkı üzerindeki tüketim ve tasarruflarına etkilerinin incelenmesi amacıyla;

- Bireylerin işsiz kalma nedenlerini belirlemek,
- Demografik özelliklerin işsizlik üzerindeki etkilerini incelemek,
- Tüketime ilişkin kararlarında bireylerin, harcama önceliğini tespit etmek,
- Demografik özelliklerin bireylerin gelirlerinden ne ölçüde tasarruf yapabildiklerine etkilerini incelemek,
- İşsiz bireylerin tasarruf yapma nedenlerini ortaya koyarak, bunları ne şekilde değerlendirdiklerini ortaya koymak,
- Tasarruf yapamayan bireylerin, tasarruf yapamama nedenlerini açıklamak,
- Demografik faktörlerin borçlanma davranışlarına etkilerini ortaya koyarak açıklamak,
- Finansal sıkıntı ve memnuniyet düzeylerini belirlemektir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma Karabük ilinde farklı demografik özelliklere sahip çalışmayan bireylerin, tüketim ve tasarruf davranışlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda işsizliğin hane halkı tüketim ve tasarruf davranışlarına etkilerinin incelendiği bu çalışmada öncelikle konunun önemi araştırılmış, kurumsal çerçeve oluşturulmuştur. Daha sonraki aşamasında araştırmanın amacına ulaşmak için, araştırmada veri toplama araçları Karabük merkezde yaşayan, aktif çalışma çağında olup çalışma istek ve yeteneğine sahip, çalışma koşullarını kabul ettiği halde iş bulamamış bireylere araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu uygulanmıştır. Araştırma verilerinin toplanılmasından önce gerekli kurum ve kuruluşlar ile görüşmeler sağlanmış, çalışmanın anket uygulama aşamasında gerekli olan izinler alınmıştır. Araştırma formu Karabük İŞKURA iş başvurusu yapmak için gelen bireylere uygulanmıştır. Araştırma formunun uygulanması aşamasında Gelişi Güzel

Örnekleme Yöntemi ile seçilen farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip katılımcılara, önce araştırmanın amacı ve araştırma formunun nasıl doldurulması gerektiği hakkında bilgiler verilmiş ve varsa soruları yanıtladıktan sonra, çalışmaya katılmayı kabul eden bireyler çalışmaya dâhil edilmiştir.

İşsizliğin hane halkı tüketim ve tasarruf eğilimleri üzerine etkilerini incelemek amacıyla hazırlanan anket yöntemi ile toplanan veriler, Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı'nın 21. (SPSS 21.0) sürümü kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde 400 bireyin, "İşsizliğin hane halkı tüketim ve tasarruflarına etkilerine yönelik tutumlarının incelenmesine ilişkin bilgi formu" nda yer alan sorulara verdikleri cevaplar bilgisayara geçirilmiştir. Veriler önce hiçbir değişkene bağlı olmaksızın analize tabi tutulmuş ve her bir değişkenin frekans yüzde dağılımları ile kullanılan tüm ölçek formlarının ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır.

Araştırma verileri, 2018 yılının Kasım ve Aralık ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte 500 adet işsiz bireye ulaşılmıştır. Analiz çalışmaları sırasında 45 kişi görüşmeyi kabul etmediği ve 55 anket formu eksik ve hatalı doldurulduğu için araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu nedenle toplam 400 anket formu araştırma kapsamında değerlendirilmeye alınmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak yüz yüze anket tekniği kullanılmıştır. Söz konusu anket 5 bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde araştırmaya katılan bireylerin tanımlayıcı bilgileri yer almaktadır. İkinci bölümde tüketime ilişkin bilgiler, üçüncü bölümde tasarruflara ilişkin bilgiler, dördüncü bölümde borçlanma davranışları ve beşinci bölümde ise finansal sıkıntı ve memnuniyet düzeylerine yer verilmiştir.

Demografik Özellikler (1. Bölüm): araştırma kapsamına alınan bireyler hakkında bilgi edinmek amacıyla cinsiyet, medeni durum, yaş, meslek, ailenin aylık ortalama geliri, eğitim düzeyleri, medeni durum, işsizlik süresi gibi demografik değişkenlerine ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Hane Halkı Bireylerinin Tüketimlerine İlişkin Bilgileri (2.Bölüm): Bu bölümde bireylerin harcama unsurlarına olan önceliklerini belirlemek, harcamalarını hangi düzeyde yaptıklarını tespit etmek amacıyla katılımcılardan harcama unsurlarını 1 ile 5 arasında puanlamaları istenmiştir. Araştırma sonucunda harcama unsurlarını kullanma sıklıklarının ölçmek amacıyla "Ki Kare" analizi ile test edilmiştir.

Hane Halkı Bireylerinin Tasarruflarına İlişkin Bilgileri (3.Bölüm): Katılımcı bireylerin gelirlerinden ne kadar tasarruf yapabildikleri, yapılan tasarrufların ne şekilde değerlendirildiği, tasarruf yapabilme ve yapamama nedenlerini ortaya koymak amacıyla bireylere kapalı uçlu 5’li Likert tarzı ölçek üzerinden kendilerine en uygun olan seçeneği işaretleyerek doldurmaları istenmiştir. 5 basamaklı likert tipi ölçek “1-kesinlikle katılmıyorum”, “2-katılmıyorum”, “3-kararsızım”, “4-katılıyorum”, “5-kesinlikle katılıyorum” şeklinde tanımlanmıştır. İstatistiki analiz sonucunda bireylerin tasarruflarına yönelik tutum ve davranışlarını belirlemek amacıyla önce frekans tablosu oluşturulmuştur. Frekans tabloları oluşturulduktan sonra demografik değişkenler ile ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla ölçekler “ Ki Kare”, “Kruskal Wallis H-Testi” ve “Mann Whitney U-testi” ile sınanmıştır.

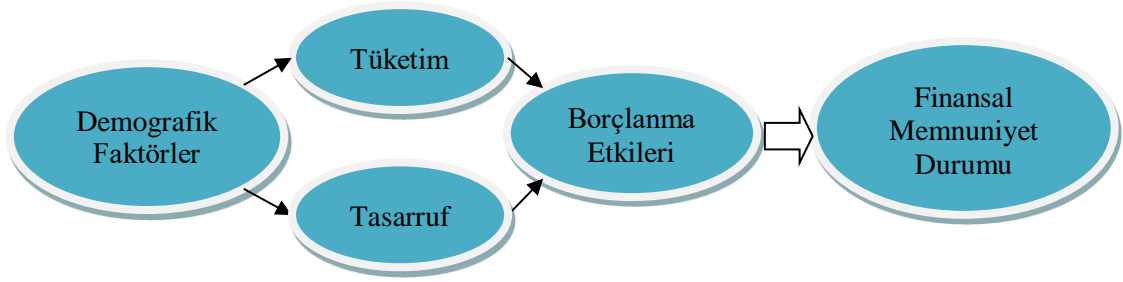
Hane Halkı Bireylerinin Borçlanmalarına İlişkin Bilgileri (4.Bölüm): Bu bölümde bireylerin borçlanma unsuruna ihtiyaç duyma sıklığı ile bunu nasıl karşıladığına açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bölüm bireylerin borçlanmaya ne kadar sıklıkla ihtiyaç duyduğu, paraya ihtiyaç duyulması durumunda nasıl karşılandığı, kimlerden borç para almayı tercih ettikleri ve hangi durumlarda borçlanmaya ihtiyaç duyabildikleri sorulardan meydana gelmektedir.

Hane Halkı Bireylerin Finansal Sıkıntı ve Memnuniyet Durumları (5.Bölüm): Finansal sıkıntı/Finansal memnuniyet ölçeği, bireylerin finansal durumlarına ilişkin görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla Prawitz ve arkadaşları tarafından 2006 yılında getirilmiştir. Ölçek 1 ile 10 puan arasında değişmekte olup en yüksek değer 10 puanlık Likert ölçeğinde 8 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin amacı farklı gelir düzeyindeki bireylerin her bir soruya verdiği cevaplar her birey için değişkenlik gösterebilir. Aynı gelire sahip hane bireyleri finansal durumlarından memnun olabilirlerken, bazı hane bireyleri ise bu durumdan sıkıntı duyabilmektedirler. Finansal sıkıntı/Finansal memnuniyet ölçeğini Türkçeye uyarlama çalışması Gutter ve Çopur (2011) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz saha araştırmasına başlangıç aşamasında, teorik kısımda tespit edilen bilgiler ışığında, işsiz, tüketim ve tasarruf kavramları ile oluşturulan araştırma modeli Şekil 1’de yer almaktadır. Oluşturulan modelde hane halkı demografik unsurların tüketim ve tasarruflara etkileri ile bunun

sonucunda borçlanmaya ve bireylerin finansal memnuniyeti üzerine etkisi araştırma modeli ile incelenecektir.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Sosyal ve ekonomik şartların sürekli değiştiği günümüzde bireyler ve aileler yaşam koşullarını yerine getirebilmeleri, istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri açısından işgücünün önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda ailelerin hızla artan ve değişen tüketim ürünlerini satın alabilmeleri, gelirlerinden tasarruf yapabilmeleri onların yaşam biçimlerini devam ettirebilmeleri açısından gereklidir. Bu nedenlere bağlı olarak on dört ana hipotez ortaya konulmuştur. Daha sonra bu hipotezlerin kabulü için desteklenmesi gereken alt hipotezler oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında kurulan ana ve alt hipotezler şunlardır;

- **H₁**: Tüketim davranışlarını etkileyen unsurlar ile demografik özellikler arasında anlamlı bir ilişki vardır.
 - **H_{1a}**: Tüketim davranışlarını etkileyen unsurlar ile cinsiyet arasında olumlu ilişki vardır.
 - **H_{1b}**: Tüketim davranışlarını etkileyen unsurlar ile yaş arasında farklılık vardır.
 - **H_{1c}**: Tüketim davranışlarını etkileyen unsurlar ile öğrenim düzeyi arasında anlamlı ilişki vardır.
 - **H_{1d}**: Tüketim davranışlarını etkileyen unsurlar ile aylık ortalama gelir arasında önemli ilişki vardır.
- **H₂**: Tasarruf davranışlarını etkileyen unsurlar ile demografik özellikler arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- **H_{2a}**: Bireylerin cinsiyeti tasarruf davranışlarını etkileyen unsurlarda etkili bir faktördür.

- **H_{2b}**: Bireylerin yaş durumları tasarruf davranışlarını etkileyen unsurlarda etkili olmaktadır.
- **H_{2c}**: Bireylerin öğrenim düzeyleri tasarruf davranışlarını etkileyen unsurlar üzerinde farklılık yaratmaktadır.
- **H_{2d}**: Bireylerin aylık ortalama gelirleri tüketim davranışlarını etkileyen unsurlarda etkili bir faktördür.
- **H₃**: Bireylerin işsizlik süreleri ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
 - **H_{3a}**: Bireylerin işsizlik süreleri ile cinsiyet arasında, erkek bireyler kadın bireylere göre daha kısa süredir işsiz kalmaktadır.
 - **H_{3b}**: Bireylerin işsizlik süreleri ile medeni durum arasında, bekâr bireyler evli bireylere göre daha kısa süredir işsiz kalmaktadır.
 - **H_{3c}**: Bireylerin işsizlik süreleri ile yaş arasında, “17-32” yaş grubunda olan bireyler “49-65” yaş grubundaki bireylere göre daha kısa süredir işsiz kalmaktadır.
 - **H_{3d}**: Bireylerin işsizlik süreleri ile öğrenim düzeyleri arasında, “lise” mezunu bireyler “ortaokul” mezunu bireylere göre daha kısa süredir işsiz kalmaktadır.
- **H₄**: Bireylerin işsizlik nedenleri ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
 - **H_{4a}**: Bireylerin işsizlik nedenleri ile cinsiyet arasında, erkekler kadınlara göre yeteneklerine uygun iş bulamamaktadırlar.
 - **H_{4b}**: Bireylerin işsizlik nedenleri ile medeni durum arasında, bekar bireyler evli bireylere göre yeteneklerine uygun iş bulamamaktadırlar.
 - **H_{4c}**: Bireylerin işsizlik nedenleri ile yaş arasında, “17-32” yaş grubundaki bireylerin diğer yaş grubundaki bireylere göre yeteneklerine uygun iş bulamamaktadırlar.
 - **H_{4d}**: Bireylerin işsizlik nedenleri ile öğrenim düzeyleri arasında, en fazla “lise” mezunu bireyler yeteneklerine uygun iş bulamazken, “üniversite” mezunları istihdam yapılmadığı için iş bulamamaktadırlar.
- **H₅**: Bireylerin finansal konulara ilişkin karar alma durumları ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

- **H_{5a}**: Bireylerin finansal konulara ilişkin karar alma durumları ile cinsiyet arasında; kadın bireyler erkek bireylere göre finansal konulara her zaman kadın- erkek birlikte karar almaktadırlar.
- **H_{5b}**: Bireylerin finansal konulara ilişkin karar alma durumları ile medeni durum arasında; evli bireyler finansal konulara her zaman kadın- erkek birlikte karar alırken, bekâr bireyler aile üyeleri ile birlikte almaktadırlar.
- **H_{5c}**: Bireylerin finansal konulara ilişkin karar alma durumları ile yaş arasında; en fazla “17-32” yaş grubunda olan bireyler finansal konulara her zaman kadın- erkek birlikte karar alırken, “49-65” yaş grubundaki bireyler aile üyeleri ile birlikte karar almaktadırlar.
- **H_{5d}**: Bireylerin finansal konulara ilişkin karar alma durumları ile öğrenim düzeyleri arasında; “ilköğrenim ve daha az” mezun olan bireyler finansal konulara aile üyeleri ile birlikte karar alırken, en fazla “üniversite” mezunu olan bireyler her zaman kadın-erkek birlikte karar almaktadırlar.
- **H₆**: İşsizliğin bireylerin tüketim düzeyleri üzerinde etkisi vardır.
- **H₇**: Bireylerin nakit harcama unsuru ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
 - **H_{7a}**: Bireylerin nakit harcama unsuru ile cinsiyet arasında, kadınlar erkeklere göre harcamalarını çoğunlukla nakit yapmaktadırlar.
 - **H_{7b}**: Bireylerin nakit harcama unsuru ile medeni durum arasında, evli bireyler bekâr bireylere göre harcamalarını çoğunlukla nakit yapmaktadırlar.
 - **H_{7c}**: Bireylerin nakit harcama unsuru ile yaş arasında, en fazla “17-32” yaş grubundaki bireyler diğer yaş grubundaki bireylere göre harcamalarını çoğunlukla nakit yapmaktadırlar.
 - **H_{7d}**: Bireylerin nakit harcama unsuru ile öğrenim düzeyleri arasında, en fazla “lise” mezunu bireylerin diğer bireylere göre harcamalarını çoğunlukla nakit yapmaktadırlar.
- **H₈**: Bireylerin kredi kartı harcama unsuru ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

- **H_{8a}**: Bireylerin kredi kartı harcama unsuru ile cinsiyet arasında, kadınlar erkeklere göre harcamalarını çoğunlukla kredi kartı ile yapmaktadırlar.
- **H_{8b}**: Bireylerin kredi kartı harcama unsuru ile medeni durum arasında, evli bireyler bekâr bireylere göre harcamalarını çoğunlukla kredi kartı ile yapmaktadırlar.
- **H_{8c}**: Bireylerin kredi kartı harcama unsuru ile yaş arasında, en fazla “17-32” yaş grubundaki bireyler harcamalarını çoğunlukla kredi kartı ile yaparlarken, “49-65” yaş grubundaki bireyler ise nadiren yapmaktadırlar.
- **H_{8d}**: Bireylerin kredi kartı harcama unsuru ile öğrenim düzeyleri arasında, “üniversite” mezunu bireyler harcamalarını çoğunlukla kredi kartı ile yaparlarken, “ilköğrenim ve daha az” mezunu bireyler hiçbir zaman, “lise” mezunu bireyler nadiren yapmaktadırlar.
- **H₉**: Bireylerin taksitli harcama unsuru ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
 - **H_{9a}**: Bireylerin taksitli harcama unsuru ile cinsiyet arasında, kadınlar erkeklere göre harcamalarını ara sıra taksitle yapmaktadırlar.
 - **H_{9b}**: Bireylerin taksitli harcama unsuru ile medeni durum arasında, evli bireyler bekâr bireylere göre harcamalarını ara sıra yapmaktadırlar.
 - **H_{9c}**: Bireylerin taksitli harcama unsuru ile yaş arasında, “17-32” yaş grubundaki bireyler diğer bireylere göre harcamalarını ara sıra yapmaktadırlar.
 - **H_{9d}**: Bireylerin taksitli harcama unsuru ile öğrenim düzeyleri arasında, “ilköğrenim ve daha az” mezun bireyler ile “lise” mezunu bireyler diğer öğrenim düzeyindeki bireylere göre harcamalarını ara sıra yapmaktadırlar.
- **H₁₀**: Bireylerin borçlanma unsuru ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
 - **H_{10a}**: Bireylerin borçlanma unsuru ile cinsiyet arasında, kadınlar harcamalarını ara sıra yaparlarken, erkekler hiçbir zaman yapmamaktadırlar.

- **H_{10b}**: Bireylerin borçlanma unsuru ile medeni durum arasında, evli bireyler harcamalarını ara sıra yaparlarken, bekâr bireyler hiçbir zaman yapmamaktadırlar.
- **H_{10c}**: Bireylerin borçlanma unsuru ile yaş arasında, “17-32” yaş grubundaki bireyler harcamalarını diğer yaş grubundaki bireylere göre ara sıra yapmaktadırlar.
- **H_{10d}**: Bireylerin borçlanma unsuru ile öğrenim düzeyleri arasında, en fazla “ilköğrenim ve daha az” mezun olan bireyler harcamalarını ara sıra yaparlarken, “yüksekokul” mezunu bireyler hiçbir zaman yapmamaktadırlar.
- **H₁₁**: Bireylerin tasarruf yapabilme durumları ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
 - **H_{11a}**: Bireylerin tasarruf yapabilme durumları ile cinsiyet arasında, kadınlar erkeklere göre gelirlerinden hiç tasarruf yapmamaktadırlar.
 - **H_{11b}**: Bireylerin tasarruf yapabilme durumları ile medeni durum arasında, evli bireyler bekâr bireylere göre gelirlerinden hiç tasarruf yapmamaktadırlar.
 - **H_{11c}**: Bireylerin tasarruf yapabilme durumları ile yaş arasında, “17-32” yaş grubundaki bireyler diğer yaş grubundaki bireylere göre gelirlerinden hiç tasarruf yapmamaktadırlar.
 - **H_{11d}**: Bireylerin tasarruf yapabilme durumları ile öğrenim düzeyleri arasında, en fazla “ilköğrenim ve daha az” mezun bireyler gelirlerinden hiç tasarruf yapamazlarken, “üniversite” mezunu bireyler gelirlerinden çok az tasarruf yapabilmektedirler.
- **H₁₂**: Bireylerin borçlanmaya ihtiyaç duyma sıklığı ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
 - **H_{12a}**: Bireylerin borçlanmaya ihtiyaç duyma sıklığı ile cinsiyet arasında; kadınlar paraya ihtiyaç duyduklarında nadiren borçlanırlarken, erkekler ara sıra borçlanmaktadırlar.
 - **H_{12b}**: Bireylerin borçlanmaya ihtiyaç duyma sıklığı ile medeni durum arasında; evli bireyler paraya ihtiyaç duyduklarında ara sıra borçlanırlarken, bekâr bireyler nadiren borçlanmaktadırlar.

- **H_{12c}**: Bireylerin borçlanmaya ihtiyaç duyma sıklığı ile yaş arasında; “17-32” yaş grubundaki bireyler paraya ihtiyaç duyduklarında nadiren borçlanırlarken, diğer yaş grubundaki bireyler ara sıra borçlanmaktadırlar.
- **H_{12d}**: Bireylerin borçlanmaya ihtiyaç duyma sıklığı ile öğrenim düzeyleri arasında; en fazla “ilköğrenim ve daha az” mezun bireyler paraya ihtiyaç duyduklarında ara sıra borçlanırlarken, diğer öğrenim düzeyindeki bireyler nadiren borçlanmaktadırlar.
- **H₁₃**: Nakit paraya ihtiyaç duyulmasının işsizlik üzerinde etkisi vardır.
- **H₁₄**: Bireylerin borçlanma durumları işsizliğin önemli bir belirleyicisidir.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Karabük il merkezinde yaşayan, çalışma istek ve yeteneğinde olup iş arayan fakat hâlihazırda çalışmayan ve çalışma yaşına gelmiş bireyler oluşturmaktadır. Karabük 1937 yılında Safranbolu'ya bağlı Öğlebeli Köyü'nün bir mahallesi iken 1935 yılında açılan Ankara-Zonguldak demiryolu ile önemini arttırmıştır. 3 Nisan 1937 yılında Atatürk'ün yönlendirmesi ile İsmet İnönü tarafından Karabük Demir Çelik Fabrikası'nın temelleri atılmıştır. Nüfus yoğunluğunun artmaya başladığı Karabük'te 25 Haziran 1939'da belediye teşkilatı kurulmuştur. 1941 yılında Safranbolu ilçesine bağlı bucak olan Karabük, 3 Mart 1953 tarihinde 6068 sayılı kanunla Zonguldak İline bağlı bir ilçe haline gelmiştir (<https://karabuk.csb.gov.tr/>, 2018).

Karabük, 6 Haziran 1995 gün ve 22305 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanan 550 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Çankırı'dan; Ovacık ve Eskipazar ilçeleri ile Zonguldak'tan; Eflani, Safranbolu ve Yenice ilçelerinin birleştirilmesiyle Türkiye'nin 78. ili olmuştur. Karabük vilayeti, coğrafi olarak Batı Karadeniz bölgesinde yer almaktadır. Kuzeyde Bartın (80 km.), kuzeydoğu ve doğuda Kastamonu, güneydoğuda Çankırı, güneybatıda Bolu, batıda Zonguldak illeriyle komşudur. Karabük ili merkez dâhil 6 ilçe, 1 belde ve 275 köye sahiptir. 4.109 km² alan üzerinde yer alan Karabük, 248.014 nüfuslu bir ildir (<https://karabuk.csb.gov.tr/>, 2018).

Karabük ilinde 2018 yılı sonunda toplam 248.014 kişi yaşamaktadır. Karabük merkez ilçe nüfusu ise 131.989'dur. Aynı yıl itibari ile bu nüfus içindeki ortalama

12.734 kadar kişisi iş bulmak için Türkiye İş Kurumu'na (İŞKUR) kayıtlıdır. Araştırma bölgesi olarak Karabük'ün seçilmesinin nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

- Karabük ili, ekonomik gelişmişlik açısından, çevresindeki diğer illere göre daha ileri olması,
- Ekonomik olarak gelişmiş bir yapıya sahip olması nedeniyle, işsizlik yapısının, diğer kentlere nazaran daha farklı bir görüntü arz etmesi,
- Farklı demografik özelliklere sahip yeterli sayıda çalışmayan kişilerin bulunması,
- Kent için çok önemli olan bu konuda henüz bir araştırmanın gerçekleştirilmemiş olması,
- Uygulama sürecinde bölgenin araştırmacıya kolay ulaşabileceği bir il olmasıdır.

Araştırmanın evreni, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) raporlarına göre belirlenmiştir. Buna göre TÜİK 2018 istatistiklerinin yayınlandığı, Karabük bölgesinde toplam il nüfusu 248.014 olarak hesaplanmaktadır. Bu nüfusun 131.989'u Karabük merkez ilçe nüfusunu kapsamaktadır. Karabük merkez ilçesinde yaşayan işsiz bireylerin özelliklerinin belirlenmesinde gelişmiş güzel örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmaya alınan bireylere ulaşmada kolaylık sağlayacağı, zaman ve maliyetten tasarruf sağlanacağı düşünülerek, Karabük İŞKUR'a kayıtlı çalışmayan ve iş arayan bireyler rasgele olarak seçilmiştir. Araştırmaya alınacak toplam işsiz kişilerin belirlenmesinde aşağıdaki örneklem büyüklüğü formülünden yararlanılmıştır;

$$n = \frac{Nt^2 pq}{d^2(N-1) + t^2 pq}$$

N= Evrendeki birey sayısı

n= Örnekleme alınacak birey sayısı

p= İncelenen olayın görülme sıklığı (Olasılığı)

q= İncelenen olayın görülmemesi sıklığı (Olasılığı)

t= Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyindeki t tablosundan bulunan teorik değer

d= Olayın görülme sıklığına göre yapılmak istenen ± sapma

$$n = 12.734 \times (1.96)^2 \times 0,5 \times 0,5 / (0.05)^2 \times (12.734 - 1) + (1.96)^2 \times 0,5 \times 0,5$$

$$n = 373$$

Formül sonucuna göre örneklem hacmi 373 olarak hesaplanmıştır. Fakat çalışmanın uygulama aşamasında oluşabilecek her türlü sorunların ortadan kaldırılabilmesi açısından ve geçersiz anket olabileceği varsayımından hareketle, 500 işsiz kişiye ulaşılmıştır. Anket formlarının uygulanma aşamasında kişisel bilgilerin gizliliği ve gönüllülük esas alınmıştır. Çalışmaya katılan kişilerin anket formunun eksik ya da hatalı doldurulmasından dolayı araştırmanın örneklemini toplam 400 birey olarak belirlenmiştir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Gerçekleştirilen bu çalışmada çeşitli sınırlılıklar mevcuttur. Söz konusu sınırlılıklar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Araştırmanın evreni, kapsam itibari ile sadece Karabük ili ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırma sadece işsizlerin, tüketim ve tasarruf konusundaki düşüncelerini dikkate aldığından, diğer hususlar kapsam dışında tutulmuştur.
- Hedef kitlenin araştırmaya katılmama isteği, eksik, yanlış veya hatalı doldurulması ve verilen anketlerin geri dönmemesi nedenleri ile araştırma 400 birey ile sınırlandırılmıştır.
- Sadece anket formu ile katılımcıların bilgileri alınmış ve soruları yanıtlarken anlaşılmayan kısımlar için yardım almaları teşvik edilmiştir, Ancak bu durumun geçerliliği, bir başka deyişle okuyucuların soruları ne kadar sağlıklı anladığı ve yanıtladığı kimlik bilgileri alınmadığından test edilememektedir.

GİRİŞ

İşsizlik, hem ekonomik hem de sosyal etkileri bakımından Türkiye ekonomisinin her döneminde en önemli sorunlarından biri olma özelliği göstermiştir. Bir ülkedeki işsizlik sorunu ekonomik, sosyal, siyasal ve psikolojik pek çok soruna yol açabilir. İşsizlik, toplam üretim ve refah kaybı yanında suç ve şiddet olaylarının da artmasına neden olmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte birçok ülke için ciddi bir sorun haline gelen işsizlik, yaşanan ekonomik krizlerle birlikte daha da yaygınlaşmaktadır.

Hanede geliri sağlayan kişinin işsiz kalması, hane halkına birtakım ekonomik ve sosyal maliyetler getirmektedir. Hanede geliri sağlayan kişinin işsiz kalmasının olumsuz etkileri, bazı durumlarda hane halkı üzerindeki finansal baskıdan çok ailenin işsizlik öncesi sosyal statüsü ile yakından ilişkili olabilmektedir. Toplum içerisinde mesleği sayesinde yüksek statüye sahip bir insanın işini kaybetmesi sonucu büyük ölçüde iş rolü ya da mesleki rolün belirleyici olduğu bir sosyal kimlik ve statüden yoksunluk, sosyal iletişim ve ilişkilerde zayıflama, toplumsal amaç ve ödülleri paylaşımındaki eksiklik, özgüven ve özsaygı kaybı yaşayabilmekte, hane halkının sosyal hayattaki ilişkilerini sarsabilmektedir. Hane halkının o güne kadar içinde yaşadığı sosyal ortamın birden değişmesi, önemli kimlik problemleri ve psikolojik problemler yaratabilmektedir.

Hane halkı gelirinin mal ve hizmetler arasındaki paylaşımı hem ekonomistlerin hem de politika yapımcıların ilgilendiği bir alandır. Hane halkı tüketimine yönelik çalışmalar, hem tüketici tercihlerinin belirlenmesi, hem gelecekteki talebin ne olacağının öngörülmesi bakımından önemlidir. Ayrıca, hane halkı tüketiminin sosyo demografik özelliklere göre gösterdiği değişimi ortaya koymak, gelir-talep esnekliklerini belirlemek, sosyal politikaların etkinliği için önemli araçlardır.

İşsizliğin hane halkı tüketimine ve tasarruflarına etkilerinin araştırıldığı bu çalışmanın birinci bölümünde; işsizlik tanımlamaları, işsizlik türleri, işsizliğin dünyada ve Türkiye'deki tarihsel boyutu, işsizliğin nedenleri, etkileri ve sonuçları, istihdam tanımı, istihdam türleri, işsizlik ve istihdam olgularına teorik yaklaşımlar incelenmiştir. Daha sonra tüketim ve tasarruf kavramlarının tanımlarına değinilerek, hane halkı ile ilgili tanımlar, hane halkının demografik, sosyal ve ekonomik özellikleri, işgücü açısından hane halkı, hane halkının tüketim ve harcama yapısını belirleyen faktörler,

hane halkı tasarruf kararına etki eden faktörler ve işsizliğin hane halkı tüketim ve tasarruflarına etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise; Karabük'te yaşayan bireylerin, işsizlik unsurunun hane halkı tüketim ve tasarruf davranışlarına etkileri incelenmiştir.

Son olarak tartışma ve sonuç bölümünde, bireylerin demografik özelliklerinin ve değişkenlerinin neler olduğu belirlenerek, bu değişkenlerin tüketim ve tasarruf davranışları üzerindeki etkileri ortaya konulup, memnuniyet düzeylerini ölçmek; borçlanma faktörüne nasıl ve hangi yönde ihtiyaç duyduklarını ortaya koymak planlanmıştır. Elde edilen bulgulara yönelik olarak da konuyla ilgili olan bireylere yardımcı olabilecek öneriler sunulmuştur.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

İŞSİZLİK, TÜKETİM VE TASARRUF KAVRAMLARI

Sanayi devrimi ile birlikte yeniden şekillenen üretim faktörleri; ekonomik, sosyal ve siyasi alandaki değişimlerin tetikleyicisi olmuşlardır. Üretim faktörlerinde yaşanan değişikliğe paralel olarak yeniden şekillenen ekonomik yaşamda, hem çeşitlenme hem de karmaşıklaşma artmıştır. Bu doğrultuda özellikle 20. yy başlarında “işsizlik” kavramı önemli sorun alanlarından birisi olarak tarihsel süreçte yerini almıştır. Tezin bu bölümünde işsizlik ve türlerine, işsizlik ile istihdam teorilerine değinilmiş, tüketim ve tasarruf kavramları ele alınarak bölümün son kısmında finansal davranışlar ve hane halkı açısından tüketim ve tasarruf etkilerine yer verilmiştir.

1.1.İşsizlik Kavramı

Günümüzde sıklıkla kullanılan kavramlardan biri olan işsizlik, sanıldığının aksine tarihsel kökeni, sosyal bilimlerdeki diğer kavramlar kadar eski değildir. Kavramsal olarak işsizlik terimi 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır.

İşsizlik kavramı farklı araştırmacılarca farklı şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu araştırmacıların farklı zamanlarda gerçekleştirdiği kavramsal tanımlamaların, özellikle dönemin moda tabirleri ile ilişkilendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu duruma bir örnek olarak Alfred Marshall (1890) gösterilebilir. Marshall (1890) “Principles Of Economies (Ekonomi İlkeleri)” eserinde işsizlik kavramı yerine “istihdam istikrarsızlığı” kavramını kullandığı görülmektedir (Özbek, 2014: 12).

Klasik iktisadi görüşün hâkim olduğu yıllarda işsizliğe yönelik yapılan tanımlara bakıldığında, emek arz ve talebinin dengede olduğu görüşünün benimsendiği görülmektedir. Piyasa dengesinin olduğu durumda işsizlik kavramı, iş görenlerin çalışma arzuları üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Bu görüşe göre piyasa yapısı tam istihdam seviyesinde olacaktır (Baum ve Reddy, 1986: 509-510). Böyle bir durumda işsizlikten bahsedilemez. Eğer bir kişi bu piyasa koşullarında iş bulamıyorsa bu kişinin kendi yetersizliğinden veya çalışma ortamına uyum sağlayamamasından kaynaklanmaktadır. Bir başka deyişle, klasik iktisat görüşüne göre işsizlik yoktur. Sadece çalışamayacak olan insanlar vardır ve bunlar da kavramsal olarak işsiz kategorisinde değerlendirilmemektedir (Özbek, 2014: 12).

Türk Dil Kurumu'nun sözlük anlamıyla, işsizlik kavramı “işsiz kalma, iş bulamama durumu ya da bir iş yeri için durgunluk dönemi” olarak tanımlanmıştır. Kimi yazarlar; kişilerin sadece iş aramakla yetinmeyip, aynı zamanda çalışabilecek etkinliğe ve yeteneğe de sahip olması gerektiğini ileri sürmektedirler. Dupeyroux (1975), iş arama gereksinimine düşmüş ya da farklı nedenlerden dolayı işine son verilmiş fakat çalışma yeteneğine sahip bu kişileri işsiz olarak kabul etmektedir (Dupeyroux, 1975: 1011).

Türk alan yazınında ilk tanımlardan biri Oğuz'a (1963) aittir. Yazar, işsizliği emek piyasalarındaki arz ve talep konularından hareket ederek tanımlamış, emek arzının, emek talebine nazaran daha fazla olması durumunda ortaya çıkan farkı “işsizlik” olarak adlandırmıştır.

Dirimtekin (1965) işsizliğe, emeğin kullanım kapasitesi açısından yaklaşmış, emek kapasitesinin eksik ya da verimsiz kullanılması durumunu geniş anlamda işsizlik olarak tanımlamıştır. Dar anlamda ise işsizlik kavramını, bireyin çalışmaya istekli olmasına karşın, iş piyasalarında istihdama katılamaması olarak ifade etmiştir (Dirimtekin, 1965: 4-6).

Akademik alanda genel olarak işsizliğin iki temel düşüncede farklılaştığı görülmektedir. Klasik iktisatçılar tarafından ele alınan ilk işsizlik tanımlamaları genellikle basit bir şekilde, kişilerin sorumluluğunu ifade eden tanımlardır. Kabiliyetsizliğinden dolayı bir meslek edinmemiş veya geçimsizliği sebebiyle iş bulamamış, boş vakit geçiren haylaz bir insan tipi “işsiz” olarak nitelendirilmektedir (Zaim, 1981: 132). Klasik görüş aynı zamanda işsizliği, üretici işverenler ile çalışmak isteyen işçilerin daha iyi şartlarda iş aradığı süreç olarak kabul etmektedir. Keynesyen görüş ise işsizliği, piyasa ekonomisindeki hareketlenmeden kaynaklanan işgücü fazlalığı olarak ifade etmektedir (Hughes ve Perlman, 1984: 1).

Andaç'a (1991: 16) göre işsizlik; çalışma istek azim ve maharetine sahip olunmasına karşın, cari piyasa koşullarına göre iş ve ücret talep ederek emeğini arz etmesine rağmen, çalışanın kendisinden kaynaklanmayan ekonomik ya da sosyal sebeplere bağlı olarak iş bulamayan kişidir. Yazar tarafından yapılan bu tanımda işsizlik kavramı, çalışma azim ve maharetine sahip olunmasına karşın piyasa koşullarında iş bulamamasına bağlamıştır (Şakar, 1992: 194). Savatier ve Rivero (1970) da, işsizliğe aynı temel düşünce ile yaklaşmış, işsizliği bireylerin bir işte

çalışabilmesi için gerekli olan yetenek ve birikime sahip olduğu halde, iş bulamaması olarak ifade etmiştir. Önde gelen iş hukukçularından Ekin (2003: 2), işsizlik kavramını kişinin istihdama katılamamasından kaynaklanan insan gücü kaybı olarak ifade etmiştir.

İşsizlik kavramı üzerine çalışmalarda bulunan Alptekin (2006) ise konuya daha farklı açılardan yaklaşmakta ve tanımsal bir çalışmanın, konunun boyutları itibari ile bir kaç cümle ile ifade edilemeyeceğini dile getirmektedir. İşsizliğe kavramsal bir tanımlama getirmek yerine, ortaya çıkan durumu belirtmeyi tercih etmiştir. Buna göre Alptekin (2006), bir ücretlinin işten çıkması veya çıkartılması, işyerinin çalışma saatlerini azaltması veya geçici olarak kapanması sonucu çalışmanın durmasını işsizlik olarak kabul etmiştir (Alptekin, 2006: 8).

İşsizlik kavramına farklı açılardan yaklaşan araştırmacılardan biri de Yıldız' dır (2010). Yıldız (2010) geniş anlamda işsizlik konusunu makroekonomik politikalar kavramı üzerinden açıklamıştır. Emegın hiç ya da tam kapasite ile çalışmaması veya gerektiği şekilde ve yerde çalışmaması suretiyle boşa harcanması olarak ifade etmektedir. Dar anlamda ise işsizlik kavramını açıklarken konunun istihdam ile ilişkisini dikkate alarak açıkladığı görülmektedir. Dar anlamda işsizlik kavramını, çalışma yetenek ve arzusunda olmasına rağmen, cari ücret düzeyinde uygun bir işte çalışmaması sebebiyle istihdam dışında kalması olarak tanımlamaktadır (Yıldız, 2010: 4).

Modern ekonomin kuruluşunda etkin olan klasik görüş, işsizliğe neden olan şeyin işçinin davranışları olduğunu ifade etmektedir. Bu görüş, emek arzının ve talebinin dengede olduğu varsayımına dayanmaktadır. 1900'lerin başlarından itibaren dar anlamda yapılan işsizlik tanımları genel kabul görmesine karşın, günümüzde işsizlik konusu bu kadar basit bir şekilde ifade edilmemektedir (Mahiroğulları ve Korkmaz, 2013: 87).

Bedel (2014), işsizlik kavramını tanımlarken kavramın sosyal boyutundan hareket etmektedir. Araştırmacı işsizlik kavramını bir sosyal gerçeklik olduğunu ifade ederek, bireye ve topluma olumsuz etki eden bir durum olduğunu belirtmiş ve bu durumun nedenini ekonomik ve sosyal politikaların modern ekonominin doğuşundan itibaren yetersiz ve etkisiz olmasına bağlamıştır (Bedel, 2014: 9).

Bu tanımlarda zaman içerisinde ciddi farklılıklar olduğu görülmektedir. Özellikle zamana göre değişim incelendiğinde kavramın gösterdiği anlam farklılaşması çok daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

İşsizlik kavramına ilişkin ortaya konulan tanımlarda, bireylerin işsiz olarak kabul edilebilmesi için üç önemli özelliğe sahip olmaları gerektiği görülmektedir. Bu özellikler (Wroman, 1999: 20):

- Hali hazırda ücretli bir işte çalışmıyor olması,
- Çalışabileceği bir iş bulduğu zaman derhal iş başı yapabilecek durumda olması,
- Her türlü işte çalışmayı kabul ederek iş arıyor olmasıdır.

Diğer taraftan ulusal ve uluslararası kuruluşlar da işsizlik kavramına farklı açılardan yaklaşmaktadırlar. Uluslararası alanda kabul görmüş işsizlik tanımlarından biri Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO - International Labour Organization) tarafından yapılmıştır. ILO paydaşları tarafından da kabul edilen işsizlik tanımı şu şekildedir: Belirli bir gün ya da hafta zarfında belirli bir yaş kümesinin üzerinde bulunan kişiler işsiz kabul edilirler. ILO'nun 8. Çalışma İstatistikleri Uluslararası Konferansında müzakere sonucunda kabul edilerek üyelere tavsiyede bulunduğu, işsizlik konusunda getirdiği kriterler şunlardır (ILO, 2018);

- İş akdi sona erdiğinden ya da geçici olarak tatil edildiğinden dolayı istihdama elverişli konuma giren herhangi bir işe sahip olmayan ve ücretli bir iş arayanlar,
- Daha önce istihdam edilmemiş olan ya da önceki statü durumu itibariyle bağımlı olmayan veya emekli edilmiş ancak belirli bir dönem için çalışmaya elverişli olan kişiler,
- Gelecek bir tarihte yeni bir işe başlama konusunda anlaşma yapmış olup da halen bir işe sahip olmayan ve çalışmaya elverişli olan kişiler,
- Geçici ve belirsiz süreyle ve kendilerine herhangi bir ödeme yapılmadan düzenlemelere tabi olan kişilerdir.

ILO'nun getirdiği işsizlik tanımına göre; kişi, referans kabul edilen zamanda bir saat bile çalışmamış olursa, iş arama faaliyetinde bulunması, iş bulduğu zaman derhal çalışmaya başlayabilecek olması halinde işsiz olarak kabul edilmektedir (Mitrakos vd. 2010: 33).

Ülkemizdeki resmi işsizlik rakamlarının açıklandığı TÜİK (2017), işsizliği; “Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kar karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiçbir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son 4 hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki bireyler işsiz nüfusa dâhildirler” olarak tanımlamaktadır. 2014 yılı öncesinde iş arama kriterinde referans dönemi olarak “son 4 hafta” yerine “son 3 ay” kabul edilmekteydi. Ayrıca, üç ay içinde başlayabileceği bir iş bulmuş ya da kendi işini kurmuş ancak işe başlamak ya da işbaşı yapmak için çeşitli eksikliklerini tamamlamak amacıyla bekleyenler de işsiz nüfus kapsamına girmektedir (TÜİK, 2017: 8).

Genel bir değerlendirme yapacak olursak; çalışma isteğinde olup, işin gerektirdiği yetenekte ve öngörülen ücret ve çalışma koşullarını kabul etmesine karşın, çeşitli sosyo-ekonomik sebeplerden ötürü isteği dışında iş bulamayan kişileri işsizler oluşturur. Bu duruma uyan kişilerin oluşturduğu faktör ise işsizliktir. İşsizlik unsuru geçmiş yüzyıllarda ve bugün de hem ülkemizin hem de dünya ülkelerinin üzerinde durduğu sorunlardan birini oluşturmaktadır (Andaç, 2010: 42).

Tez çalışması kapsamında verilerin kaynağını oluşturması ve elde edilen sonuçların mukayesesine olanak sağlayabilmesi için aksi belirtilmediği sürece TÜİK (2017)’in tanımı esas alınacaktır. TÜİK (2017)’in kullanmış olduğu kavramsal tanımlama itibarıyla, iş arama girişimi olmayan veya bazı sebeplerden dolayı iş aramayı bırakmış ancak çalışabilecek durumda olan kişiler, işgücü hesaplamalarına dâhil edilmemektedir.

1.2.İşsizlik Oranı

İşsizlik konusunda önemli kavramlardan biri işsizlik oranı kavramıdır. Alan yazını incelendiğinde ülkelerin sosyo ekonomik düzeylerinin belirlenmesi, politikaların oluşturulması ve farklı ülkelerin birbirleri ile karşılaştırmalarının yapılabilmesi için işsizlik oranı kavramının tanımlanmasının önemli olduğu görülmektedir (Yüceol, 2005: 119).

Matematiksel olarak işsizlik oranının hesaplanması basit bir denkleme dayanmaktadır. İşsizlik oranı, işsiz sayısının işgücüne bölünmesi ve elde edilen

sayısının 100 ile çarpılması ile hesaplanmaktadır.¹ Sorun işsizlik oranı hesaplamasında kullanılan denklemden oluşmamaktadır. Çoğunlukla “işsizlik” kavramının tanımlanmasının çok boyutlu olmasından kaynaklanmaktadır (Nevruz, 2016: 8). Örneğin bazı araştırmacılar işsizlik oranının belirlenmesi sırasında işsiz rakamlarına sadece aktif iş arayanların dâhil edilmesi gerektiğini önermişlerdir (Bryne ve Strobl, 2004: 1). İşsizlik oranlarında sadece aktif iş arayanların dâhil edilmesi, işsizlik oranı hesaplamalarında ev hanımları, öğrenciler gibi kesimleri dikkate almamasından dolayı eksiklik bulunmaktadır (Yüceol, 2005: 125). Kavramsal olarak çalışabilecek tüm nüfusu içine almasa dahi, hesaplanması durumunda işsizlik oranının yüksek çıkması, ülkede büyük ekonomik sorunların olduğu ve istihdama yönelik politikaların başarıyla uygulanmadığı sorunlarını gündeme getirmektedir (Eleren ve Karagül, 2008: 4).

Bazı araştırmacılar ise işsizlik oranının ne olması gerektiği üzerinde çalışmalarda bulunmaktadır. Bu çalışmalarda amaçlanan; yaşanan iş kaybı ile refahın azalmasına olan etkisini ortaya çıkarmaktır. Örneğin; Calmfors (1994) kişinin çalışırken ve çalışmadan elde ettiği gelirin refahına olan etkisini incelemiştir (Calmfors, 1994: 18).

Phelps (1967) ve Friedman (1968)’a göre işsizlik oranına etki eden şokların, işsizlik üzerindeki etkilerinin yadsınamaz düzeyde olduğunu ileri sürmektedir (Phelps, 1967:254-81; Friedman, 1968: 1-17). İşsizlik oranı ekonominin belirleyicisi ve en önemli göstergelerinden birisidir (Yüceol, 2005:119).

İşsizlik oranlarındaki değişim, üretim olanaklarını ve elde edilen gelirleri de etkileyeceğinden zamanla toplumsal çöküntüyü de beraberinde getirebilmektedir. Bundan dolayı işsizlik oranı, ekonomik alanda en önemli unsurlar arasında yer almaktadır (Nickell, 1990: 391).

1.3.İşsizlik Türleri

İşsizlik sorununun doğru bir şekilde analiz edilip sağlıklı çözüm önerilerinin geliştirilebilmesi için işsizlik türlerinin detaylı bir şekilde bilinmesi gerekmektedir (Sherraden, 1985: 404). Zira işsizlik sadece bireysel bir sorun değildir. Aynı zamanda kişinin çevresini ilgilendiren ve çok boyutlu olan bir sorundur. Bu sorunun nedenlerinin ortaya konulması sosyo-ekonomik sistem içerisinde sağlıklı

¹ [(İşsiz Sayısı / İşgücü) *100]

değerlendirilebilmesi için işsizliği nedenlerine ve sonuçlarına göre sınıflandırılması gerekmektedir (Prussia vd., 1993: 383).

Bugün artık ekonomilerin ölçek büyüklüklerinden bağımsız olmak üzere gelişmiş veya gelişmekte olan tüm ülkelerde işsizlik sorunu olduğu görülmektedir. Tarihsel süreç dikkate alındığında işsizliğin önceki dönemlerden farklı bir karaktere dönüştüğü anlaşılmaktadır. Ancak her ne kadar karakteristik olarak farklılık gösterse de, işsizlik faktörü halen, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarının başında gelmeye devam etmektedir (Özdemir vd. 2006: 83; Reserve Bank of Australia, 2018: 1).

Her zaman devinim içerisinde olan iş piyasalarında işletmeler zaman zaman büyüme veya küçülme yönünde hareket gösterirler. İşletmelerin ölçeklerinde meydana gelen bu hareketler çalışma yapılarına uyum sağlamak ve emeğe yönelik taleplerinin olumlu ya da olumsuz olarak etkilenmesine neden olmaktadır (Borjas, 2015: 591).

İş piyasalarında ortaya çıkan hareketliliğin meydana getirdiği, emek talebinin artması veya azalması bireysel, toplumsal ve ekonomik değişkenler açısından önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla araştırmacıların da özel ilgisini çekmiş ve işsizliğin yapısının daha iyi analiz edilerek işsizlikle mücadele politikalarının oluşturulması sağlanmıştır. Bu çalışmalardaki temel motivasyon kaynağı, işsizliğin ortaya çıkma sebeplerinin tespit edilmesi halinde, işsizliğe karşı alınabilecek tedbirlerin belirlenebileceği varsayımdır (Muratoğlu, 2011: 20).

İşsizlik konusunda gerçekleştirilen araştırmalardan elde edilen bulgular; işsizliğin belli şekillerde tekrarlar ortaya koyduğu görülmüş ve buna bağlı olarak işsizlik sınıflandırması yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalarda kimi zaman yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi demografik veriler; kimi zamanda ülkenin sosyo-ekonomik verileri esas alınarak sınıflandırmalara gidilmekte ve işsizliğin nedenleri açıklanmaya çalışılmaktadır. İşsizlik sorununun aşılmasında, çeşitli başlıklar altında sınıflandırılarak incelenmesi, konunun daha iyi anlaşılması ve çözüm önerilerinin üretilmesinde büyük önem taşımaktadır (Sherraden, 1985: 404; Bozdağlıoğlu, 2008: 47). Alan yazınında farklı sınıflandırmalar olmasına karşın işsizliğin genellikle; açık işsizlik ve gizli işsizlik olarak iki ana başlık altında toplandığı görülmektedir (Bozdağlıoğlu, 2008: 47).

Açık işsizlik “istatistiksel” bir kavramı ifade ederken, gizli işsizlik “analitik” bir kavramı belirtmektedir. Açık işsizlik doğrudan “işin olmaması” durumunu ifade ederken, gizli işsizlik, çalışanın iş yerindeki özelliklerinin analizden belirlenen emek gücünün tam ve verimli olarak kullanılmamasını ifade etmektedir (Bedel, 2014: 10). Gizli işsizlik kavramını bazı araştırmacılar “sürekli durgunluk” olarak da ifade etmektedirler (Zaim, 1981: 152).

Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre, gelişmiş ülkelerde daha ziyade açık işsizlik sorunu yaşanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde görülen işsizlik sorunu ise gizli işsizlik, mevsimsel işsizlik türlerinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerdeki işsizlik sorunu, gelişmiş ülkelerin işsizlik sorunları ile karşılaştırıldığında daha fazla süreklilik arz ettiği, nüfusun çok daha geniş kesimine yayıldığı görülmektedir. İşsizlik türleri gibi işsizliğe olan bakış ve işsizlerin yaşam biçimleri de ülkelerin gelişmişlik seviyelerine ve sosyo kültürel yapılarına göre farklılık gösterebilmektedir (Savcı, 2001: 48; Baum ve Reddy, 1986: 509-510).

Farklı işsizlik türlerinin görülmesinde ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin yanı sıra küreselleşme, teknolojik gelişme ve bilgi toplumuna geçiş, üretim biçimleri, istihdam yapısı ve politikaları, vergilendirme şekilleri, iş piyasaları, ulaşım yöntemleri vb. pek çok farklı etken sürülebilir (Kenar, 2001: 21).

İşsizlik sorununa ilişkin nedenler iradi ve gayri iradi olarak sınıflandırılabilir. İradi olmayan işsizliğin nedenleri subjektiftir. Çünkü emek sahibi piyasadaki cari şartlarla işte çalışmak istediği halde farklı nedenlerden dolayı iş bulamaması söz konusudur (Saver, 1985: 4). İradi işsizlikte ise objektif nedenler söz konusudur. Bu nedenlere örnek olarak emek sahibinin mensup olduğu ailesinin gelirin yeterli olması, iş piyasalarında yer almaktan çekinmesi örnek olarak gösterilebilir (Ersel, 1999: 17).

İradi işsizlik ve gayri iradi işsizlik arasında ortaya konulan sonuçlar itibariyle önemli farklılıklar vardır. Bu farkların başında işsizlik sigorta hakkının kullanımı gelmektedir. İradi işsizlikte işsizlik sigortası uygulaması bulunmamaktadır. Gayri iradi işsizlikte ise, emeğinden başka bir sermayesi olmayan çalışanın işsiz kalması halinde belli bir süre asgari ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayacak olan işsizlik sigortasından yararlanması mümkün olabilecektir (Bekiroğlu, 2010: 52-53).

İradi işsizlik, emek sahibinin kendi isteği ile işe girmemesinden kaynaklanan işsizlik türüdür. İradi işsizlikte kişiler çalışma imkân ve kabiliyetine sahip olmalarına müteakip, cari şartlarda emek sahiplerinin çalışmak istememelerinden kaynaklanmaktadır. Gayri iradi işsizlik ise iradi işsizliğin tam tersine, cari şartlarla çalışmak istemesine rağmen iş bulamaması nedeniyle oluşan işsizliktir. Gayri iradi işsizlik ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır (Dinler, 2003: 451). Örneğin Keynesyen, gayri iradi işsizliğin temel nedeninin talep yetersizliğinden kaynaklandığını ifade etmektedir (Bekiroğlu, 2010: 53). Gayri iradi işsizlik günümüzde genellikle işbölümü ve uzmanlaşmanın geliştiği ekonomilerde görülmektedir ve iş piyasalarında emek talebinin, emek arzından daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır (Ersel, 1999: 17).

1.3.1. Açık İşsizlik

Ekonomi alanında yaşanan birçok işsizlik türleri içerisinde asıl olan tür açık işsizliktir (Elveren, 2018: 69). Zaim (1981) açık işsizliği çalışma istek ve yeteneğinde olmasına rağmen cari ücret düzeyinde iş arayıp bulamaması olarak tanımlamıştır (Zaim, 1981: 152). Berberoğlu (1995) ise açık işsizliği, çalışma arzu ve iktidarına sahip olduğu halde, piyasadaki cari ücret düzeyi üzerinden iş bulamama durumu şeklinde tanımlamıştır (Berberoğlu, 1995: 72). Bu durum ise, çalışanın daha iyi bir iş bulma ümidi ile işinden ayrılmasını ortaya çıkarmaktadır (Berry, 1975: 289).

Açık işsizlikte sorunun kaynağı emek sahibi değildir. Bu işsizlik türünde emek sahibinin iradesi ve arzusu dışında gerçekleşen olaylar neticesinde işsizlik yaşanmaktadır. Açık işsizlik bireylerden kaynaklanmadığı halde bazı dönemlerde çok geniş halk kesimlerini etkilemekte ve çok önemli sosyal problemlerin doğmasına neden olmaktadır (Harris ve Todaro, 1970: 126; Harris ve Sabot, 1982: 65).

Açık işsizlik, işgücü arzının talebinin çok üstünde olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer işsizlik türleri içerisinde değerlendirildiğinde, sosyal devlet anlayışı içerisinde sosyal yardım kuruluşlarının gelişmesine paralel olarak kamu kesimi içinde önemli bir maliyet kalemi haline gelen işsizlik türü olarak da karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ekonomik krizlerin yaşandığı zamanlarda, sosyal devlet uygulamaları arasında yer alan işsizlik sigortası kamu için karşılanması güç olan bir gider kalemi olabilmektedir (Andaç, 1999: 27).

Açık işsizlikte işsiz kalınma süresi, ülkenin ekonomik imkânlarına ve yaşanan işsizlik türüne bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Örneğin belirli bir işkolunda açık işsizliğin yoğun olarak görülebileceği gibi, tüm ekonomiyi veya lokal olarak bazı bölgeleri kapsayabilmektedir (Gönensoy, 1978: 37). Ancak açık işsizliğe maruz kalan kesimler incelendiğinde, daha ziyade gelir seviyesi, diğer kesimlere göre daha düşük seviyede olan kesimleri etkilemektedir. Coğrafi dağılımda ise gelişmekte olan ülkelerde rastlanmaktadır (Berry, 1975: 291). Açık işsizliğin hesaplanması konusunda çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Bu önerilerden en çok kabul göreni, konjonktürel ve mevsimsel etkinin olmadığı zamanlarda yeni işe girişlerin piyasadaki açık işlere bölünmesi şeklinde hesaplanmasıdır (Schwartz vd., 1986: 268).

1.3.1.1.Yapısal İşsizlik

Yapısal işsizlik, işgücü piyasasında var olan işe göre iş arayan kişinin yeteneklerinin uyuşmaması ya da yeterli gelmemesi olarak ifade edilebilir. İşgücü piyasasında üretim imkânları var fakat buna uygun talep koşullarının uymaması olarak da nitelendirilebilir (Standing, 1983: 138).

Lipsev ve diğerleri (1994) yapısal işsizliği; emek gücünün yapısındaki değişikliklerin, emek talebini etkilemesi ile mevcut bilgi, beceri, istihdam arasındaki dengesizliğe neden olan işsizlik olarak tanımlamaktadır (Lipsev vd., 1994: 315).

Spencer'a (1989) göre ise yapısal işsizlik, ekonomide yer alan faktörlerin temel niteliklerinin köklü bir şekilde değişmesinden dolayı ortaya çıkmaktadır (Spencer, 1989: 128). Ekonomik faaliyetler birbirini tamamlayan ancak birbirinden önemli ölçüde farklılaşan katmalardan oluşmaktadır. Yapısal işsizlik, ekonominin birbirinden farklı katmanlarında, ekonomik faaliyetlerin değişmesi neticesinde ortaya çıkan işsizlik türü olarak tanımlanabilmektedir (Weinberg, 2011: 44).

Yapısal işsizlik kalıcı bir özelliğe sahip olmasından dolayı uzun süre devam etmektedir. Zamana, sektörlerin esnekliğine, işgücü yeteneklerinin transfer imkânına bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Karakteristik yapısı nedeniyle yapısal işsizlik konusu birçok uzman açısından yanlış bir şekilde değerlendirilebilmektedir (Gilpatrick, 1966: 204; Standing, 1983: 150). Bu tür bir işsizlik durumunun ortaya çıkması, üretim araçlarının talep ettiği emek ile emek arzının uygun olmamasından kaynaklanmakta olup, özellikle hızlı nüfus artışı veya olağan üstü dönüşümler yaşayan toplumlarda görülmektedir (Ülgener, 1991: 118-119). Ülke ekonomilerinin

barındırdığı koşullarda meydana gelen değişiklikten kaynaklanan bu işsizlik türünü gündeme getiren bazı nedenler şu şekilde sıralanabilir (Bedel, 2014: 11):

- Teknoloji veya diğer gelişme nedenlerine bağlı olarak çalışma yapısının değişmesi,
- Yeni ekonomik güç merkezlerinin ortaya çıkmasını takiben eski ticaret merkezlerinin önemini yitirmesi,
- Uluslararası rekabet ve ticaret kurallarından kaynaklanan dezavantajlar nedeniyle faaliyetlere devam edilememesi,
- Emek piyasalarındaki dönüşüme bağlı olarak emek arzının daralmasıdır.

Görüldüğü üzere yapısal işsizlik çalışanlardan ziyade iş piyasalarındaki değişim ve dönüşüm nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu değişime ve dönüşüme gerekli sosyal politikalar ile hazırlanmayan ülkeler önemli sorunlar yaşamaktadır. Günümüzde küreselleşme ile birlikte sınırların ortadan kalkması, iletişim kanallarının yaygınlaşarak ucuzlaması, nakliye ve lojistik imkânların gelişmesi ile dünya bir pazar haline dönüşmüş ve yeni pek çok olgu iş hayatına girmiştir. Bu dönüşüme uyum sağlayamayan ülkeler ekonomik yaşamda pay alamamakta, giderek küçülmekte ve emeğe karşı olan talepleri daralmaktadır. Tüm bu nedenler, işsizlik süreçlerinin uzaması sorununu da ortaya çıkarmaktadır (Hart, 1990: 213; Kanca, 2012: 3; Yıldırım ve Karaman, 2001: 312, Brown, 2018: 4-5).

Klasik ekonomik görüşe göre, yapısal işsizliğin meydana gelmesinde talep şokları, para ve maliye politikalarının etkisi bulunmaktadır. Bu görüş özellikle 1945 yılından sonra değişmiştir. 2. Dünya Savaşını takiben işsizliğin ana nedeninin sektörel değişimlerden kaynaklandığı ifade edilmiştir (Caporale ve Doroodian, 1996: 127) Araştırmacılar yapısal işsizliğin nedenleri hakkında çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Örneğin Gilpatrick (1966) yapısal işsizliğin nedenini sektörlerin esneklik yapıları ve işgücü yeteneği ile açıklamıştır (Gilpatrick, 1966: 205).

Yapısal işsizlik, süresi ve kapsamı dikkate alındığında, araştırmacıların en çok endişe yaşadıkları işsizlik türü olarak alan yazınında dikkat çekmektedir. Günümüzde yapısal işsizliğin doğmasında en büyük etken, ekonomilerin ve iş ilişkilerin göstermiş olduğu değişime uyum sağlayamayan geniş işgücü arzına karşın, eğitilmiş ve kalifiye işgücü talebi arasındaki farktır. Bir başka deyişle günümüzde yaygın olarak

görülmesinin nedeni emek arzının, emek talebinin istediği nitelikleri karşılayamamasından kaynaklanmaktadır (Borjas, 2015: 592).

Yapısal işsizliğin ortaya çıktığı ülkelerde genellikle ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda önemli değişimler yaşanmaktadır. Örneğin klasik üretim tarzı ile çalışan atölyeler, robot çalıştıran fabrikalara dönüşürken, tarım alanında daha çok makineleşmenin yaygınlaşması olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapısal işsizliğin ortaya çıkışında, ekonomik yapıdaki değişikliklerin de önemli etkisi bulunmaktadır. Ekonominin büyümesi üretim faktörleri arasında dengesizliğe yol açmaktadır. Gelişen ekonomi, talep edilen işgücünün yapısını değiştirmekte ve bunun sonucunda ise mevcut çalışan kesim yeni yapıya uygun bilgi ve beceri ile donatılmasını gerektirmektedir (Zaim, 1981: 153; Bekiroğlu, 2010: 47).

Yapısal işsizlikte sorunun kaynağı emek arzının niteliği ile ilgili olduğundan başlıca mücadele alanı eğitimidir. Özellikle emek arz eden kesimler incelenmeli ve emek arzına karşılık talebi karşılamayanlar tespit edilip bu kesimler gerekli eğitimlere tabi tutulmalıdırlar. Bu eğitim hizmetini ancak hükümetler sağlayabilir. Hükümetler işletmelerin, talep ettikleri yeni nitelikleri kazandırabilecek eğitim ve öğretim programlarını geliştirmeli ve işsiz kişilerin katılımının sağlayabilmesi için eğitim maliyetlerini üstlenmelidir (Öz, 2010: 4; Borjas, 2015: 592).

1.3.1.2.Konjonktürel (Devri) İşsizlik

Ekonomik sistem içerisinde yapısal sorunların yanında veya onlardan bağımsız olmak üzere, ekonomik sistemden kaynaklanan ekonomik konjonktür, emek piyasalarının dengesi bozulabilir. Dengenin zaman zaman bozulduğu bu dönemlerde emek arzı ile emek talebi arasındaki fark diğer dönemlere göre daha fazla büyüyebilir. Bu tip bir durumun ortaya çıkmasında yaygın olarak görülen ekonomik sorun resesyondur. Ekonomilerin resesyona girmesi sonucunda piyasada talep daralması meydana gelir. Daralan talep nedeniyle firmalar üretim ve yatırım faaliyetlerini minimum seviyeye indirirler. Firmaların vermiş olduğu bu ekonomik daralma kararının etkisi ile emeğe yönelik talepleri azalmaktadır. Emek talebinin azalması nedeniyle mevcut çalışanlarında işlerine son verilebilmektedir. Bu şekilde ortaya çıkan işsizlik türüne *konjonktürel* işsizlik denir. Bir başka deyişle konjonktürel işsizlik, kapitalist ekonomilerde ekonomik sistem sorunlarına bağlı olarak devrevi olarak ortaya çıkan krizlerin emek piyasalarına yansması ile çalışanın iradesi dışında kalan

işsizlik türüdür (Borjas, 2015: 592, Karabulut, 2007: 13, Kumbaracıbaşı ve Saral, 1977: 255).

Konjonktürel işsizlik oluşabilmesi için her şeyden önce denge durumuna yaklaşmış emek piyasalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle bu işsizlik türü daha çok gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmaktadır. Konjonktürel işsizlik aynı ülkede farklı iş kollarında görülebilmektedir. Dayanıklı ürün imalatı konusunda faaliyet gösteren firmaların, dayanıksız ürün imalatı konusunda faaliyet gösteren firmalara nazaran daha çok etkilendikleri görülmektedir. Bu durumun temel nedeni dayanıklı ürün imalatında faaliyet gösteren firmaların ürünlerinin piyasadaki fiyat esnekliğinden kaynaklanmaktadır (Zaim, 1981: 152).

Her ne kadar konjonktürel işsizlik türünün talepteki yetersizliğe bağlanması nedeniyle gelişmiş ülkelerde ortaya çıkacağı teorik olarak ifade edilse de; öz kaynak yetersizliklerinden dolayı sermaye birikimi gerçekleştirilememiş, bu nedenle iktisadi faaliyetlerinin önemli bir kısmını yabancı kaynaklarla gerçekleştiren ülkelerde de bu işsizlik türüne rastlanabilmektedir (Koray, 2000: 141).

Konjonktürel işsizlik türünün dikkat çekici boyutlara ulaşabilmesi, düşük eğitim seviyesine sahip mavi yakalı çalışanların, toplu halde işten çıkartılmaları sırasında ortaya çıkmaktadır. Ekonomik sistemden kaynaklanan ve yapısal olmayan sorunlara dayanan işsizlik türüne dair çözüm yolları ekonomi politikalarınca hızlıca alınabilen kararlarla kontrol altında tutulabilmektedir. Ekonomi politikaları bu sorunla baş edebilmek için öncelikle genel talebi arttırıcı yöntemlere başvurmakta ücretlerde dengeleme yollarına gitmektedir (Candelon vd., 2009: 2483; Zaim, 1981: 175; Borjas, 2015: 592).

Konjonktürel işsizliğin boyutlarının ve etkilerinin hesaplanması açısından değerlendirildiğinde; ekonomik küçülmenin yaşandığı zamanlarda ortaya çıkması, friksiyonel veya doğal işsizliğe nazaran daha kolay belirlenmektedir (Lilien, 1982: 777).

1.3.1.3.Mevsimlik İşsizlik

Mevsimlik işsizlik, işsizlik türü olarak devrevi işsizliğe benzemektedir. Literatüre özellikle tarım işçileri ile yapılan çalışmalarla girmiştir. İktisat biliminin temel kanunlarından olan azalan verimler kanununun, tarım piyasasına

uygulanmasıdır. Üretim faktörlerinden emeğin artışına paralel olarak öncelikle tarım alanında çalışan emek sahiplerinin bir kısmı bu piyasalardan çekilerek diğer sektörlerle yönelirler. Bu hareketlilik göçü beraberinde getirmektedir. Tarım alanında devam eden emek sahipleri ise mevsimsel etkilere bağlı kalmaktadır. Emek ihtiyacı duyulan mevsimler geldiğinde, işsizlik azalmakta, diğer mevsimlerde artmaktadır. Yapı itibari ile gelişmekte olan ülkeleri daha çok etkileyen işsizlik türüdür. Gelişmiş ülkelerde bu tür faaliyetler konjonktürel dalgalanmalara karşı daha fazla korumaya sahiptirler. Ancak günümüzde bazı sektörlerde yer alan iş kollarında da bu tür işsizliğe rastlanabilmektedir. Örneğin kömür veya buz ticareti konusunda faaliyet gösteren firmalarda mevsimsel işsizliğe rastlanabilmektedir (Zaim, 1981: 163; Ünsal, 1999: 54; Karabulut, 2007: 19; Başterzi, 1996: 20-21).

Ülkemizde mevsimlik işsizliğin en fazla görüldüğü dönemler, Ocak-Şubat ayları arasında iken, en düşük olduğu dönemler Temmuz-Ağustos ayları arasındadır (Yavuz, 2012: 46). Ortaya çıkan mevsimsel işsizlikte süre önemlidir. İşsiz kalınan sürenin uzaması, yıllık çalışma süresini azalttığından, mevsimsel çalışanların ekonomik şartlarının kötüleşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle mevsimsel işsizliğin analizi için gelecek dönemlerde ortaya çıkan işsizliğin iradi kaynaklı olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir (Bulut, 2011: 17; Mourdoukoutas, 1988: 315).

1.3.1.4. Teknolojik İşsizlik

Teknolojik işsizlik, çalışma alanlarında ihtiyaç duyulan emeğin kullanımını gerektirmeyecek teknolojilerin gelişmesi ve yaygınlaşması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Aynı üretimi gerçekleştirmek için daha az işçi çalıştırılması sonucunda, artık ihtiyaç duyulmayan işçilerin işten çıkartılması söz konusudur (Sloman, 2004: 54; Karabulut, 2007: 11).

Teknolojik işsizlik konusunda araştırmacılar tarafından vurgulanmaya başlayan yeni konulardan bir tanesi inovasyondur. Özellikle inovatif ürünlerin işgücü yerine, bilgi teknolojilerine dayanan yeni programlanabilir araçların yaygınlaşmasının sağlanması, işsizliğin ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır. Bununla birlikte bazı sektörler için yeni pazarlar ve iş imkânları yaratması ücret ve işsizlik oranlarının azalmasına katkı sağlayacaktır (Mouhammed, 2011: 218).

Bazı araştırmacıların, yapısal işsizlik ile teknolojik işsizliği karıştırdığı görülmektedir. Yapısal işsizlik iş ve emek piyasalarının yapısal sorunlarından

kaynaklanırken, teknolojik işsizlik emek gücünün yerini makine ve otomasyon sistemlerinin almasıdır (Standing, 1983: 138; Kanca, 2012: 3).

Teknolojik gelişmeler nedeniyle ortaya çıkan işsizlik türü, özellikle teknolojik gelişmelerin iş hayatına uygulaması olan makine ve robot teknolojilerin kullanılmaya başlanması sonucu emek talebinin azalmasından kaynaklanmaktadır. Her ne kadar teknolojik işsizliği tanımlama kolay olsa da etkileri konusunda alan yazında görüş birliği bulunmamaktadır. Bazı araştırmacılara göre teknolojik gelişmeler kısa vadede işsizliğe neden olsa da orta ve uzun vadede yeni iş olanakları yaratarak önceden neden olduğu işsizliğin giderilmesine neden olabilmektedir. Diğer araştırmacılar ise işsizliğe orta ve uzun vadede bir çözüm getirmeyeceğini ifade etmektedirler (Yavuz, 2012: 46).

1.3.1.5. Arızı İşsizlik (Frikسیونel)

Arızı işsizlik, çalışma hayatını oluşturan sektör, zaman ve mekân arasında değiştirmelerden kaynaklanan işe giriş ve işten ayrılışların rasgele dalgalanmalar şeklinde kendini göstermesidir (Simon, 1988: 715; Karabulut, 2007: 13). Emek arz ve talebinin ülke koşullarına göre dengede olduğu durumda, emek arz edenlerin iş ya da işyeri değişikliği amacıyla işten ayrılmaları nedeniyle ortaya çıkan işsizlik türüne, frikسیونel ya da arızı işsizlik denilmektedir (Zaim, 1981: 153; Bulut, 2011: 11).

Farklı sektörlerde daha iyi imkânlar elde etmeyi düşünen çalışan, maksimum faydayı sağlayacağı yüksek ücretli işe geçmek için girişimde bulunacaktır. Bu girişimler işçinin tatminine kadar devam edecektir (Gallaway, 1963: 695). İşçilerin, işyerlerini değiştirmeleri özellikle dinamik piyasalar ile büyüme eğilimi olan piyasalarda görülen bir durumdur (Weizenbaum, 1986: 6).

Emek arzı ve talebinin karşılaştığı piyasalarda, (doğal işsizlik dışında) görülecek işsizlik türü frikسیونel (arızı) işsizlik olacaktır (TÜSİAD, 2002: 23; Gediz ve Yalçınkaya, 2000: 161). Bu nedenden ötürü bu işsizlik türüne bazı kaynaklarda “iş arama” süresi işsizliği de denilmektedir (Ataman, 1998: 66).

Arızı işsizlikte bilgi önemli konulardan biridir. Toplam işsizlik oranının fazla olduğu dönemlerde insanlar hareket etmek istemeyeceklerdir (Gronau, 1971: 290). Bu nedenle ekonomik sistemde durgunluk yaşandığı dönemlerde açık iş bilgileri konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olamayan çalışanlar iş değiştirme taleplerinden vazgeçmektedirler (Mattila, 1974: 235).

Bir ekonomide friksiyonel (arizi) işsizlik oranının yüzde kaç olması gerektiği yönünde çeşitli görüşler bulunmaktadır. İşçi sendikaları bu işsizlik oranının %1-2 seviyesinde olması gerektiğini ifade ederken, işveren sendikaları %3-5 civarında olması gerektiğini belirtmektedirler (Yavuz, 2012: 47).

1.3.2. Gizli İşsizlik

Gizli işsizlik, etkinlik ve verimlilikle ilgilidir. Ekonomik sistemde emek piyasalarında yer almasına ve bir iş sahibi olmasına karşın, o işte çalışmaması durumunda, ekonomik sistemde bir kayba ya da üretimde bir azalmaya neden olmuyorsa, gizli işsizlikten bahsedilebilir (Türkay, 1968: 1). Bir başka ifade ile gizli işsizlik, çalışır halde görülen ancak çalışmakta olduğu işte iktisadi hâsılaya ek bir katkısı bulunmayanları ya da düşük verimlilikte çalışmayı ifade eder. Bir kişinin yapabileceği bir işi, iki veya daha fazla kişinin yapmasıdır (Zaim, 1981: 152; Ünay, 1996: 211).

Bazı çalışmalarda gizli işsizlik, eksik istihdam olarak da ifade edilmektedir. Bu tip işsizliğin ortaya çıkmasındaki temel etken, üretilen mal ya da hizmetin miktarında bir değişiklik olmaksızın, işgücünün işi bırakmasıdır (Lordoğlu ve Özkaplan, 2003: 401). Eğer bir endüstride çalışmaktan vazgeçmiş kişilerin, endüstri çıktı miktarlarında ve hizmetlerinde herhangi bir değişikliğe sebebiyet vermemesi, orada gizli işsizliğin olduğunu göstermektedir (Koray, 2000: 142-143). Ülkemiz özelinde, kamu kesiminde ve tarım sektöründe gizli işsizlik olduğu görülmektedir. İstatistikî olarak gizli işsizliğin hesaplanabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle gizli işsizlik ölçümleri tahminlere dayanmaktadır (Zaim, 1981: 124).

Gizli işsizlik için mücadelede sadece iktisadi uygulamalar yeterli olmamaktadır. İktisadi uygulamalara paralel olarak sosyal politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu sayede öncelikle kişilerin çalıştıkları sektörde değerlendirilmeleri sağlanmalı, ayrıca tarım gibi gizli işsizliğin yüksek seviyede olduğu sektörlerde yer alan vasıfsız elemanların eğitilerek diğer sektörlerle transferi ile gizli işsizlik azaltılabilecektir (Bozdağlıoğlu, 2008: 49; Özgüven, 1997: 403).

1.3.3. İşsizlikte Sürekli Durgunluk

Ekonomik sistemin gelişmiş olduğu ülkelerde, konjonktürel olarak ekonomiler durgunluğa girebilirler. 1929 ekonomik krizinden sonra, alan yazınında dikkate alınan

bu işsizlik türü yapısal işsizliğe benzemektedir. Bu işsizlik türünü diğer işsizlik türlerinden farkı, ortaya çıkan işsizliğin kaynağının ekonomik yapının özel teşebbüse dayanmasından kaynaklanmaktadır. 2. Dünya Savaşından sonra Keynesyen görüşün yaygınlaşmasından sonra sürekli durgunluk kavramı alan yazınında önemini kaybetmiştir (Zaim, 1981: 180).

1.3.4. Doğal İşsizlik

Doğal işsizlik, enflasyon değerinde bir artış yaşanmasına neden olmadan sürdürülebilir en düşük işsizlik oranı olarak tanımlanmaktadır. Friedman (1976) tarafından geliştirilen doğal işsizlik, geçici işsizler ile yapısal işsizler toplamının işgücüne oranı ile hesaplanmaktadır. Bunun nedeni ise Friedman'ın Phillips Eğrisi hakkındaki görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Friedman, Phillips Eğrisinin yalnızca kısa dönem için piyasa şartlarını yansıttığını, orta ve uzun dönemde ise geçerliliğini yitireceği kanaatindeydi. Doğal işsizliğin ortaya çıkışını etkileyen unsurlar şu şekilde sıralanabilir (Karabulut, 2007: 12; Bayrakdar, 2015: 48; Onaran, 2000: 37; Papell, Murray ve Ghiblawi, 2000: 310, Friedman, 1976: 451; Lilien, 1982: 777):

- Demografik yapı,
- Asgari ücret uygulaması,
- Sektörel büyüme rakamları,
- İşsizlik sigortası uygulamaları vb.

Doğal işsizlik oranı, işgücü piyasasının genel durumunu değerlendirmek için ekonomistler ve politika yapıcılar tarafından kullanılmaktadır. Ancak, doğal oranın ne olduğu konusunda halen tartışmalar bulunmaktadır. Alan yazınında yeni çalışmalarda elde edilen sonuçlara göre, doğal işsizlik oranı her dönem farklı oranlarda tespit edilmelidir. Genel olarak doğal işsizliğin ortalama %4,5 ile %5,5 oranları arasında seyrettiği söylenebilir (Barnichon and Matthes, 2017).

1.4. İşsizlik Teorileri

Toplumlar için pek çok sorunun kaynağı olan işsizlik sorununu anlamak ve çözüm önerileri üretebilmek amacıyla bu alanda çalışanlar tarafından çeşitli teoriler ortaya konmuştur. Uzun yıllar boyunca yapılan çalışma ve uygulamalara dayanarak pek çok istihdam teorileri geliştirilmiştir. Yapılan çalışmalarda Sanayi Devrimi ile 1945 arası dönem, 1945-1980 arası ve 1980 sonrası dönem olmak üzere 3 ana dönem

halinde incelendiği görülmektedir. Neoklasik iktisadi görüşün benimsendiği 1929’lu yıllara kadar işsizlik sorunu sadece gönüllü bir işsizlik sorunu olarak görülmektedir. Emek arz ve talebinin dengede olduğu piyasalarda cari ücret düzeyinden dolayı işsizlikten bahsedilmemektedir. İşsizliğe sebep olan sadece, gerçek ücret düzeyini kabul etmeyip çalışmaya razı olmayan kişilerin oluşturduğu işsizliktir (Bulutay, 1995: 21-23). 1929’dan sonraki yıllarda ise Keynesyen görüş hâkimdir. Keynes’in istihdama farklı bir görüş getirdiği “Genel Teori” ile piyasa eksik istihdamda ve piyasa dengesinin oluşabilmesi için üretimde birtakım değişikliklerin olması gerektiğini savunmaktadır. İşsizliğin sebebini toplam talebin arzı karşılayamamasından kaynaklandığını ifade etmektedir (Ataman, 1998: 61). Farklı dönemlere ayrılmasına karşın işsizlik probleminin her geçen gün giderek daha fazla soruna neden olduğu görülmektedir (Özdemir vd., 2006: 67). İşsizlik oranlarının hesaplanmasında olduğu gibi işsizlik sorunu ile mücadele etme yöntemlerine göre belirli teoriler geliştirilmiştir (Hadroj, 2016: 564; Parker, 2010: 14-2).

1.4.1. Neoklasik İşsizlik Teorisi

Neoklasik iktisadi görüş, işsizlik kavramını marjinal ücretlerle açıklamaktadır. Bu görüşü benimseyen araştırmacılar, iş hayatında görülen işsizliğin temel nedeninin, emek sahiplerinin sahip oldukları marjinal verimliliklerine uygun olan bir ücret karşılığı çalışmayı reddetmelerinden kaynaklandığını söylemektedirler. Bu noktadan hareketle istihdamın artırılmasını işçi ücretlerine bağlanmıştır. Bir başka deyişle işçi ücretlerinin, emeğin marjinal verimliliğine kadar düşürülmesi ile istihdam artışı sağlanabilir. Aynı zamanda reel ücret istihdamın marjinal zahmetine eşit seviyedir. Emek sahipleri bu değerden az bir ücret almak istemezler. Emek sahipleri piyasada cari olan bu ücretten çalışmak istememelerinden dolayı ortaya çıkacak işsizliğin iradi olacağını ifade etmektedirler (Fisunoğlu ve Köksel, 2009: 42; Mouhammed, 2011: 101).

1929 yılına kadar geniş kabul görmüş olan bu teori, tam istihdam analizine dayanması ve işsizliğin iradi olduğunu ifade etmesi nedeniyle dönemin sosyal politikalarına yansımıştır. Tam rekabet piyasasında karşılaşılan emek arz ve talebinin dengede olduğu noktada tam istihdam yaşanabileceği kabul edilmektedir. Bu dengeyi bozan temel unsur reel ücretin piyasa şartlarına göre belirlenmesinin engellenmesinden kaynaklanmaktadır (Bulutay, 1995: 21-23; Ercan ve Özar, 2000: 37).

1.4.2. Keynesyen İşsizlik Teorisi

Keynesyen çalışmaları, marjinal emek ve marjinal fedakarlık kavramlarına dayanmaktadır. Keynesyen, istihdamın efektif taleplere göre belirleneceğini ifade etmiştir. Buna göre, Neoklasiklerin marjinal verimlilik kavramını kabul etmemekte, bunun yerine işsizliğin nedenini toplam talebin yetersizliğine bağlamaktadır. Sorunun kaynağı toplam talebin yetersizliği olması nedeniyle yönetimler genişletici politikalara hizmet etmesi amacıyla mali veya parasal araçlarla müdahaleyi öngörmektedir (Fisunoğlu ve Köksel, 2009: 38; Ataman, 1998: 61).

Bu görüş 1930'lu yıllardan sonra kabul görmüş ve uygulanmaya çalışılmıştır. Keynesyen işsizlik teorisi analizi ile tam rekabetin yanında eksik rekabeti gündeme getirmiştir. Bu açıdan istihdam teorilerine önemli bir katkısı olduğu görülmektedir. Keynesyen'in çalışmalarında, piyasada firmaların ürün ve hizmetlerine olan talebin azalması nedeniyle firmaların emek talebinin azaldığını ve bu nedenle de işsizliğin ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu nedenle işsizlikle mücadelede etkin olan, mali ve parasal araçları mutlaka kullanılması gerekmektedir (Romer, 1993: 5; Ataman, 1998: 61; Savaş, 1997: 742; Özata ve Esen, 2010: 56).

1.4.3. Belli Başlı Yeni İşsizlik Teorileri

1930'lu yıllarda ortaya çıkan Keynesyen görüş, 1970'li yıllara kadar saygınlığını korumuştur. Fakat bu tarihten sonra ortaya çıkan yeni ekonomik sistemin bu işsizlik teorisi ile açıklanması yetersiz kalmıştır. Bu yetersizliğin meydana gelmesinde temel etken yaşanan stagflasyon (durgunluk/daralma) problemidir. Bu problemlerin aşılması için yeni görüşler ortaya atılmıştır. Bu ekole mensup araştırmacılar, rasyonel beklentileri esas almakta, tam istihdam olarak ifade edilen doğal işsizlik seviyesine ancak devlet müdahalesi olmadığı durumda gelinebileceğini ifade etmektedirler (Ataman, 1998: 63; Bulutay, 1995: 13).

1.4.3.1. İş Arama Teorisi

İş arama teorisine göre işi kabul edip etmeme konusunda bir tercih yaşanmaktadır. Emek sahipleri piyasa koşullarının altında ücretle çalışmayı reddetmektedir. Ancak işsizlik süresinin uzamasına paralel olarak tercihlerde değişiklikler yaşanabilir. Bu durumda emek sahibi bir değer hesaplamaktadır (Ataman, 1998: 65).

Çalışmaya karar verilmesinde ücret artışlarının olumlu etkisi vardır. Ücretler arttıkça çalışma isteği ve çalışan kişi sayısında da artış olacaktır. Emek sahipleri için iş aramanın ve işverenlerin çalıştırmak isteyeceği kişilere ulaşmanın da bir maliyeti vardır. Bu yüzden kişiler sadece çalışmaya karar vermek ya da boş kalmayı tercih etmenin dışında iş arama isteğinde de olması gerekmektedir. Bu teoriye göre boş kaldığı zamanlarda razı geleceği asgari ücret düzeyi azalacak, zamanla iş arama süreci maliyetli ve zor olacağından iş piyasalarına daha düşük ücretten girmeyi kabul edecektir (Dost, 2014: 26-27).

1.4.3.2.İçerdekiler-Dışarıdakiler Teorisi

İşgücü piyasasında şuan çalışmakta olan (içerdekiler) kişiler ile çalışmak isteyen (dışarıdakiler) işsizler ya da kayıt dışı çalışan kişilerin çıkarlarının çatıştığını vurgulayan iktisadi teoridir. İşveren mevcut durumda çalışan kişileri işten çıkarmanın maliyetinin yüksek olacağını bilmektedir. Çünkü içerde çalışan kişilerin iş deneyiminden dolayı dışardan tecrübesiz yeni işçi almamayı tercih etmektedirler. Tecrübeli işçi firmaya verim sağlamak ve bu da üretimi arttırmaktadır. Aynı zamanda içerdeki kesimin iş güvencesi olduğundan, çalışanlar bu durumu firmaya karşı kullanabilmektedirler. Bu durum firmanın maliyetlerini arttırıcı bir faktördür. Bu yaklaşım firmaların dışardan işçi almak yerine, çalışan kesimi işten çıkarmayıp, onlarla yeni ücret pazarlığına girmeyi tercih etmesini ifade etmektedir (Ataman, 1998: 69).

1.4.3.3.Ücret Etkinliği Teorisi

Ücret etkinliği teorisi piyasa koşullarında ücret düşüşlerini en iyi açıklayan yaklaşımlardan biridir. Bu teoriye göre, ücretler piyasa dengesinin üzerinde olması halinde gönülsüz işsizlik ortaya çıkmaktadır. Piyasalar dengeyi oluşturmak için ücretleri düşürmektedirler. Zaman içerisinde de ücretler denge noktasına gelecektir. Ancak bu süreç katı bir şekilde yaşanmaktadır. Verim ile ücretler arasında doğrusal bir model kuran bu teoride emeğin niteliği ücretin artmasını sağlayan unsurlardan biri olmaktadır. Bu şartlar altında ücretlerde azalma işteki verimin de düşmesine neden olacaktır (Yellen, 1984: 200-205).

1.5.İşsizlik ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

İşsizliğin ortaya çıkışını açıklayan üç görüşün farklı sebeplerle ortaya çıktığı görülmektedir. İlk görüş işsizliğin kaynağını ekonomik sisteminin temel ilkelerinde

“laissez faire” (bırakınız yapsınlar) kavramına dayandırmaktadır. Bu görüşü benimseyenler ekonomik sistemin serbest rekabetten uzaklaşması nedeni ile ortaya çıktığını ifade etmektedir. İkinci görüş Keynesyen görüştür. Keynesyen’e göre işsizlik, ekonomik dengesizlikler sonucunda değil, bir denge durumunda ortaya çıkabileceğini savunmuştur. Son görüşe göre ise işsizliğin açıklanması tüketim ve yatırım kavramlarına bağlıdır. Buna göre belirli bir zaman ve yerde tüketim ve yatırım kalemlerinde görülen eksiklikler, kısa zamanda cari talebi olumsuz yönde etkilemekte ve sonuçta işsizlik ortaya çıkmaktadır (Özbek, 2014: 13).

Bir ülke ekonomisinin gelişmiş ya da az gelişmiş olması işsizliği doğurmaktadır. Gelişmişlik seviyelerine göre ülkelerin sermaye yetersizliği ve teknolojideki ilerlemelerinden dolayı işsizlik sorunu artış göstermektedir (Göktaş, 2005: 2). İşsizlik sorunu ancak ekonomideki gelişmelerle azaltılabilmektedir. Ekonomik büyümenin nasıl ve ne yönde gerçekleştiğini, sermaye ya da emek yoğun bir büyümenin olduğunu tespit etmek, büyüme ile işsizlik arasındaki ilişkinin yönünü belirlemektedir (Kılıçbay, 1994: 268).

Ekonomik büyüme ile istihdam arasındaki ilişki uzun yıllardır araştırmacıların dikkatini çekmiştir. İşsizliğin olumsuz etkilerinin hesaplanmasına dair birçok görüş ortaya atılmıştır. Bu görüşlerden en çok bilineni Okun yasasıdır. Okun (1962) çalışmalarında, işsizliğin ekonomi ile arasındaki ilişkisini ele almış ve işsizlik oranlarında görülen her %1’lik artışın üretimde %3 oranında bir azalma meydana getireceği iddia etmiştir. Özellikle 2. Dünya Savaşından sonra Batı Ekonomilerinde işsizlik ve büyüme arasındaki ilişkinin açıklanmasında sıklıkla Okun yasasından faydalandığı görülmektedir (Moosa, 1999: 298).

1962 yılında açıklanan Okun yasası, dönemin iktisat politikalarına damga vuran önemli bir çalışma olarak dikkat çekmektedir. Teorinin bu kadar önem kazanmasında büyüme ile işsizlik arasındaki ilişkiyi açıklanmasına bağlanmaktadır. Ayrıca o dönemde araştırmacılara bir ölçü olarak ampirik tahminleri kullanması, üretim için işsizlik maliyetinin hesaplanmasına imkan vermesi ise popülerliğinin artmasına neden olmuştur (Silvapulle vd., 2004: 355). Bir başka ifade ile ekonomideki reel çıktı seviyesi ile işsizlik oranı arasında matematiksel olarak negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Okun yasası bu nedenle ekonomik büyümenin yüksek seviyelerde gerçekleştiğinde işsizlik seviyesinin en az seviyede gerçekleşeceğini, tersi durumda

yani ekonomik gelişme oranı düşük olduğu zamanlarda işsizlik oranının yükseleceğini öngörmektedir (Ceylan ve Şahin, 2010: 158).

Okun yasasının zaman içerisinde yetersiz olduğu ortaya çıkmış ve ölçüm çalışmalarında 1973'te hatalı sonuçlar ortaya koyduğu tespit edilmiştir. Özellikle işsizlik tanımı ile büyüme ölçülerinin belirlenmesinde itiraz alan Okun yasası, artık günümüzde kabul edilmemektedir (Weber, 1995: 437).

Okun yasasının itibarını kaybetmesine neden olan çalışmalarından bir tanesi de Prachowny'ye (1993) ait olan çalışmadır. Prachowny (1993), çalışmasında sadece ABD ekonomisini ele almış ve işsizlik oranı ile çıktı arasındaki ilişkinin tespiti için ikili bir veri seti kullanmıştır. Yapılan çalışmada, Okun katsayısını belirtildiğinden daha farklı olduğu tespit edilmiştir. Bu durum üzerinde etkili olan faktörler ise şu şekilde belirtilebilir (Prachowny, 1993: 334-335):

- Çalışma saatlerinde görülen farklılık,
- Emek arzında görülen devresel farklılık,
- Kapasitenin kullanılmasında makroekonomiye bağlı olarak ortaya çıkan değişiklikler.

Ekonomi ile istihdam arasındaki genel beklentilerinin aksi bir durumu günümüzde yaşanmaktadır. Bir yandan ekonomik büyüme yaşanırken diğer yanda istihdam azalış gösterebilmektedir. Bu nedenle iktisatçılar son yıllarda istihdamsız büyüme kavramı üzerine çalışmaya başlamışlardır (Murat ve Eser, 2013: 94).

İşgücü piyasası, diğer piyasalara nazaran daha dinamik bir yapı arz etmektedir. İşsizlik ve istihdam istatistikleri pek çok faktörden etkilenmektedir (Çelik ve Tatar, 2011: 1211; Hansen, 1964: 303). Bir ülkedeki işsizlik hesaplamalarının sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için işsizlik ile ilgili muhtemel varyasyonlarının doğru bir şekilde belirlenerek hesaba dâhil edilmesi büyük önem arz etmektedir. İş aramaya karar veren insan sayısı, açık iş sayısının az oluşu, iş aramaktan vazgeçen kişilerin sayısı ve bulunan iş gibi faktörler işsizlik hesaplarında ve gelecek varyasyonlarında dikkat edilmesi gereken hesap kalemlerindedir (Weinberg, 2011: 44).

1.6. Dünyada ve Türkiye’de İşgücü İstatistikleri

İşsizlik sorunu sadece Türkiye’nin değil, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler de dâhil, tüm dünyanın önemli ortak sorunlarından birini oluşturmaktadır. İşgücü

piyahasında oluşan dengesizlikler, Türkiye’de olduğu gibi pek çok ülkede de etkisini göstermiştir. Dünya ekonomisinde küreselleşme ile birlikte işgücündeki yapısal değişim istihdamı olumsuz etkilemiş ve özellikle gelişmekte olan ülkeler için en büyük sorun haline dönüşmüştür. Dünya retim imknlarındaki gelişmeler ve emek arzındaki artışlar büyüme ile paralel olup aksine istihdamı olumsuz yönde etkilemekte, istihdam gücünü azaltmaktadır (Baştaymaz, 1998: 21).

Dünya alışma rgt (ILO)’nn yayımlamış olduğu Dünya İstihdam ve Sosyal Bakış-Eğilimler 2018 raporuna göre, küresel ekonominin etkisiyle işsizliğin önümüzdeki beş yıl artmaya devam edeceğini söylemektedir. 2008 yılında başlayan küresel kriz, 2016 yılındaki artışından sonra sabitlenmiş ve işsizlik oranları 2017 yılında yüzde 5,6 iken, toplam işsiz sayısının ise 192 milyonu aşmış olacağını öngörmektedir (World Employment and Social Outlook, 2018). Fakat ILO 2019 yılı raporuna göre dünya genelinde 172 milyon insanın işsiz olduğunu ifade etmektedir ve bu da yüzde 5’lik bir işsizlik oranına karşılık gelmektedir. İşsiz sayısının 170 milyondan fazla olmasına rağmen dünya genelinde işsizlik oranlarında düşüş yaşanmaktadır. 172 milyon işsiz sayısının 2019 ve 2020 yılları arasında aynı seviyede kalması öngörülmektedir. Genişleyen işgücünün bir sonucu olarak işsizlik sayısının, yılda sadece 1 milyon artarak, 2020 yılına kadar 174 milyona ulaşacağı beklenmektedir (World Employment Social Outlook, 2019: 10).

Dünya’da ve diğer ülkelerde yaşanan işgücü sorunları Tablo 1’de açıklanmaya çalışılmaktadır.

Tablo 1. Dünyada ve Tüm Ülke Gelir Gruplarında İşgücüne Katılım Oranları (1993-2023)

Ülkeler	Gruplar	Oran (%)	Beş Yıllık Sürelerdeki Değişiklikler (%)					
		2018,00	1993-98	1998-03	2003-08	2008-13	2013-18	2018-23
Dünya	Toplam	61,40	-0,5	-0,9	-0,9	-1,1	-0,5	-1,1
	Kadın	47,90	-0,1	-0,5	-1,0	-1,2	-0,3	-1,1
	Erkek	74,90	-0,9	-1,3	-0,9	-1,0	-0,8	-1,0
	Genç	42,10	-3,3	-3,1	-2,6	-3,7	-2,2	-1,3
	Yetişkin	66,60	0,2	-0,2	-1,1	-1,2	-0,1	-0,2
Düşük Gelir	Toplam	71,30	-0,3	-0,2	-1,1	-1,2	-0,1	-0,2
	Kadın	64,10	-0,1	0,2	-1,1	-1,2	0,4	-0,3
	Erkek	78,70	-0,5	-0,6	-1,0	-1,3	-0,7	-0,2
	Genç	56,60	-1,1	-0,9	-1,7	-1,6	-1,0	-0,6
	Yetişkin	79,00	0,2	0,4	-0,8	-1,1	0,2	-0,3
Alt-Orta Gelir	Toplam	56,50	-0,3	-0,4	-1,1	-1,5	-0,3	-0,4
	Kadın	35,50	0,1	-0,1	-1,1	-1,9	0,4	-0,3
	Erkek	77,10	-0,7	-0,6	-1,1	-1,2	-1,0	-0,5
	Genç	35,90	-1,2	-1,4	-3,4	-4,3	-2,4	-1,2
	Yetişkin	63,70	0,0	0,0	-0,5	-1,0	-0,1	-0,0
Üst-Orta Gelir	Toplam	64,80	-1,1	-1,9	-1,6	-1,0	-1,1	-2,0
	Kadın	54,60	-0,8	-1,5	-1,7	-1,0	-1,2	-2,2
	Erkek	75,00	-1,4	-2,3	-1,4	-0,9	-1,0	-1,9
	Genç	44,20	-5,6	-6,0	-2,7	-3,9	-3,5	-2,3
	Yetişkin	68,90	-0,0	-0,7	-1,3	-1,1	-1,4	-2,3
Yüksek Gelir	Toplam	60,50	0,1	-0,1	0,5	-0,5	-0,2	-1,0
	Kadın	52,70	1,1	0,7	1,0	0,1	0,6	-0,8
	Erkek	68,40	-0,9	-1,1	-0,1	-1,2	-0,3	-1,3
	Genç	45,10	-1,6	-1,9	-0,7	-2,6	0,4	-1,5
	Yetişkin	63,00	0,4	0,1	0,6	-0,3	-0,1	-1,1

Not: Genç nüfus 15-24 yaş arası, yetişkin nüfus 25 yaş ve üstü olarak değerlendirilmiştir.

Kaynak: (ILO, Kasım 2018)

Dünya’da çalışma çağındaki nüfusun yaklaşık olarak %61’i işgücü piyasasına katılmaktadır (Tablo 1). Bu katılım oranlarında geçtiğimiz 25 yıl boyunca yılda ortalama %0,1 ile %0,2 puan arasında düşüş yaşanmıştır, 2008 yılı küresel finansal krizinin ardından ise en hızlı düşüş gerçekleşmiştir. Toplam işgücü katılım oranları 2018’de ülke grupları arasında alt-orta gelirli ülkelerde ve düşük gelirli ülkelerde ortalama %56 ile %71 oranlarında değişmektedir. 2018 ve 2023 yılları arasında tüm ülke gelir gruplarında yüksek gelirli ülkelerde (%1 puan ile), orta gelirli ülkelerde (%2 puan ile) düşüş olacağı ön görülmektedir. Yıllar itibari ile gelir gruplarındaki iş gücünün oranlarına bakıldığında aynı zamanda kadın-erkek ve genç-yetişkin arasında eşitsiz bir dağılımın olduğu gözlemlenmektedir.

Kadınlar ve erkekler arasındaki iş gücü katılım oranlarındaki fark, 2018’de %27 olarak gerçekleşmiştir. Tüm çalışma çağındaki kadınların yarısından azı (%48),

erkeklerin dörtte üçüne kıyasla çalışmaya katıldığı görülmektedir. 1993-2003 yılları arasında düşük ve orta gelirli ülkelerde erkek katılım oranları %75 ile %79 arasında değişmekte iken, aynı yıllar içerisinde kadınlardaki bu oran en fazla %64 ile düşük gelirli ülkelerde gözlemlenmektedir. Düşük gelirli ülkelerde kadınların katılım oranlarının yüksek olması ekonomik zorunluluğun ve aile gelirine katkıda bulunmanın gerekliliğini ifade etmektedir (ILO Eğilimler, 2019).

Tablo 2. Seçilmiş Ülkelerin ve Ülke Gruplarının Toplam İşsizlik Oranları (%)

Yıllar Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
AB 28 Ülke	9.7	10.5	10.9	10.2	9.4	8.6	7.6
Euro Bölgesi 19 Ülke	10.2	11.4	12.0	11.6	10.9	10.0	9.1
Almanya	5.8	5.4	5.2	5.0	4.6	4.1	3.8
Fransa	9.2	9.8	10.3	10.3	10.4	10.1	9.4
Türkiye	9.1	8.4	9.0	9.9	10.3	10.9	10.9
ABD	8.9	8.1	7.4	6.2	5.3	4.9	4.4

Kaynak: (OECD, 2018)

Yukarıdaki tabloda 2011-2017 yıllarında ülkelerin toplam işsizlik oranları yer almaktadır. 2011 yılında Türkiye’de işsizlik oranı %9,1 iken, 6 yıl içerisinde bu oranın %10,9 ile en yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir. OECD ülkeleri arasında 2017 yılında en yüksek toplam işsizlik oranları içerisinde 4.sırada olan Türkiye, gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında aynı dönemde %10,9’luk payla ilk sırayı almaktadır. Dünya ülkeleri içerisinde, Türkiye ile birlikte beraberinde Fransa gelmektedir. İşsizlik sorunu özellikle Türkiye ve Fransa’nın sorunu olmaya devam etmektedir. Bu durum işsizlik alanına yeni çözüm önerilerini zorunlu kılmaktadır.

Küreselleşmenin işgücü piyasasına olan etkileri Türkiye’de olduğu kadar, tüm dünya ülkelerinde de görülmektedir. Beraberinde işgücü piyasasında çalışma koşullarının düzenlenmesi, emek arz eden kişilerin gerekli bilgi, birikim ve donanıma sahip olmasını zorunlu kılmaktadır (Tatlıdil ve Xanthacou, 2002: 2).

İşgücü, bir ülkenin emek arz eden nüfusu ile çalışma çağında olup iş bulamamış (15 yaş ve üzeri), çalışma arzusu içinde olan ve çalışmaya hazır bulunan kişilerin toplamını ifade eder. İşgücünün emek arzı içindeki oranı ise işgücüne katılım oranı olarak ifade edilmektedir (İpekyolu Kalkınma Ajansı, 2017). Bir anlamda ülkedeki çalışabilir nüfusun veriminin ölçüsüdür.

TÜİK tarafından açıklanan verilere göre 2018 yılı Eylül ayına göre işsizlik oranı %11,4'tür (Tablo 3). İşsiz sayısı ise 2018 yılı Eylül döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 330 bin kişi artarak 3 bin 749 kişi olmuştur. Aynı dönem içinde erkek işsiz sayısının kadınlardan daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Türkiye’de Temel İşgücü Göstergeleri

Türkiye’de Temel İşgücü Göstergeleri	Toplam		Erkek		Kadın	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018
15 ve daha yukarı yaştakiler	(Bin)					
Nüfus	60 076	60 788	29 746	30 059	30 330	30 729
İşgücü	32 215	32 813	21 746	22 087	10 470	10 726
İstihdam	28 797	29 063	19 890	19 949	8 907	9 114
Tarım	5 854	5 590	3 126	3 014	2 727	2 576
Tarım dışı	22 943	23 474	16 764	16 936	6 180	6 538
İşsiz	3 419	3 749	1 856	2 138	1 563	1 612
İşgücüne dahil olmayanlar	27 861	27 975	8 001	7 972	19 860	20 003
	(%)					
İşgücüne katılma oranı	53,6	54,0	73,1	73,5	34,5	34,9
İstihdam oranı	47,9	47,8	66,9	66,4	29,4	29,7
İşsizlik oranı	10,6	11,4	8,5	9,7	14,9	15,0
Tarım dışı işsizlik oranı	12,8	13,5	9,8	11,0	20,1	19,6
15-64 yaş grubu						
İşgücüne katılma oranı	58,9	59,4	79,0	79,5	38,6	39,1
İstihdam oranı	52,5	52,4	72,1	71,6	32,7	33,1
İşsizlik oranı	10,8	11,7	8,7	9,9	15,2	15,3
Tarım dışı işsizlik oranı	12,9	13,6	9,8	11,0	20,2	19,7
Genç nüfus (15-24 yaş)						
İşsizlik oranı	20,0	21,6	16,4	18,6	26,7	27,2
*Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı	26,1	27,4	16,2	18,2	36,3	36,9

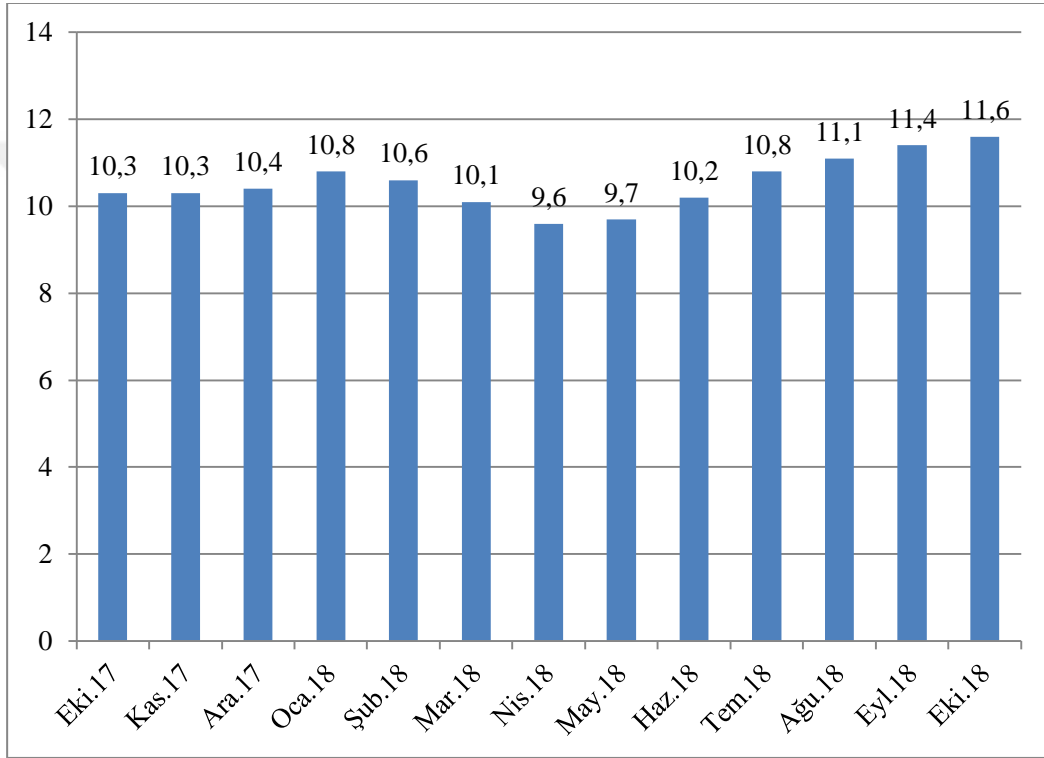
Not: *Çalışmayan ve eğitim sürecinde olmayan gençlerin, toplam genç nüfus içindeki oranıdır.

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Eylül 2017- Eylül 2018

Türkiye genelinde aynı dönemde işgücü oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre % 0,4 ‘lük bir artış gerçekleşmiştir. Genç nüfusta (15-24 yaş) işsizlik oranı 1,6 puanlık artış ile %21,6 olurken,15-64 yaş grubunda bu oran 0,9 puanlık artış ile %11,7 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönem aralıkları cinsiyet ve sektörel açıdan ele alındığında; erkeklerde işgücüne katılma oranı % 0,4’lük bir artışla %73,5, kadınlarda ise aynı düzeyde bir artışla %34,9 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde, tarım sektöründe çalışan sayısı 264 bin kişi azalırken, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı 531 bin kişi artmıştır. Önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında tarım sektörünün istihdam edilenler içindeki payı 1,1 puan arttığını görmekteyiz (TÜİK, İşgücü İstatistikleri 2018).

Ülkemizdeki işsizlik oranı Ekim 2017-2018 tarihleri arasındaki değişim Şekil 2’de açıklanmaya çalışılmaktadır. İşsizlik oranı Nisan 2018’de en düşük seviyede

(%9,6) iken, Ekim 2018’de bu oran %11,6 ile en yüksek seviyelere çıktığı görülmektedir. 2018 yılı Mayıs ayından itibaren işsizlik oranı sürekli olarak artmıştır. 2018 yılı Nisan ayından itibaren işsizlik oranındaki bu artışın sebepleri olarak, yatırımların azalması, göçmen işçi nüfusunun artışı ve buna paralel olarak düşük ücretle sigortasız çalıştırılıyor olması, Türkiye ekonomisinin lokomotifini olan inşaat sektörünün durma noktasına gelmesini gösterilmektedir. Büyüme oranlarının, istihdamdaki artışı karşılayabilmesi ile işsizlik oranının azaltılabileceği öngörülmektedir (TÜİK, 2018).

Şekil 2. 2017-2018 Yılları İçin Türkiye’deki İşsizlik Oranları (%)

Kaynak: TÜİK 2018 verilerinden derlenmiştir.

Tablo 4’te Türkiye’de hane halklarının işgücü durumlarına bakıldığında, tek kişilik bir ailenin 2016 yılında toplam işsizlik oranı %9,6 iken, aynı yıl içerisinde tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan ailenin %19,0 ile toplam işsizlik oranında en yüksek paya sahip olduğu görülebilmektedir. Bu iki farklı aile yapılarında kadın-erkek işsizlik oranları da farklılık göstermektedir. Tüm hane halkı yapılarına bakıldığında ise kadın ebeveynlerin hâkim olduğu aile tiplerinde, daha fazla işsizlik sıkıntısı yaşandığı görülmektedir. Türkiye işgücü yapısına bakıldığında çalışabilir durumda olan ancak çalışmayan kadınların ülkemizde kayıt dışı çalıştırılması daha fazladır. Türkiye’de

kadınların iş yaşamında karşılaştıkları engeller ve olumsuzlukların iyileştirilmesi, ülke ekonomisinin de refahını ve kalkınmışlığını etkilemektedir (Aran vd., 2009).

Tablo 4. Hane Halkı Tiplerine Göre Fertlerin 2016-2017 Yılı İşgücü Durumlarına İlişkin Veriler (%)

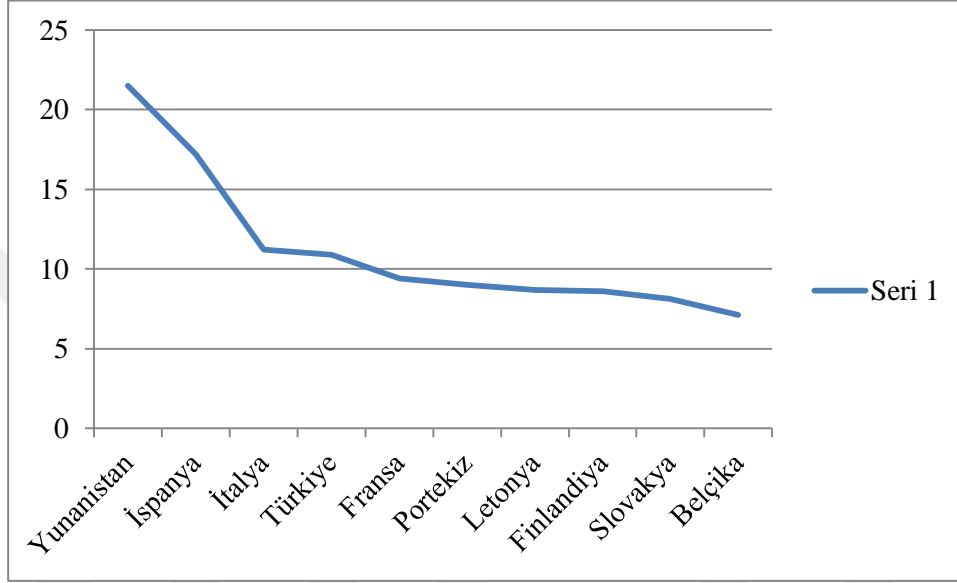
2016 Yılı Verileri	Toplam		Erkek		Kadın	
	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı
HANE TİPİ						
Tek kişilik hane halkı	3,24	9,6	53,4	9,5	17,9	9,9
Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	40,7	6,5	54,0	4,8	27,3	9,7
Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	50,6	11,1	70,0	9,4	29,6	15,3
Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	39,1	19,0	55,4	18,9	29,0	19,1
Ez bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hane halkı	43,9	10,5	63,3	10,5	26,7	10,3
Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hane halkı	49,7	14,2	57,9	12,8	38,8	16,8
Toplam	46,3	10,9	65,1	9,6	28,0	13,7
2017 Yılı Verileri	Toplam		Erkek		Kadın	
HANE TİPİ	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı
Tek kişilik hane halkı	32,5	9,5	53,9	9,1	18,1	10,5
Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	40,3	7,1	53,4	4,8	27,1	11,2
Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	51,5	11,3	70,7	9,3	30,6	15,8
Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	40,5	17,6	57,4	16,6	30,0	18,8
Ez bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hane halkı	44,8	10,3	63,8	10,4	27,9	10,0
Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hane halkı	51,8	13,1	59,6	12,2	40,9	14,4
Toplam	47,1	10,9	65,6	9,4	28,9	14,1

Kaynak: TÜİK, 2018 işgücü istatistikleri

Ülkemizdeki 2016 yılı toplam istihdam oranı, eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısı %50,6 ve aynı yıl içerisinde işsizlik oranı %19,0 tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yapıları diğer hane yapıları içinde fazla orana sahiptirler. 2016 yılı toplam istihdam oranı içerisinde eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısında erkek istihdam oranı %70 iken; çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hane halkında kadın istihdam oranı en fazla %38,8'dir. 2017 yılı hane halkı tiplerine göre, en fazla çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hane halkı fertlerin toplam istihdam oranı bir önceki yıla göre %2,1 artarak %51,8 seviyesine gelmiştir. Aynı yıl içerisinde işsizlik oranı ise bir önceki yıl

aynı hane halkı yapısına göre %17,6'ya gerilemiştir. 2017 yılı içerisinde eşler ve çocuklardan oluşan aile yapısında toplam istihdam erkek oranı %70,7 iken, toplam kadın istihdam oranı çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hane halkı tipinde % 40,9'dur (Tablo 4).

2017 yılında OECD ülkeleri arasında işsizlik oranlarının en yüksek olduğu 10 ülke Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. 2017 Yılı OECD Ülkeleri Arasında İşsizlik Oranlarının En Yüksek Olduğu 10 Ülke

Kaynak: (Eurostat, 2017)

2017 yılında OECD ülkeleri arasında işsizlik oranları farklılık göstermektedir. İşsizliğin en yüksek olduğu 10 ülke arasında Türkiye %10,9 ile 4. sırada yer almaktadır. İspanya'da bu oran %17,2 iken, İtalya'da ise %11,2dir. 2017 yılı OECD ülkelerinde işsizliğin en yüksek olduğu Yunanistan 1. sırada yer almaktadır (Eurostat, 2017).

1.7. İşsizliğin Nedenleri ve Sonuçları

İşsizliğin ortaya çıkma nedenlerinin ekonomik istikrar açısından değerlendirildiğinde klasik iktisatçıların ileri sürdüğü üzere, herkesin iş bulduğu tam istihdam anlayışının teknik olarak mümkün olmadığı ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle, belirli bir zamanda bir ülkede gerçekleşen emek arzının iktisadi faaliyetler dâhilinde talep bulması olanaksızdır. Bu nedenle arz ile talep ülkeden ülkeye değişkenlik göstererek belirli bir noktada dengeyi oluşturmaktadırlar. Bu nokta da

günümüzdeki tam istihdam seviyesi olarak kabul edilmektedir. Günümüzde devletler denge noktası ile emek arzı arasındaki farkı işsizlik olarak kabul etmekte ve farkı en düşük seviyeye indirmeye çalışmaktadırlar. Ancak zaman içerisinde gerek uygulanan politikalar ve gerekse piyasa koşullarından dolayı ortaya çıkan nedenlere bağlı olarak istihdam oranı artış göstermekte ve işsizlik sifira yaklaşmaktadır. Bu durumun temel belirleyicisi emek arzına olan taleptir. Emek talebine bağlı olarak emek arzı da değişkenlik göstermektedir (Zaim, 1981: 119). Bir başka deyişle işsizlik, kavramsal olarak ekonomik yönden emeğin hiç kullanılmaması ya da eksik kullanılmasından kaynaklanan bir sorundur. Bu durumda bir yandan üretim hacminde kayıp yaşanırken, diğer yandan özelde emek sahibinin genelde ise toplumun gelirinin azalmasına neden olmak gibi ekonomik açıdan önemli sorunlara yol açtığı görülmektedir. Bu sorunlar sosyolojik, psikolojik ve fizyolojik olarak gruplandırılabilir (Özdemir vd. 2006: 68).

İşsizlik kavramı sadece ekonomik bir sorun olmakla kalmamakta; toplumun genelini ilgilendiren bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir yandan üretimin azalması ekonomik etkinliğin düşüşü gibi toplumsal sorunlar yaratırken, diğer yandan işsiz kalan kişinin üzerinde psikolojik sorunların doğmasına neden olması, çalışmamasından dolayı niteliklerinde körelme, gelir ve sosyal statüsünün kaybindan dolayı toplumsal dışlanma, entelektüel yeteneklerin zedelenmesi gibi sorunlar meydana gelmektedir. Ekonomide küçülme, genel olarak toplumda sosyal sorunların ortaya çıkmasına neden olurken, kişisel sorunlardan dolayı stres artmakta, psikolojik denge bozulmakta ve ortalama yaşam süresi kısalmaktadır (Yavaş, 2010: 6; Long 1958: 388 -396).

Bazı araştırmacılar, işsizlik kavramı ile mücadele edebilmek için çalışma kavramına önem verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu araştırmacılar gençlere çalışma kavramının önemi anlatılabilirse orta ve uzun vadeli dönemlerde işsizlikle mücadele edilebileceğini ifade etmektedirler (Kinsella, 2011: 84). Bu bağlamda işsizliğe neden olan etmenler aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir (Ülker, 2001: 6-7):

Ekonomik büyüme ile nüfusun demografik yapısı: Toplumda görülen aktif nüfusun artışı, belirli bir dönem sonrasında yeni iş sahalarının yaratılmasını gerekli kılmaktadır. Nüfus artış hızına bağlı olarak gelecekte işgücü piyasalarına katılacak gençlere yeni iş sahalarının açılması gerekmektedir. Ancak ekonomik büyümenin

yetersiz olduğu ülkelerde yeni iş sahalarının açılması bir kenara, normal nüfustan kaynaklanan emek arzını karşılayacak talep olmayabilir. Böyle durumlarda işsizlik artacaktır.

Gelir dağılımdaki adaletsizlik: Emek gücü sürekli yatırım isteyen bir alanı oluşturmaktadır. Gelir dağılımındaki bozukluklar bu yatırımların yapılması önündeki önemli engellerden birini oluşturmaktadır. Bu engel hemen her yaş grubu içerisinde görülmektedir. Örneğin yeni doğmuş bir bebek gerekli şekilde beslenemez ise vücut yapısı ve zekâ düzeyinin gelişmesi sekteye uğrayacaktır. Ailesi yeterli gelire sahip olmayan çocuklar, yeterli eğitimden geçemeyecek ve kalifiye bir çalışan olamayacaktır. Günümüzde önemi gittikçe artan eğitim eksikliği, vasıfsız elemanların işsiz kalmasına neden olmaktadır.

Kentleşme ve göç: İş olanaklarının belirli merkezlerde bulunması bu merkezlere olan göçün hızlanmasına neden olmaktadır. Göç alan merkezlerin demografik yapıları etkilenmekte ve işsizlik oranı artmaktadır.

Emek piyasalarının yapısı: İşsizliğin en büyük özelliklerinden birisi emek piyasalarının ekonomik yapıya ayak uydurması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Gelişen teknoloji ve bilgi toplumu işgücü piyasasına karşı sermaye ve donanım yetersizliği işsizliği etkilemektedir. Gelişen ve değişen yapının gerektirdiği nitelik ve donanım, mevcut piyasalarda işsiz kalan kişilere istihdam olanağı sağlayamamaktadır (Gündoğan ve Biçerli, 2004: 211).

İşsizlik; sosyal ve ekonomik dengeler üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Belirli bir geçim garantisi olmaması sosyal karmaşayı artırmaktadır. Ekonomik bağlamdaki etkileri ise şu şekilde sıralanabilir:

- Cari ücret düzeyinin düşmesi,
- Kayıt dışı çalışmanın artması,
- Hükümetlerin siyasi kaygıları ile sürdürdükleri uygulamalar sonucu eksik istihdamın sürekli yükselmesi,
- Bireylerin gelirlerden yoksun kalması nedeniyle toplam talep yetersizliği sonucu üretimde ve dolayısıyla istihdamda daralmadır.

Bu olumsuz sonuçlar nedeniyle ülkelerdeki yönetsel grupların öncelikli olarak üzerinde durduğu konu işsizlik sorunu ve etkilerinin azaltılmasıdır. Bu amaçla çeşitli

politikalar geliştirilmekte, tüm toplumu etkilemesi bakımından sosyal tarafların tamamınca dikkate alınması sağlanmaktadır.

Çalışan kişilerin emek piyasasından uzak kalmasını ifade eden işsizlik sorunu ile karşılaşan birey, son derece önemli sosyo ekonomik sorunlar yaşamaktadır. Bu durumun ise psikolojik ve fizyolojik sonuçları olmaktadır. İşsiz kalan bireyler, yaşadıkları bu sorunlu süreçte ailesini ve çevresini de etkilemektedir. Aile içi düzen ve dirliğin bozulması toplumun geneline yansıtılmakta ve sosyolojik kurumların zedelenmesine neden olmaktadır (Komarovsky, 2004: 14). Ekonomik sonuçlar açısından değerlendirildiğinde çalışma istek ve yeteneğine sahip olmasına karşın iş bulamayan kişiler çalışamayacak ve bu nedenle bir katma değer yaratamayacaklardır. Bu durumun sonucu Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYİH) azalmasına neden olacaktır. GSYİH'nin azalması kısa ve orta vadede üretilen mal ve hizmet miktarı azalacak ve bu durum gelecekte daha fazla işsizliğe neden olacaktır (Ünsal, 2007: 12).

İşsizlik problemlerin çözümü için en aktif kurum hükümetlerdir. Gerek seçmenlerin taleplerini karşılamak ve gerekse toplumsal sorunların çözülebilmesi için işsizlik ile mücadele etmeleri gerekmektedir. Bu nedenle kalkınma planlarında ve Hükümet programlarında işsizlik ile mücadele konusu önemli yer tutmaktadır (Zaim, 1981: 152).

İşsizliğin sonuçları ile mücadele ve dolayısıyla etkilerinin azaltılması çalışmalarında uygulanan istihdam politikalarından biri de işsizlik sigortası uygulamasıdır.

1.8.İstihdam Politikaları

İstihdama ait politikalarının belirlenmesi ekonomide önemli araştırma alanlarından birini oluşturmaktadır (Ewusi, 2018: 1). Küreselleşme ile birlikte çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik koşullar sürekli değişmektedir. Bu hızlı değişimden en çok etkilenen aile kurumu, ülke ekonomisinin temel birimini oluşturmaktadır. Hane halkı; değişen ekonomik dengeler, işsizlik oranlarının artması, paranın satın alma gücünün değişmesi, enflasyonist baskılar, devletlerin uyguladığı politikaların değişmesi gibi ekonomik sistem içerisinde bulunmaktadır (Goldsmith, 2010: 108; Godwin, 1990: 221-228; Terzioğlu, 1990: 112; Bailey, 1987: 14-18; Rajjas, 2011:556-563; Rosen and Granbois, 1983:253-258; Becker, 1988: 31-43). Böyle bir ortamda bireylerin ve ailelerin gelirini kullanımı ile ilgili davranışları, hem kişilerin

hem de ülkelerin ekonomik ve sosyal ekonomik refahını etkilemektedir (Çopur ve Şafak, 2000: 7-14; Davis and Helmick, 1985: 123-131).

Ailelerin ve bireylerin ekonomik davranışlarını; bireylerin gelir düzeyi, hane halkının geçimini sağlayacak kişinin çalışma durumu, gelirin kullanma şekli, temel gereksinimlerin karşılanması, kişisel ihtiyaç ve zevklerin giderilme şekli belirlemektedir (Lazer, 1987: 176). Bu nedenle hane halkının makul bir yaşam standartlarına ulaşmaları ve hane halkı üyelerinin maddi refahlarını etkileyen unsurların düzenlenmesi gerekmektedir (Godwin, 1990: 221-228; Terzioğlu, 1990: 112).

Bu bağlamda ekonomik işlevler, kişilerin istek ve ihtiyaçlarını karşılamaları ve hayatlarını daha iyi devam edebilmeleri açısından önemli bir unsurdur. Hira ve Mueller (1987) para yönetiminin, bireylerin finansal zorluklarla başa çıkmalarına ve hane içi ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olduğunu ifade etmektedirler. Finans yönetimini geliştirmek, maddi gelir kullanım biçimini düzenlemek, yaşam standartlarını iyileştirmek ve maddi refahı sağlamak için tasarruf yapmak, tasarruf ve tüketim arasında başarılı bir denge kurabilmek zordur (Çopur ve Şafak, 2000: 7-14).

1.8.1. Aktif İstihdam Politikalarıyla İşsizlikle Mücadele

İşsizlikle mücadele konusunda gerçekleştirilen istihdam politikalarını iki ana başlık altında toplayabilmek mümkündür (Koray, 1992: 94; ILO, 2015):

- İlk grup “preventive” önlemler olarak anılan işgücü talebinin artırılması ile ilgili politikalar,dir,
- “Restrictive” adı altında toplanan ikinci grup politikalar ise işsizliği sınırlayıcı tedbirler şeklindeki önlemlerdir.

Aktif istihdam politikaları şu başlıklar altında toplanabilir (Strati ve Strati, 1990: 132-135; Biçerli, 2000: 454-465):

- **Bilgilendirme:** Geçici işsizliğin nedenlerinden bir tanesinin eksik bilgilendirme olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle işten çıkartmalarda kullanılan ihbar süreleri bilgilendirme kapsamında değerlendirilmektedir. Zira çalışanlar ve işverenler iş ve işçi arama sürecinde kısıtlı zamanları bulunmaktadır ve bu tür bilgilendirmeler tarafların faydasına olmaktadır. Bu

konuda bir başka örnek çalışma TÜİK tarafından yayınlanan sektörel işgücü raporları gösterilebilir.

- **İstihdam Sübvansiyonları:** Kamu kesimin işsiz kalan kesimleri analiz etmeleri ve özellikle yoğunluk arz eden işsiz grupların istihdamına özel teşviklerin verilmesi işsizlikle mücadelede önemli rol oynamaktadır.
- **Para ve Maliye Politikaları:** Piyasada mal ve hizmetlere yönelik talebin azalmasından kaynaklanan talep yetersizliğinden dolayı ortaya çıkan işsizlik ile mücadelede para ve maliye politikası önemli rol oynamaktadır. Para politikası ile para arzı ile faiz oranları düzenlenirken, maliye politikası araçları ile kamu harcamaları ile vergilerde düzenlemeler yapılarak işsizlikle mücadele edilmektedir.
- **Eğitim Yardımı ve Mesleki Eğitim Programları:** Tez çalışmasının ilgili kesimlerinde ifade edildiği üzere, yapısal işsizlikle mücadelede en etkin araç eğitim faaliyetleridir. Kamu kesimi, eğitim maliyetlerini düşürmek ve tüm vatandaşların ulaşımını sağlayacak tedbirleri almakla mükelleftir.
- **Eşleme:** İşveren ile çalışanların karşılaştığı ortamların yaratılması istihdamının hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi açısından önemlidir. Bu konuda son yıllarda yaygınlaşan özel istihdam büroları örnek olarak gösterilebilir. Örneğin İngiltere’de 15.000’den fazla özel istihdam bürosu bulunmaktadır.
- **İş Kurmaya ve Küçük Teşebbüslere Yönelik Politikalar:** Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) yaygınlaşması işsizliği azaltacak, istihdam açısından önemli aygıtlardandır. Ayrıca kendi işini kurmak isteyenler çeşitli tekniklerle ödüllendirilerek işsizlere istihdam yaratması sağlanır. KOSGEB Teşvikleri bu konuda örnek olarak gösterilebilir.
- **Kamu İstihdamı:** Zaman zaman işsizlikle mücadele için kamu kesimi, ihtiyaç duyduğu personelden daha fazla personeli tam veya eksik istihdam ile çalıştırmaya başlayabilir.
- **Çalışma Paylaşımı:** Emeklilik hakkı kazandığı halde çalışmaya devam eden kişilerin emekli edilerek yerlerine yeni kişilerin alınması veyahut ta kısmi çalışma sürelerinin düzenlenmesi ile ilave istihdam yaratılmasını kapsamaktadır.

1.8.2. Pasif İstihdam Politikaları

Pasif istihdam politikaları daha çok gelişmiş ülkelerde uygulanan istihdam politikalarıdır. Hayata geçirilen politikalar neticesinde amaçlanan istihdamın artırılmasından çok, işsiz kalan kişilerin karşılaştığı sorunların aşılmasına yardımcı olmak, bireysel ve toplumsal sorunların ortaya çıkmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır (Biçerli, 2000: 451; ILO, 2015). Başka bir ifade ile pasif istihdam politikalarının asıl amacı istihdamın artırılması değil, işsizliğin sonuçlarının ortadan kaldırmasıdır. Bu açıdan pasif istihdam politikalarının temelini işsizlik sigortası oluşturmaktadır (Ülker, 2001: 9). Pasif istihdam politikasının araçları şu şekilde sıralanabilir;

İşsizlik Sigortası: İşsizlik sigortası, kendi iradesi dışında işsiz kalan kişinin gelir kaybından dolayı göreceği zararın etkilerini azaltmak için geliştirilmiş bir politika aracıdır. 2014'te 33 OECD ülkede işsizlik sigortası uygulaması var iken, bu sayı 2016'da 37'ye ve 2018 yılı itibarıyla 39'a yükselmiştir (OECD, 2018). Her ne kadar işsizlik sigortası uygulamaları, birçok ülkede uygulanıyor olmasına karşın, bu politikaların etkinliği ve verimliliği ciddi analiz teknikleri ile sorgulanmakta ve birçok ülkede beklenen verimi sağlamadığı görülmektedir. Bu tartışmaların özellikle 2008 krizi ile birlikte şiddetini arttırdığı ileri sürülmektedir (Sofracı, 1999: 67; Goddy ve Roed, 2014: 4; Ballester, 2014).

İşsizlik Yardımı: Devlet tarafından finanse edilen, işsizlik sigortasından faydalanamayan kesimler için geliştirilen politika araçlarındandır. Finansman şekli ile işsizlik sigortasından ayrılmaktadır. İşsizlik sigortası bizzat işçinin çalıştığı dönemdeki katkılardan karşılanırken, işsizlik yardımı kamu kaynakları ile finanse edilmektedir. İşsizlere belirli bir yaşam standardı sunması nedeniyle bazı ülkelerde işsiz olmayı cazip kılmaması nedeniyle eleştirilmektedir (Özsucu, 1998: 22; Atkinson ve Micklewright, 1991: 1692; Biçerli, 2000: 454).

Sosyal Yardımlar: İşsizlik sigortası ile işsizlik yardımından faydalanamayan kesimler için geliştirilmiş politika araçlarındadır. Bu politika yerel düzeyde gerçekleştirmekte ve finanse edilmektedir. Genellikle sağlık şartları çalışmaya elverişli olmayan, dul yetim veya emeklilik hakkı olmayan yaşlıları kapsamaktadır (Tuna, 1995: 8; Limoncuoğlu, 2006: 31-32).

Kıdem Tazminatı: Sigortalı çalışanların, işsiz kalmaları durumunda belirli bir süre destek olmasını sağlayacak toplu ödemeler şeklindeki politika araçlarını kapsamındadır. Tutarı ve ödeme şekli kanun ile belirlenmiş olup, işçi lehine düzenlemeler yapılmaktadır. Bu araçlar özellikle kıdemli çalışanların keyfi bir şekilde işten çıkartılmasını engellenmektedir. Kıdem tazminatı farklı şekillerde adlandırılabilen ve uygulanabilmektedir: Kıdem tazminatı, işçinin yıpranmasının karşılığı, işçinin işini kaybetmesinin karşılığı, ihtiyarlık sigortasının karşılığı, işsizlik sigortasının karşılığı olarak çeşitli biçimlerde nitelendirilmiştir (Özsuca, 1998: 23; Abbasgil, 1994: 27; Çalık, 1990: 76).

1.9. Tüketim Kavramı

Tüketim “doğrudan doğruya gereksinimlerin karşılanması için mal ve hizmetlerin satın alınmasıdır” olarak tanımlanabilir (Çelik, 2009: 3). Tüketici, sınırlı geliri ile piyasada var olan farklı mal ve hizmetler arasında bir seçim yapmak durumundadır. Tüketici bu seçimi yaparken sınırlı geliri ile en fazla faydayı sağlama amacındadır. Piyasadaki mal ve hizmetlerin fiyatları ile tüketicinin zevk ve tercihleri bu seçimde etkili olacaktır. Tüketici, sahip olduğu sınırlı geliri ile mal ve hizmet talebinde bulunarak, en fazla tatmini sağlamaya çalışan ekonomik birim olarak tanımlanabilir. Tüketici birey veya aile olabilir. Tüketicinin gerçekleştirdiği bu eyleme ise tüketim denir (Erkan, 2014: 4).

Alan yazınına bakıldığında, tüketimin genel anlamda ihtiyaçların giderilmesi olarak tanımlandığı görülmektedir. İhtiyaçları sosyal ve kültürel şartlara göre dönemden döneme farklı şekillerde tanımlamak olanaklıdır (Eke, 1982: 413).

Bir mal ya da hizmetin ihtiyaç niteliğinde olup olmaması kişiden kişiye ya da durumdan duruma önemli değişiklikler göstermektedir. Ayrıca bireyler içinde buldukları durumları genellikle objektif olarak değerlendirip gerçek ihtiyaçların neler olduğunu belirleyememektedir (Polanyi, 2003: 30). Toplumun karakteristiği değiştiğinde, tüketimin tanımı da değişmektedir. Toplum, tüketim toplumuna dönüştükçe, tüketime konu olan metaların değerleri, farklı duygulara karşılık gelmekte bu da tüketim kavramının farklılaşmasına neden olmaktadır (Demirezen, 2010: 105). Örneğin; Baudrillard (2004) tüketime konu olan ürünleri incelemiş ve ürünlerin taksitlendirmelerinin, ürünlerin ömürleri ile alakalı olduğunu tespit etmiştir. Bir başka deyişle ürünlerin taksit sayısı, o ürünün yıpranma, bozulma, eskime, modası geçme

zamanı ile uyumludur. Bu tespitten yola çıkan Baudrillard (2004), tüketim kavramını “göstergeleri sistemli bir şekilde güdüleme biçimi” şeklinde tanımladığı görülmektedir. Bu tanımdan yola çıkarsak, yemek yemek için yapılan gıda alışverişi, tek başına bir yiyecek alış verişi işlemi değildir (Baudrillard, 2004: 241).

Baudrillard’ın ifade ettiği tüketim kavramına yaklaşımı başka araştırmacılar da kullanmıştır. Eve yemek alışverişinden hareket ederek değerlendiren Douglas ve Isherwood (1999), sonuçların daha iyi değerlendirilmesini kültürel analiz ile mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Örneğin eve alınan yiyecekler, evde yemek işlerinden sorumlu kişiler tarafından -ki genellikle kadınlardır- ikiye ayrılmakta, bir kısmı hane halkının tüketimi için kullanılmakta, diğer grup ise misafirlere ikram edilmek için ayrılmaktadır. İşte bu ayrımın nasıl yapılacağını da belirleyici olan ayrımı yapanın kültürüne bağlıdır. Bu durumda tüketim ilişkilerini belirleyen önemli bir etken kültür olarak karşımıza çıkmaktadır (Douglas ve Isherwood, 1999: 73). Bir başka deyişle, kültür tüketimin üzerinde önemli derecede belirleyicidir. Kültürlerin tüketim faktörüne etkisi incelendiğinde, tüketim kavramının sosyal süreçlerden etkilendiği sonucuna ulaşılabacaktır (Ongur, 2011: 30).

Kişiler ve hane bireyleri için harcama faaliyeti, istek ve ihtiyaçların giderilmesi için alınan ve kullanılan mal ve hizmetleri ifade eder (Fitzsimmons and Williams, 1974). İstek ve ihtiyaçların karşılanması gibi yaşam düzeyini devam ettirebilmenin en temel koşullarından birisi şüphesiz gelir düzeyidir (Lazer, 1987: 179). Gelir düzeyi bireylerin harcama alışkanlıklarını belirlemesinin yanı sıra sağlık, eğitim, sosyal yaşam gibi koşullarla da doğrudan etkilidir (Cılga, 1994: 357).

Maslow (1970) insanlar gelir düzeylerinin değişmesinden dolayı farklı zamanlarda ihtiyaç ve gereksinimlerini gidermelerinde önem derecesine göre harcamalarını yaptıkları görülmektedir. Bu ihtiyaçları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Maslow, 1970: 98-99):

- Fiziksel ihtiyaçlar,
- Güvenlik ihtiyacı,
- Sosyal ihtiyaçlar,
- Saygınlık,
- Kişisel ilgileri ortaya çıkarma ihtiyacıdır.

Gelir ile harcama arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. Hane halkının geliri arttıkça harcama miktarı da artacak, azaldığı noktada harcama miktarı da azalma eğilimi gösterecektir (Yığıtbaşı, 1985: 49).

Gelirle tüketim arasındaki ilişki ilk olarak 18.yy sonlarında Engel ve Schwabe tarafından ortaya konulmuştur. Engel Kanunu'na göre; gelirin zorunlu ihtiyaçlara harcanan kısmı, yüzde olarak, düşük gelir gruplarında yüksektir. Schwabe Kanunu'na göre ise; ev kirasının gelir içindeki nispi payı, düşük gelir gruplarında daha fazla, yüksek gelir gruplarında daha azdır. 19. yy'da yapılan bu gözlemler 20. yy'da yapılan araştırmalarda da doğrulanmıştır. Gerçekten düşük gelirli sınıflar, gelirlerinin tamamını ya da büyük bir kısmını zorunlu ihtiyaçlarına sırası ile beslenme, barınma ve giyim için harcarlar. Yüksek gelir grubunda ise yani zengin sınıflarda durum tersinedir. Yüksek gelirli sınıflar, düşük gelirli sınıflara nazaran, hem nispi hem de mutlak olarak daha fazla tasarrufta bulunurlar. Bu ilişkiler kısa dönemde kolay kolay değişmezler (Erkan, 2014: 16).

Tüketim harcamalarını belirleyen en önemli faktör, tüketicilerin harcanabilir geliridir. Tüketicilerin harcanabilir gelirleri artıkça, tüketim harcamaları da artar; harcanabilir gelirleri azaldıkça tüketim harcamaları da azalır (Temel, 2010: 10).

Peki, ihtiyacı olmadığı halde bir birey neden harcama yapar? Bazı araştırmacılar bu konuda daha değişik sorular üretebilmektedir. Örneğin; Albayrak ve Duyku (2014) “İnsanın tüketime dâhil olmasının altında yatan sebepler ne olabilir?” şeklinde sorunun geliştirilmesini önermektedir (Albayrak ve Duyku, 2014: 52). Sorunun bu şekilde sorulmasının nedeni, tüketimin etkilediği insanın, düşünce yapısının nasıl işlediğini, markalara verdiği itibarın oluşmasında nelerin etkin olduğunun belirlenmesinin, tüketim kararının verilmesi ile doğrudan ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır (Uztuğ, 2005: 129).

1.10.Tüketici Teorileri

Tüketim kavramı ekonomik faaliyetlerin son aşamasıdır. İnsanların ekonomik ve sosyal yaşam biçimlerine bakıldığında en büyük amacın, yaşamlarını devam ettirebilecek kaynağa gereksinim duyma ve böylelikle yaşam standartlarını yükseltmektir (Alkım, 1987).

Tüketici teorilerini etkileyen en önemli unsur gelirdir. Tüketim konusunda birçok teori geliştirilmektedir. Bunlardan birkaçı sıralanacak olursa;

- Mutlak gelir hipotezi: Keynesçi bir tüketim fonksiyonu olan teori, gelir düzeyi arttıkça tüketiminde artış göstereceği, harcanabilir gelirin doğrusal bir fonksiyonu olduğunu ifade etmektedir (Şengür ve Taban, 2015: 53).
- Nispi gelir hipotezi: Brady-Friedman tarafından geliştirilen bu hipotez, tüketimin nispi gelirin bir fonksiyonu olduğu vurgulanmıştır (Özer ve diğerleri, 2010: 233).
- Sürekli gelir hipotezi: Friedman tarafından ortaya konulmuş olup, bireylerin geçmişte elde ettikleri en yüksek gelir seviyesinin bir fonksiyonu olduğunu ifade etmektedir. (Uzay, 2012: 5).
- Hayat devresi hipotezi: Modigliani-Brumberg'in ve Modigliani-Ando'nun ortaya koyduğu teori, tüketimi belirleyen unsurun beklene gelir olduğunu ifade etmektedirler (Demiral, 2007: 352).

1.11.Tasarruf Kavramı

Kelime anlamı olarak tasarruf, “bir şeyi istediği gibi kullanma yetkisi, kullanım” ,“belirli bir dönemde yaratılan gelirin tüketilmeyen, yani harcanmayan kısmı; cari gelirin bir kısmının tüketilmeden gelecekte kullanılmak üzere ayrılması” ekonomik anlamda “tutum, para biriktirme ve artırım” gibi farklı anlamlarda tanımlandığı görülmektedir (Türk Dil Kurumu, 2013).

Tasarruf kişilerin maddi gelirlerinin, tüketim için harcanmamış bölümü olarak ifade edilir (Aybek, 1996: 19). Tasarruf, gelirin bir fonksiyonudur. Yani kişinin geliri arttıkça tasarruf oranı artar (Erkan, 2014: 13). Haneler ve bireyler ekonomik durumlarına göre sadece zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gelirlerini kullanabileceği gibi, bir kısmını da geleceklerini her türlü güvence altına almayı düşünerek biriktirip tasarruf yapabilirler (Hira, 1987: 86).

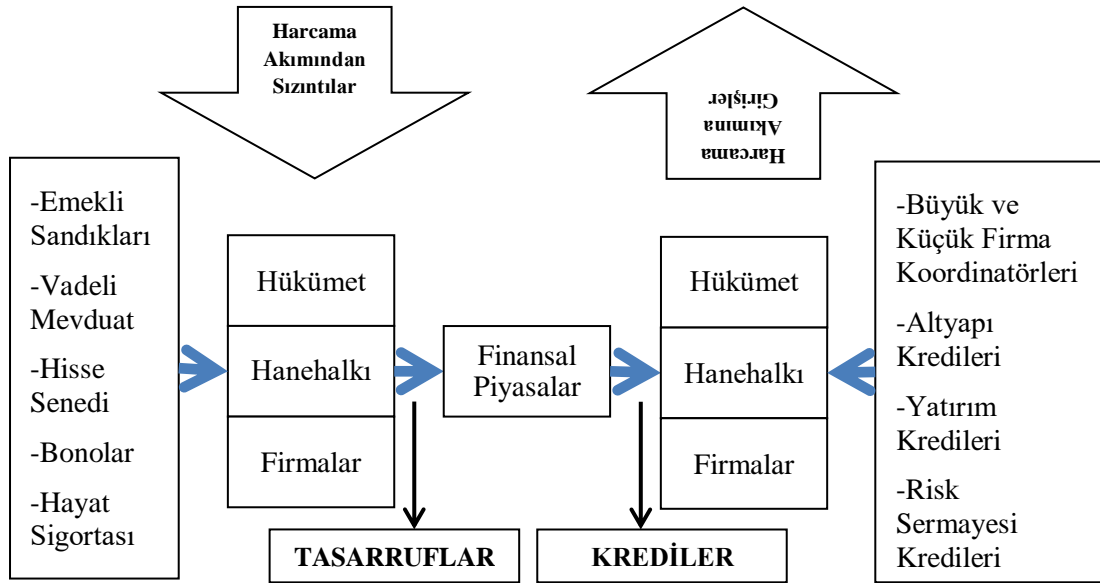
Adam Smith tasarrufu, geciktirilmiş bir tüketim olarak tanımlamıştır. Yapılan tercih sonucunda, tüketim ertelenmekte ve tasarruf tercihi kullanılarak, tasarruf sonraki dönemler için bir birikimi oluşturmaktadır. Fakat bireyin eğer bu birikim sonucunda gelir elde etme (faiz ve kâr payı gibi) amacı yoksa biriktirilen bu fonlar finansal kurumlar (bankalar ve borsalar gibi) aracılığıyla ekonomik faaliyetler için bir zemin oluşturamamakta ve yastık altında saklanması durumu ortaya çıkmaktadır. Tasarrufun

gelir gibi süreklilik oluşturan bir hareket olduğu düşüncesinden yola çıkarsak, bu süreklilik ekonomide yatırıma dönüşerek gelir elde etmeyi ve yeniden tasarruf imkânı sağlamaktadır. Fakat yastık altında kalan birikim, bu dönüşümü sekteye uğratmaktadır. Mikro ekonomik açıdan tasarruf fonksiyonu bireyin gelirin bir fonksiyonu iken, makroekonomik açıdan tasarruf fonksiyonu ulusal gelirin bir fonksiyonudur. Toplam tasarruf fonksiyonu bireysel tasarruf fonksiyonlarından oluşmaktadır ve bireylerin gelir düzeyleri yükseldikçe tasarruflar artmaktadır (Çelik, 2009: 13).

Adam Smith tasarruf kavramını tüketimden hareketle ifade etmektedir. Tüketimin geciktirilmesi, tasarrufun doğmasına neden olmaktadır. Smith'ten sonra gelen iktisatçılardan bazıları farklı analizler geliştirmişlerdir. Bunlardan bir tanesi Jean-Baptiste Say (1803)'dür. Klasik İktisat ekolünün mensuplarından Say (1803)'a göre tasarrufların, tüketimin azaltılması yönündeki etkisi düşüktür. Say'ın öğretisine göre tasarruflarda mutlak suretle tüketilmektedir (Güngör, 2006: 1).

Robert Malthus ise çalışmalarında, tasarrufun sermaye birikimi açısından önemine işaret etmiştir. Malthus'a göre kişilerin tüketime ayırmaktan vazgeçerek tasarruf etmeleri sermaye birikiminin ortaya çıkması ve sermayenin sürekliliği açısından son derece önemlidir (Savaş, 2000: 353).

Finansal piyasaların kullanıcılarından olan hane halkının finansal sistem içindeki yeri aşağıdaki Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4. Hane Halkının Finansal Sistem İçerisindeki Yeri

Kaynak: (Küçükmotor, 2014: 8)

Kişiler gelirleri ile yaptıkları harcamalar dışında kalan fazlalığı tasarruf olarak finansal piyasalarda yatırım araçları ile değerlendirmektedirler. Hane halkının tasarruf yapmadığı ve ya gelirlerinin harcamalara yetmediği durumlarda ileriye dönük borçlanmaktadırlar. Bu durumda günümüzde kişiler en fazla ihtiyaç duydukları, para piyasası aracı olan kredilere başvurumaktadırlar.

Hane bireylerinin istek ve ihtiyaçları sınırsızdır. Bu istek ve ihtiyaçları sağlamada gerekli koşul, gelirin iyi yönetilmesi, finansal amaçların gereklilik derecesine sıralanmasını ve ekonomik kaynakların bu ihtiyaçları karşılayacak şekilde kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Kişiler bir taraftan gerekli harcamalarını karşılarken, diğer taraftan yapabilecekleri tasarruf ve birikimlerle gelecekteki ihtiyaçları ve istekleri de karşılayabilme imkânı yaratırlar (Bayraktar, 1989).

Harcama şeklini belirleyen gelir faktörünün kullanım biçimi de önemlidir. Campbell ve arkadaşları (1976) tasarruf yapmanın önemini şu şekilde ifade etmiştir. Geliri olmayan ya da düşük gelir düzeyinde olan bireyler ancak temel ihtiyaçlar üzerinde yoğunlaşmakta, hayatlarını idare edebilecek düzeyde harcama kısıtlamasına gitmektedirler. Tasarruf ancak gelir düzeyi yüksek kişilerin temel ihtiyaçlarını kolay karşılayabilmelerinden dolayı yapabildikleri unsurdur. Tasarruf yaparak böylece yaşam kalitelerini de yükseltmiş, gelecek beklentisini olumlu bakabilmelerini sağlamış olmaktadır (Fuentes and Rojas, 2001).

1.12.İşgücü Açısından Hane Halkı

Hane halkları kararlarını verirken karşılaştıkları ilk kısıt gelirleridir. Hane halkının sahip olduğu gelir ise işgücü piyasasındaki durumu ile yakından ilişkilidir. İşgücü piyasasında yer alamayan ya da farklı şekillerde gelir elde edebilen hane halklarının tüketim, yatırım, tasarruf ve borçlanma kararları birbirinden farklılık gösterecektir. Örneğin; işgücü piyasasında düşük ücret grubunda çalışan bir ailenin gelirinde tüketim harcamalarının yüksek paya sahip olması beklenirken daha yüksek gelir düzeyinde yer alan ailelerin gelirinde bu payın azalacağı düşünülmektedir (Kılınç, 2012: 35-36).

Hane halkının işgücü piyasasında üstlendiği rol, hane halkının genel refah ve yaşam standardını belirleyen temel bir unsur olmaktadır. İşgücüne dâhil olmayan nüfus düzenli bir artış eğilimi göstermektedir (TÜSİAD, 2008: 1).

Toplumun en küçük ekonomik birimini oluşturan hane halkı geliri, ihtiyaçları satın alma doğrultusunda harcarken rasyonel davrandıkları varsayılmaktadır. Toplumda hane halkları, çeşitli özellikleri bakımından birbirinden büyük farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla çeşitli özellikleri itibariyle birbirinden farklı olan hane halklarının davranış biçimleri ve etkilerinin de farklı olması beklenmektedir. Ekonomi kuramında hane halkına birçok özellikler atfedilir. Bunlar aşağıdaki gibi özetlenebilir (Ekodialog, 2015);

- Ekonomistler her hane halkının sanki tek bir bireyden oluşmuşçasına tutarlı kararlar verdiklerini varsayarlar. Dolayısıyla, ekonomistler hane halkının kararlarını nasıl aldıkları ile ilgili değillerdir. Hane halkının amacı eldeki üretim faktörleri ile sağlayacağı gelirle maksimum fayda sağlayacak şekilde harcamalar yapmaktır.
- Ekonomistler her hane halkının, tercih yaparken tutarlı olarak belli bir amaca ulaşmak istediğini varsayarlar. Talep kuramında hane halkının amacı, tatmini ya da faydasını en çoğa çıkartmaktır. Hane halkı bu maksimizasyonu elinde var olan kaynakların sınırları çerçevesinde yapmaya çalışır.
- Ekonomistler hane halkının üretim öğelerinin asli sahibi olduklarını varsayarlar. Onlar bu hizmetlerini firmalara satarlar ve karşılığında gelir elde ederler. Ne kadar satacaklarına karar verirken hane halkının faydalarını en üst düzeye çıkarmaya çalıştıkları varsayılır.

1.13.Hane halkının Tüketim ve Tasarruflarını Etkileyen Faktörler

Hane halkının tasarruf kararı vermesi, iktisat bilimi açısından tüketim kararından caymasından ibarettir. Bu konuda alan yazınında önemli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır:

Houthakker (1952) İngiltere’de yaptığı hane halkı araştırması sonuçlarına göre gıda, konut, giyim ve ulaşım harcamaları esnek değildir. Bir başka deyişle bu mallar hane halkları için zorunlu mal niteliğindedir.

Modigliani (1966) gerçekleştirdiği çalışmada, büyüme oranının yüksekliğine bağlı olarak ve verimlilik artışı ile nüfusun kontrol edilebilmesi durumunda genel tasarruf eğiliminin yükseleceğini ifade etmiştir. Modigliani bu çalışmasını yaşam boyu hipotezine dayandırmış olup, tasarruf ile gelir artışı arasında pozitif korelasyon olduğunu iddia etmiştir.

Giles ve Hampton (1985) araştırmasında, gıda harcamalarının zorunlu olduğunu; ulaşım, alkollü içecek grubu harcamalarının ise esnek olduğunu, yani zorunlu mal niteliğinde olmadığını tespit etmiştir.

Corbo ve Schmidt-Hebbel (1991)'in çalışmaları tasarruf ile kamu politika ve finansmanı, reel faiz oranı, reel harcanabilir gelir ve enflasyon arasında ilişki olduğu ifade etmişlerdir.

Edwards (1995), devlet politika, tasarruf ve sosyal güvenlik sisteminin, özel tasarrufları negatif etkilediğini göstermiştir.

Wakabayashi ve MacKellar'a (1999) göre tasarruf eğilimi ile yaşa göre farklılık olduğunu ifade etmiştir.

Das ve Donkers (1999) tasarruf eğiliminde artışın bir nedeni olarak gelirlerdeki dengesizlik ve belirsizlik olduğunu ifade etmiştir.

Schmidt-Hebbel ve diğerleri (2000)'nin çalışması hane halkının tasarruf eğilimi göstermesinde gelir ve servet değişkenlerinin etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çalışmada enflasyon ve faiz oranının tasarruf genel seviyesine önemli etkisi olmadığını ve yabancı parasal varlıkların tasarruf üzerinde negatif etkisi olduğu sonucuna varmışlardır.

Özer (2001) Erzurum'da gerçekleştiği çalışmada meslek, eğitim vb. faktörleri hane halkı tüketim seviyesini etkilemektedir.

Karataş ve Gavcar (2001), hane halkı tasarruf araçlarının gayrimenkul, döviz, faiz, repo, hisse senedi ve fon olarak sıralandığını ifade etmiştir. Ayrıca cinsiyetin tasarruf kararında bir etkisinin olmadığı, meslek ve eğitim istatistikleri olarak etkili olduğu belirtmişlerdir.

Şengül (2001) çalışmasında düşük gelire sahip hane halklarının gıda taleplerinin fiyata bağlı iken orta ve üst gelir grubunda fiyata ve sosyo demografik değişkenlere bağlı olduğunu ifade etmişlerdir.

Denizer ve diğerleri (2002), hane reisinin öğrenim düzeyi tasarrufları olumlu yönde etkilemektedir.

Hughner vd. (2007) ise hane halklarının gıda tercihlerinde fiyatın önemli bir kalite sinyali olarak algılandığını ve ürünlerin yapısal özellikleri ya da çevresel

sertifikasyonlara sahip olmalarıyla birlikte ele alındığında, yüksek fiyatlı gıda ürünlerinin daha fazla tercih edildiğini tespit etmişlerdir.

Oflaz (2007), 2003 yılında yaptığı bir çalışmada Hane halkı Bütçe Anketinden faydalanarak ülkemizdeki tüketim harcamalarını, farklı gelir düzeylerinde incelemiştir. Sonuç olarak, gıda, alkol, sağlık ve haberleşme gibi harcamaların zorunlu mal; giyim, mobilya ve diğer harcama kalemlerinin ise lüks mal olduğu tespit etmiştir.

Çelik (2009), hane halkı gelir ve tasarruf eğilimlerini incelemiş ve Adana'da ki ailelerin önemli kesimin tasarruf yapmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Traut-Mattausch ve Jonas (2011)' a göre, gelir ve tasarruflar arasındaki ilişkiyi en iyi açıklayan, finansal doyum noktasıdır.

Aileler çeşitli şekillerde ve nedenlerden dolayı elde ettikleri gelirleri, yaşamları süresince tüketime ihtiyaç duyduklarından en iyi şekilde tasarruf yapmaya çalışmaktadırlar (Günay vd., 2013: 215).

Günay ve diğerleri (2013), hane halkı tüketim biçiminin sadece gelire bağlı olmadığını, aynı zamanda ailenin yaşam biçimlerine ve davranışlarına göre değişen bir kavram olduğunu belirtmektedirler.

1.14.İşsizliğin Hane halkı Tüketim ve Tasarruflarına Etkileri

Çalışma hakkı bireylerin en önemli toplumsal hakları arasında sayılmaktadır. Toplumlar yeteneklerine uygun bir işte çalışmak isteyen bireylere bu olanağı sağlamakla yükümlü tutulmaktadır. Çalışma hakkı, birey için kendisinin ve hane halkının geçim olanak ve araçlarını sağladığından ötürü yaşama hakkının da bir devamı niteliğindedir. Bu nedenle tek başına bireysel ve toplumsal bir sorun olarak görülmeyen işsizlik diğer toplumsal sorunların kaynağı olabilecek bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda, iktisadi politikalarla işsizliğin önlenmesi insana verilen değerlerin bir göstergesidir. Bununla birlikte, işsizliğin yaşama tarzı, ilişkilere ve sorunlarla başa çıkma süreçlerine yansıtışı, toplumların iktisadi ve sosyal gelişmişlik düzeylerine ve kültürel özelliklerine göre farklılaşmaktadır (Akçacı ve Özçalıcı, 2012: 162).

Hane halkı büyüklüğü ve yapısı, işsizliğin hane halkı bileşimi ile arasındaki ilişkinin görülmesi açısından önemli göstergeler arasındadır. Hane halkı bileşimi, yani hane halkının büyüklüğü ve hane halkı üyelerinin özellikleri (yaş gibi), işsiz ve işsiz

olmayan hane halkları arasında farklılık göstermektedir. İşsiz bireyler daha geniş ve daha genç hane halklarında yaşamaktadır. Bağımlılık oranı, hane halkında genç ya da yaşlı çalışmayan aile üyelerinin hane halkına oranından hesaplanır. Bu oran, işgücünün hane halkının üyeleri üzerindeki ağırlığını ölçmemize yardımcı olur. Buna bağlı olarak, yüksek bağımlılık oranının olduğu hane halklarında daha yüksek işsizlik seviyeleri beklememiz gerekir (Dal, 2013: 24-25).

İşsizlik olgusunun ekonomik ve sosyal maliyetleri bireysel ve toplumsal anlamda ele alınabilir. Bireysel anlamda işsizlik; kişilerin sağlık, barınma ve gıda gibi çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik parasal kaynaklara sahip olmada zorlanmalarına yol açmaktadır. Toplumsal olarak ise; önemli bir üretim kaynağının eksik kullanımı nedeniyle üretim ve refah kaybına yol açmaktadır. Toplumsal anlamda şiddet ve terör gibi sorunsalların temelinde yüksek işsizlik yer almaktadır (Akçacı ve Özçalıcı, 2012: 162).

İşsizliğin ekonomik anlamda ilk sonucu bir takım lüks harcamaların imkânsızlaşmasıdır. İşsizlik süresinin uzaması durumunda hane halkı birikimlerini kullanmaktadırlar. Bu arada varsa sigorta kapsamındaki ödentilerden faydalanılmaktadır. Ekonomik etkilenme yalnızca satın alma gücünün yok olması değil aynı zamanda yiyecek, giyim, barınma gibi yaşamın temel ihtiyaçlarının etkilenmesine de neden olmaktadır. Bu süreç evdeki bazı özel eşyaların satılmasına kadar devam edebilmekte ve zamanla bu aileler ucuz mesken edinmenin yollarını aramaktadırlar. Bu çabalar işsizliği ortadan kaldırmaya ve işsizliğin neden olduğu sarsıntıyı azaltmaya yetmezse hane halkında bunalım başlayabilmekte; kişilerarası ilişkiler bozulmaktadır. İşini kaybeden kişi suçlanırken, hane halkındaki dayanışma sarsılmaktadır (Kılınç, 2012: 30).

İşsizlik sürecinde bireyin ailesiyle olan ilişkilerinde değişim görülmektedir. İşsiz kalan eşe karşı anlayışlı bir tavır sergilenemediği gibi kızgınlıklar ve kavgalar da yaşanabilmektedir. İşsizlik sürecinde, kadınların daha çok etkilendiği ve işsiz kalan eşin utanç ve statü kaybı yaşadıkları belirtilmektedir. İşsiz kalma durumunda ve sonrasında hissedilenler, işsizlikten en çok etkilenenlerin sosyal güvencelerinin bulunmadığı alt sosyoekonomik düzeydeki bireyler bulunanlar oldukları görülmüştür (Akçacı ve Özçalıcı, 2012: 163).

Hane halkları veya bireyler, ne kadar tüketip ne kadar tasarruf edeceklerinin kararını verirken aslında bugünkü faydaları ile gelecekteki faydaları arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. Bugün yapılan daha fazla tüketim, gelecekte daha az tüketim olanağına sahip olmak demektir. Bunun yanında hane halkı elde ettiği gelirden daha fazla harcarsa, harcamaların geliri asan kısmını borçlanarak veya daha önce yapılmış olan tasarrufu kullanarak karşılamak zorundadır. Bu durum negatif tasarruf etkisi olarak adlandırılır (Temel, 2010: 6).

Yapılan bir araştırmada işsizliğin hane halkı yiyecek harcamaları ve evde enerji tüketiminin azalması durumunun, aile içi şiddet, babanın çocuklarına karşı otorite kaybına uğraması ve evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilediği ifade edilmiştir (Kılınç, 2012: 5-6).

İşsizliğin hane halkı harcamalarına etkisini incelemek amacıyla yapılan bir araştırmada; farklı yaş grupları arasında, farklı eğitim seviyelerindeki insanların arasında ve farklı sayıda bireylerin yaşadığı ailelerin işsizliğin hane halkı harcamalarına etkisi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Aile reisinin işsiz kalması, ailelerin gıda, giyim, eğitim ve sosyal harcamalarda kısıtlama yapma yönünde algılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanında, işsiz kalan bireyin saygınlığının azalması ve hem hane halkı hem de çevre tarafından dışlanmasının kişinin aile reisi olması durumunda arttığı görülmektedir (Akçacı ve Özçalıcı, 2012: 169-170).

1.15.Literatür Taraması

İşsizlik, tüketim davranışları ve tasarruf konusunda birçok çalışma yapılmıştır. Söz konusu çalışmalardan en önemlileri aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır;

- Williams, Nail ve Deck (1976) tarafından Doğu Şikago, Indiana ve Toledo, Ohio'daki dezavantajlı bölgelerdeki aileler rastgele seçilerek; 363 ev sahibi kişiler üzerine yapılan araştırmada ailelerin çoğunluğu gelirlerini tamamen yetersiz olarak görmektedir.
- Godwin ve Carroll'un (1986) ailelerin finansal kaynaklarını yönetmekte zorlandıklarını saptamak amacıyla yaptıkları araştırmada harcama planı yapmayan ailelerin yüksek oranda olduğu saptanmıştır.
- Berry ve Williams (1987) tarafından gelir ve evlilik ile ilgili yapılan çalışmada, evlilik süresinin gelire pozitif ilişkili olduğunu ve gelir düzeyinden memnun

olan kişilerin geleceğe yönelik ekonomik güvencelerinden de memnun olduklarını ifade etmiştir.

- Rlaylock ve Blisard (1989) Amerika’da yaptığı bir çalışmada, gelir dağılımı ile gıda harcamalarındaki eşitsizliğin arttığını ve bu durumdan insanların hoşnut olmadığını ortaya çıkarmıştır.
- Lino (1990) tarafından ABD’de çocuklu ailelerin tüketim davranışlarını incelemek amacıyla yapmış olduğu çalışmasında, ailelerin toplam gelirlerinin harcamalarını aştığını, bu durumun tasarruf yapmayı güçleştirdiğini ortaya çıkarmıştır.
- Holmes ve Werbel (1992) çalışmalarında; tüm işsiz bireylerin aynı düzeyde zorluk çekmediği, elde edebildikleri ek kaynaklar ile devletin, sosyal kuruluşların, ailenin, eş dost ve yakın çevrenin yapmış olduğu yardımlar sayesinde maddi kaynak elde eden haneler ve bireyler işsizliği ekonomik açıdan daha az olumsuz hissedebildiğini ifade etmişlerdir.
- Ersoy (1993) Ankara iline bağlı Keçiören ve Yenimahalle ilçelerinde yaşayan farklı gelir gruplarında olan ailelerin tüketim harcamalarını etkileyen faktörlerini belirlemek amacıyla 1992 yılında yaptığı çalışmasında; araştırmaya alınan ailelerin tüketim harcamalarında birinci sırayı “gıda” %29.1’ini, ikinci sırayı ise “konut harcamaları” %12.6’sı olduğunu ifade etmiştir. Ailelerin öğrenim düzeyleri arttıkça gelirlerinde de artış olduğu, genellikle gelirin aile reisinde toplandığı ve hane halkı harcamalarının eşle birlikte yapıldığını ifade etmiştir. Ayrıca gelirdeki artışın yapılan tasarrufları da etkilediği, ailelerin harcama unsurunda taksitli alış veriş tercih ettiği çalışmalarında belirtmiştir.
- Lea, Webley ve Walker (1995) tarafından tüketicilerin borçlanması üzerinde etkili olan faktörlerin incelenmesi amacıyla İngiltere’nin farklı bölgelerinde 2250 kişi üzerinde yürütülen çalışmada, borçlu kişilerin genelde kadın, part-time çalışan ya da ev hanımı oldukları, düşük gelir grubunda yer aldıkları, ev sahibi olmak yerine kirada oturdukları ve çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde yaşadıkları saptanmıştır. Borçlu kişilerin para yönetimi konusunda başarısız oldukları, borçlarını düzenli olarak ödeyemedikleri belirlenmiştir. Ailenin finansal durumundaki kötüleşmenin, para yönetimi konusundaki başarısızlığın borçlanmayla ilişkisi olduğu bulunmuştur.

- Montalto ve Fox'un (2002) araştırmasında ailelerin çoğunluğunun yakın çevrenin ve finans uzmanlarının görüşlerine başvurarak tasarruflarını değerlendikleri belirlenmiştir.
- Andersen (2002) Danimarka'da gerçekleştirdiği bir çalışmada işsiz bireylerin en önemli sorunlarından birisinin ekonomik güvensizlik olduğunu ifade etmiştir.
- Braunstein ve Welch'(2002) araştırmasında ve Roszkowski (2004) çalışmasında ailelerin yatırımlarını yatırım fonu, hisse senedi, bono, tahvil ve mevduat sertifikası olarak değerlendirdikleri tespit edilmiştir.
- Yılmaz ve diğerleri (2004) çalışmalarında; işsizliğin kadınlar ve erkekler üzerindeki etki düzeylerinin farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir. Erkeklerde işsizlik olgusunun etkileri, kadın bireylere nazaran daha şiddetli görülmektedir.
- Butrica vd. (2005), Amerika'da bulunan emeklilerin gelir- harcama ilişkilerini analiz etmişlerdir. Araştırmada barınma, sağlık, gıda, giyim, ulaşım, eğlence, bağış ve diğer olmak üzere toplam 8 adet harcama grubu ele alınmış ve toplam harcama içerisindeki en yüksek payın %29 ile barınma harcaması olduğu tespit edilmiştir.
- Yılmaz ve DeVaney'in (2005) Amerika'da 4261 hane halkı üzerinde yürüttüğü çalışmada, yaş ilerledikçe borçluluk düzeyinin azaldığı, evli olanların bekârlara oranla daha fazla borçlandıkları bulunmuştur.
- Brown, Taylor ve Price (2005) tarafından İngiltere'de 5000 hane halkı üzerinde yürütülen, borç ve psikolojik refah arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, borçla psikolojik stres arasında olumlu bir ilişki olduğu, ödenmemiş kredi borcu fazla olanların, psikolojik streslerinin arttığı belirlenmiştir.
- Boylu ve Terzioğlu (2007), 2005 yılında Ankara Büyükşehir Belediye sınırları içerisinde yaşayan ailelerin yaşam kalitelerini etkileyen bazı objektif ve sübjektif etkilerini incelemek amacıyla gelirlerinin istek ve ihtiyaçlarını karşıma durumunu incelemiştir. Yapılan çalışma sonucunda ailelerin gelir düzeylerine göre 750 TL ve daha az gelire sahip bireylerin istek ve ihtiyaçlarının karşılanamadığı, 751-1500 TL arasında gelire sahip bireylerin zorunlu ihtiyaçları karşılayabildiği, 1501-2250 TL gelir grubundaki bireyler eğlence ve kültür ihtiyacı dışındaki isteklerini her zaman karşılayabildikleri ve 2251 ve

üzeri gelir sahibi bireylerin ise tüm istek ve ihtiyaçlarını her zaman karşılayabildiklerini bulmuştur.

- Borden ve diğerlerinin (2008) 93 üniversite öğrencisi üzerinde yürüttüğü çalışmada, bireylerin % 46.0'sının ödenmemiş kredi kartı borçlarının olmadığını, %33.0'ünün ise kredi kartı borçlarının olduğunu ifade etmişlerdir. Finansal yönetim konusunda bilgi sahibi olanların borçlarının daha az olduğu belirlenmiştir.
- Dowling, Corney ve Hoiles (2009) tarafından 400 kişi üzerinde yürütülen ve katılımcıların finansal yönetim uygulamaları ve paraya ilişkin tutumlarının incelendiği çalışmada, finansal problemlerin bireylerin finansal memnuniyet seviyesini düşürdüğü, finansal yönetimde başarılı olmanın finansal problemleri azaltarak finansal memnuniyeti artırdığı belirlenmiştir. Ayrıca parasal konularda endişe düzeyi yüksek olan bireylerin, daha fazla finansal problem yaşadıkları bulunmuştur.
- Legge ve Heynes (2009) tarafından yürütülen, Yeni Zelandalı ailelerin borçluluk durumlarının incelendiği çalışmada, evli bireylere ait toplam borç tutarı 71.032 ABD doları ve bekâr bireylere ait toplam borç ise 21.371 milyon dolardır. Gençlerin borçlanma düzeylerinin yüksek olduğu, gelir düzeyi düşük olanların borçla ilgili problem yaşadıkları bulunmuştur.
- Gabriel ve diğerleri (2010) yaptıkları çalışmada maddi zorluk çeken bireylerin lüks harcamalarından vazgeçtiğini ve finansal konularda daha kabul edilebilir kararlar alabildiklerini belirtmektedirler.
- Lin ve Leung (2010) yaptıkları çalışmada, elde edilen gelirin yitirilmesi ile bireyler günlük ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmakta ve böylelikle maddi sıkıntı içine girebilecekleri görüşündedirler.
- Bulut (2011) ise, Türkiye'de işsizlik süresini etkileyen faktörlerin yaşam çözümlemesi ile incelediği çalışmasında; 2009 yılında herhangi bir işte çalışıp çeşitli nedenlerle işinden ayrılan kadınların %9.65'i, erkeklerin ise %6.46'sı bir işe girmiştir. Erkeklerin işsizlik süresinin kadınlara göre daha fazla olduğunu bulmuştur. Talep yetersizliğinin ve üretim fazlalığının ise işsizliğe neden olabildiği görüşündedir.
- Wang, Lu, Malhotra'nın (2011) kredi kartı kullanan bireylere 1800 tutum anketi ve 2000 kişisel anket göndererek yürüttüğü çalışmada; katılımcıların

kredi kullanımına yönelik davranışları, demografik değişkenler açısından değerlendirildiğinde, kadınların finansal kararlar alırken daha ihtiyatlı davrandıkları bulunmuştur.

- Klontz ve diğerleri (2011) tarafından 422 kişi üzerinde yürütülen, paraya ilişkin tutum ile finansal davranış arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, araştırmaya katılan bireylerin %65.0'ini kadınlar, %56.0'sını ise evli bireyler oluşturmaktadır. Bekârların ve gelir seviyesi düşük olanların borçlarını ödemekte zorlandıkları ortaya çıkmaktadır.
- Simkiv (2013) tarafından Ukrayna'da 246 kişi üzerinde yaptığı bir çalışmada, ankete katılanların %44.3'ü 20-25 yaş arasında, %55.7'si ise 26-35 yaş arasında olmaktadır. Çalışmaya katılan bireylerin gelir dağılımları incelendiğinde, %48.0'i düşük gelire sahip, %30.0'u ortalama gelire ve %20.0'si ise yüksek gelire sahip bireyleri oluşturmaktadır. Genç yaş grubundaki bireylerin etraflarındaki kişileri etkilemek için parayı araç olarak gördükleri, yüksek gelire sahip bireylerin ise parayı daha çok önemsedikleri ve daha çok harcama yaptıkları bulunmuştur.
- Fatoki (2015) tarafından Güney Afrikalılar üzerinde yürütülen çalışmada, hane halkının borçlanmasının bireylerde strese yol açtığı ve bireylerin tasarruf miktarını azalttığı bulunmuştur.
- Arslan (2018) çalışmasında yaş değişkeninin işsizlik süresi ile birlikte artış göstereceğini beklerken bunun tam tersi olarak, genç bireylerin daha bilinçli ve donanımlı olmasıyla kendi vasıflarının dışında iş kabul etmeme ve beklenti içinde kalmaları sonucunu çıkarmaktadır.

2. İKİNCİ BÖLÜM

İŞSİZLİĞİN HANE HALKI FİNANSAL DAVRANIŞLARI ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ: KARABÜK İLİ ÖRNEĞİ

Çalışmanın bu bölümünde Karabük ilinde ikamet eden işsiz bireylerin, tüketim ve tasarruf eğilimlerinin etkilerinin incelenmesi üzerine yapılan araştırmanın bulgularına ve sonuçlarına yer verilmiştir.

2.1.Araştırmanın Bulguları

Çalışmanın bu kısmında, işsizliğin hane halkı tüketim ve tasarruf eğilimleri üzerine etkilerinin incelenmesi amacıyla yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen veriler ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

2.1.1. Demografik Bilgiler

Bu bölümde, çalışma kapsamına alınan işsiz bireylerin; cinsiyeti, mesleği, ailenin aylık ortalama geliri, yaşı, eğitim durumu, medeni durumu gibi demografik bulgulara ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarını oluşturan tablolar yer almaktadır. Bu çerçevede Tablo 5'te araştırma katılımcılarına yönelik tanımlayıcı bilgilerin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 5'e göre; araştırmaya katılan kişilerin %55,0'ı kadın, %45,0'ı erkektir. Bireylerin yaşlarının 17 ile 65 arasında değişiklik gösterdiği, yaş ortalamasının 32,91 ve standart sapmanın 10,62 olduğu belirlenmiştir. Katılımcılardan %60,3'ü 17-32 yaş arası, %29,8'i 33-48 yaş arası, %10,0'ı ise 49-65 yaş grubunda toplanmıştır.

Araştırma kapsamına alınan 400 birey içerisinde lise mezunu (%22,5) olduğunu belirtenler ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada yüksekokul mezunları (%20,5) ve sırasıyla üniversite mezunları (%19,8), ilkokul ve daha az mezunları (%19,5) ile ortaokul mezunları (%17,8) takip etmektedir (Tablo5).

Bireylerin sahip oldukları aylık gelirlerinin ortalaması 2929,7 TL ve standart sapması 1,9 olarak hesaplanmıştır. %44,5'i "2501 TL ve daha fazla" gelir elde edenlerin oranına sahipken, %27,3'ü "1751-2500 TL" arası, %22,5'i ise "1001-1750 TL" arası gelir elde etmektedirler. Ortalama aylık gelir grubunda en az orana sahip "1000 TL ve daha az" gelir elde edenler ise %5,8'ini oluşturmaktadır (Tablo5).

Çalışma kapsamına alınan 400 bireyin hanelerinde yaşayan kişi sayıları 1 ile 6 arasında değişmekte olup, aralarında en yüksek oran % 32,3 ile 4 kişilik aileleri kapsamaktadır. Sırayı 3, 5, 2, 6 ve 1 kişilik aileler takip etmektedir (3kişilik aile: %25,5; 5kişilik aile: %21,0; 2 kişilik aile: %14,0; 6 kişilik aile: %4,8 ve 1 kişilik aile: %2,5).

Konu kişilerin işsizlik sürelerine göre incelendiğinde; yarıdan fazlası (%85,5) “12 ay ve daha az” süredir işsiz olduklarını, %14,5’i ise “13 ay ve daha fazla” süredir işsiz kaldıklarını belirtmişlerdir. Araştırma kapsamına alınan kişilerin %68,3’ünün hanelerinde çalışan kişi sayısı 1 iken; %16,8’i hanede çalışan birinin olmadığını, %15,0’i ise hanede iki kişinin çalıştığını belirtmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Bireylerin Demografik Değişkenlerine İlişkin Bilgileri

Değişkenler		N	%	Ort.	S	Min.	Max.
Cinsiyet	Kadın	220	55.0				
	Erkek	180	45.0				
Yaş	17-32	241	60.3	32.91	10.62	17	65
	33-48	119	29.8				
	49-65	40	10.0				
Eğitim Durumu	İlkokul	78	19.5				
	Ortaokul	71	17.8				
	Lise	90	22.5				
	Yüksekokul	82	20.5				
	Üniversite	79	19.8				
Medeni Durum	Evli	203	50.7				
	Bekâr	197	49.3				
Ortalama Aylık Geliri	1000 TL ve Altı	23	5.8	2929.74	1824.88	0.0	15000.0
	1001-1750 TL	90	22.5				
	1751-2500 TL	109	27.3				
	2501 TL ve Üstü	178	44.5				
Hanedeki Kişi Sayısı	1	10	2.5	3.69	1.16	1	6
	2	56	14				
	3	102	25.5				
	4	129	32.3				
	5	84	21				
	6	19	4.8				
Hanede Çalışan Kişi Sayısı	0	67	16.8	0.98	0.56	0	2
	1	273	68.3				
	2	60	15				
İşsizlik Süresi	12 Ay ve Altı	342	85.5	9.18	9.88	1	60
	13 Ay ve Üstü	58	14.5				

2.1.2. Bireylerin İşsizlik Sürelerine İlişkin Bilgiler

Araştırmaya katılan işsiz bireyler arasında “12 ay ve daha kısa süredir işsiz” olduklarını belirtenlerin oranı (%85,5), “13 ay ve daha uzun süredir işsiz” olduklarını belirtenlerden (%14,5) daha yüksektir. “12 ay ve daha az süredir işsiz” kalan kişilerin %85,6’sını erkekler, %85,8’ini bekâr bireyler, %88’ini 17-32 yaş grubundakiler, %88,9’unu ise lise mezunu kişiler oluşturmaktadır. 13 ay ve daha uzun süredir işsiz kalan kişileri ise %14,5 ile kadınlar, %14,8 evli bireyler, %30’unu 49-65 yaş grubundakiler ve %22,5 ile ortaokul mezunları kapsamaktadır (Tablo6).

Bireylerin işsizlik sürelerine ilişkin durumları ile demografik değişkenler arasında anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığının belirlenmesinde ki-kare analizi kullanılmış ve test sonuçlarına göre; yaş ($X^2=8.939$ sd=2; $p<0.05$) ile işsizlik süresi arasında anlamlı farklılık bulunduğu, diğer demografik faktörler olan cinsiyet ($X^2=0.001$ sd=1; $p>0.05$), medeni durum ($X^2=0.026$ sd=1; $p>0.05$) ve eğitim düzeyi ($X^2=4.914$ sd=4; $p>0.05$) arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı saptanmıştır.

Tablo 6. Bireylerin İşsizlik Sürelerinin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Demografik Değişkenler	Bireylerin İşsiz Kalma Süreleri					
	12 Ay ve Altı		13 Ay ve Üstü		Toplam	
Cinsiyet	N	%	N	%	N	%
Kadın	188	85.5	32	14.5	220	100.0
Erkek	154	85.6	26	14.4	180	100.0
Toplam	342	85.5	58	14.5	400	100.0
$X^2= .001$ sd=1; $p= 0.977$						
Medeni Durum						
Evli	173	85,2	30	14,8	203	100,0
Bekâr	169	85,8	28	14,2	197	100,0
Toplam	342	85,5	58	14,5	400	100,0
$X^2= .026$ sd=1; $p= 0.873$						
Yaş						
17 – 32	212	88,0	29	12,0	241	100,0
33 – 48	102	85,7	17	14,3	119	100,0
49 – 65	28	70,0	12	30,0	40	100,0
Toplam	342	85,5	58	14,5	400	100,0
$X^2=8.939$ sd=2; $p= 0.011^*$						
Eğitim Düzeyi						
İlkokul	67	85.9	11	14,1	78	100,0
Ortaokul	55	77.5	16	22,5	71	100,0
Lise	80	88.9	10	11,1	90	100,0
Yüksekokul	72	87.8	10	12,2	82	100,0
Üniversite	68	86.1	11	13,9	79	100,0
Toplam	342	85.5	58	14,5	400	100,0
$X^2= 4.914$ sd=4; $p=0.296$						

* $p<0.05$

2.1.3. Bireylerin İşsizlik Nedenlerine İlişkin Bilgiler

İşsizlik nedenlerine ilişkin görüşlerini belirten 400 katılımcının %55'i "yeteneklerime uygun iş bulamadığım için" nedeniyle işsiz olduklarını belirtirken, %29,8'i "istihdam yapılmadığı için", %8,0'i "çalışmaya ihtiyacı olmadığı", %4,5'i "çalışmak istemediğini", %2,8'i "gerekli vasıflara sahip olmadıklarını" düşündükleri için işsiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Konu bireylerin demografik özellikleri açısından incelendiğinde de cinsiyetlerin (Kadın: %53,6; Erkek: %56,7), medeni durum (Evli: %48,8; Bekâr: %61,4), yaş (17-32 yaş grubu: %61,8; 33-48 yaş grubu: %48,7; 49-65 yaş grubu: %32,5) ve öğrenim düzeyi (İlköğrenim ve daha az: %48,7; ortaokul: %42,3; lise: %58,9; yüksekokul: %56,1)'de olan kişiler "yeteneklerime uygun iş bulamadığım için" nedeniyle işsiz olduklarını belirtirken, "üniversite mezunu" kişilerin "istihdam yapılmadığı için" işsiz kaldıklarını belirtmişlerdir (Tablo 7).

Bireylerin işsizlik nedenleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde; cinsiyet ($X^2=13.775$ sd=4; $p<0.005$) medeni durum ($X^2=46.787$ sd=6; $p<0.005$) ve eğitim düzeyi ($X^2=51.602$ sd=24; $p<0.05$) arasındaki ilişkinin önemli; yaş ($X^2=18.226$ sd=12; $p>0.005$) ile arasındaki ilişkinin önemsiz olduğu bulunmuştur (Tablo 7).

Tablo 7. Bireylerin İşsizlik Nedenlerinin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Demografik Değişkenler	Bireylerin İşsizlik Nedenleri										Toplam	
	1.Yeteneklerime uygun iş bulamadığım için		2.Çalışmak istemediğim için		3.İstihdam yapılmadığı için		4.Çalışma ihtiyacım olmadığından		5.Gerekli vasıfta olmadığım için		N	%
Cinsiyet	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kadın	118	53,6	15	6,8	61	27,7	23	10,5	3	1,4	220	100
Erkek	102	56,7	3	1,7	58	32,2	9	5,0	8	4,4	180	100
Toplam	220	55,0	18	4,5	119	29,8	32	8,0	11	2,8	400	100
X²=13.775 sd=4; p=0.008*												
Medeni Durum												
Evli	99	48,8	14	6,9	63	31,0	21	10,3	6	3,0	203	100
Bekâr	121	61,4	4	2,0	56	28,4	11	5,6	5	2,5	197	100
Toplam	220	55,0	18	4,5	119	29,8	32	8,0	11	2,8	400	100
X²=46.787 sd=6; p=0.000*												
Yaş												
17 – 32	149	61,8	9	3,7	62	25,7	15	6,2	6	2,5	241	100
33 – 48	58	48,7	6	5,0	46	38,7	6	5,0	3	2,5	119	100
49 – 65	13	32,5	3	7,5	11	27,5	11	27,5	2	5,0	40	100
Toplam	220	55,0	18	4,5	119	29,8	32	8,0	11	2,8	400	100
X²=18.226 sd=12; p=0.109												
Eğitim Düzeyi												
İlköğrenim	38	48,7	2	2,6	25	32,1	8	10,3	5	6,4	78	100
Ortaokul	30	42,3	2	2,8	11	15,5	6	8,5	2	2,8	71	100
Lise	53	58,9	6	6,7	24	26,7	6	6,7	1	1,1	90	100
Yüksekokul	46	56,1	2	2,4	24	29,3	7	8,5	3	3,7	82	100
Üniversite	33	41,8	6	7,6	35	44,3	5	6,3	-	-	79	100
Toplam	220	55,0	18	4,5	119	29,8	32	8,0	11	2,8	400	100
X²=51.602 sd=24; p=0.001*												

*p<0.05

2.1.4. Bireylerin Finansal Konulara İlişkin Karar Unsurları

Çalışmaya katılan bireylerin % 44'ü (176) finansal konulara ilişkin karar alırken “ her zaman kadın erkek birlikte”, %25,5'i (102) ise “aile üyeleri ile birlikte” karar aldıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte; %13,0'ü “her zaman erkek”, %8,3'ü “her zaman kadın”, %4,8'i “bazen kadın, çoğu zaman erkek”, %2,3'ü ise birbirine eşit oranlarda “bazen erkek çoğu zaman kadın” ve “aile büyüğü kayınpeder” tarafından alındığını belirtmişlerdir (Tablo 8).

Bireylerin finansal konulara ilişkin kararları demografik açıdan değerlendirildiğinde; kadınların % 26,8'i, erkeklerin ise % 17,3'ü “her zaman kadın-erkek birlikte”, karar alındığını; “evli” bireylerin % 30,3'ü “her zaman kadın-erkek birlikte”, “bekâr” bireylerin %17,8'i “aile üyeleri ile birlikte”; yaş aralığı “17-32” olan bireyler %27,5 ile “33-48” % 13,8 bireyler “her zaman kadın-erkek”, “49-65” olanların ise %3,5 “aile üyeleri ile birlikte”; “ilk öğrenim ve daha az” mezun olan bireyler % 0,8 “ aile üyeleri ile birlikte” karar alırken “orta okul mezunu” %6 “lise mezunu” %10,5, “yüksek okul mezunu” %10,5 ve “üniversite mezunu” %11,8 kişilerin finansal kararlarını almalarında “her zaman kadın-erkek birlikte” olduğunu ifade etmişlerdir.

Bireylerin finansal konulara ilişkin kararları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde; cinsiyet ($X^2=27.926$ sd= 6; $p<0.05$), medeni durum ($X^2= 46.787$ sd= 6; $p<0.05$) ve eğitim durumu ($X^2= 51.602$ sd=24; $p<0.05$) arasındaki ilişkinin önemli olduğu gözlemlenmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. İşsiz Bireylerin Finansal Konulara İlişkin Karar Alması ve Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Demografik Değişkenler	1. Her zaman erkek		2. Her zaman kadın		3. Her zaman kadın-erkek birlikte		4. Bazen kadın çoğu zaman erkek		5. Bazen erkek çoğu zaman kadın		6. Aile üyeleri ile birlikte		7. Aile büyüğü kayınpeder		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet																
Kadın	16	4.0	26	6.5	107	26.8	10	2.5	2	0.5	56	14.0	3	0.8	220	55.0
Erkek	36	9	7	1.8	69	17.3	9	2.3	7	1.8	46	11.5	6	1.5	180	45.0
Toplam	52	13.0	33	8.3	176	44.0	19	4.8	9	2.3	102	25.5	9	2.3	400	100
	X²= 27.926 sd= 6; p=0.000*															
Medeni Durum																
Evli	21	5.3	12	3.0	121	30.3	9	2.3	3	0.8	31	7.8	6	1.5	203	50.7
Bekâr	31	7.8	21	5.3	55	13.8	10	2.5	6	1.5	71	17.8	3	0.8	197	49.3
Toplam	52	13.0	33	8.3	176	44.0	19	4.8	9	2.3	102	25.5	9	2.3	400	100
	X²= 46.787 sd= 6; p=0.000*															
Yaş																
17 – 32	29	7.2	19	4.8	110	27.5	12	3.0	8	2.0	59	14.8	4	1.0	241	60.3
33 – 48	19	4.8	9	2.3	55	13.8	2	0.5	1	0.3	29	7.2	4	1.0	119	29.8
49 – 65	4	1.0	5	1.3	11	2.8	5	1.3	0	0.0	14	3.5	1	0.3	40	10.0
Toplam	52	13.0	33	8.3	176	44.0	19	4.8	9	2.3	102	25.5	9	2.3	400	100
	X²= 18.226 sd= 12; p=0.109															
Eğitim Düzeyi																
İlköğrenim	22	5.5	7	1.8	21	5.3	1	0.3	0	0.0	24	6.0	3	0.8	78	19.5
Ortaokul	9	2.3	8	2.0	24	6.0	6	1.5	2	0.5	20	5.0	2	0.5	71	17.8
Lise	8	2.0	4	1.0	42	10.5	4	1.0	4	1.0	27	6.8	1	0.3	90	22.5
Yüksekokul	7	1.8	5	1.3	42	10.5	4	1.0	3	0.8	19	4.8	2	0.5	82	20.5
Üniversite	6	1.5	9	2.3	47	11.8	4	1.0	0	0.0	12	3.0	1	0.3	79	19.8
Toplam	52	13.0	33	8.3	176	44.0	19	4.8	9	2.3	102	25.5	9	2.3	400	100
	X²= 51.602 sd=24; p=0.001*															

2.1.5. Bireylerin Harcama Kalemlerine Yaptıkları Harcama Sıklıkları

Tablo 9’da işsiz olan bireylerin çeşitli harcama kalemlerine yaptıkları harcama sıklıkları yer almaktadır. Tablo 9 genel olarak incelendiğinde; en fazla “konut giderleri ve kira” kalemine (%34,5) harcama yaptıkları görülmektedir. Bunu sırasıyla “gıda ve alkolsüz içecekler” (%11,8), “eğitim hizmetleri” (%7,5), “sağlık” (%6,8), “giyim” (%5,5), “eğlence ve kültür” (%5,3), “mobilya, ev aletleri ve ev bakım hizmetleri” (%5,0), “haberleşme” (%4,8), “lokanta ve oteller” (%1,8) izlemektedir.

Tablo 9’da görüldüğü üzere; çalışmada bireylerin tüketimlerini etkileyen unsurlara ilişkin toplam puan aralığı 11.0 ile 47.0 puan arasında değişmekte olup (min: 11, max: 47), ortalama puanın 25.8 (± 7.2) olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan bireylerden alınan ifadelerin ayrı ayrı puan ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. En yüksek puan ortalamasına sahip “konut giderleri ve kira” ($\bar{X}=3,2$, $s= 1.5$), en düşük puan ortalamasına sahip “lokanta ve oteller” ($\bar{X}=1.6$, $s=.9$) olarak belirlenmiştir. Faktörler arasında “konut giderleri ve kira” harcamasına daha çok (34,5), “lokanta ve oteller” (58,3) daha az harcama yapıldığı gözlemlenmektedir

Tablo 9. Bireylerin Harcama Kalemlerine Yaptıkları Harcama Sıklıkları

Tüketime İlişkin Unsurlar	Ort.	S	1 (En Az)		2		3		4		5 (En Fazla)	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Konut giderleri ve kira	3.2	1.5	84	21	50	12,5	82	20.5	46	11.5	138	34.5
2. Eğlence ve kültür	2.0	1.2	183	45.8	82	20.5	77	19.3	37	9.3	21	5.3
3. Giyim	2.5	1.1	91	22.8	116	29	106	26.5	65	16.3	22	5.5
4. Sağlık	2.4	1.1	94	23.5	136	34	94	23.5	49	12.3	27	6.8
5. Mobilya, ev aletleri ve ev bakım hizmetleri	1.7	.9	225	56.3	86	21.5	60	15	27	6.8	2	5
6. Ulaşım	2.4	1.1	93	23.3	124	31	110	27.5	43	10.8	30	7.5
7. Haberleşme	2.6	1.1	69	17.3	124	31	121	30.3	67	16.8	19	4.8
8. Eğitim hizmetleri	2.0	1.3	191	47.8	81	20.3	63	15.8	32	8	33	8.3
9. Lokanta ve oteller	1.6	.9	233	58.3	85	21.3	61	15.3	14	3.5	7	1.8
10. Gıda ve alkolsüz içecekler	3.0	1.3	84	21	38	9.5	108	27	123	30.8	47	11.8
11. Alkollü içecekler, sigara, tütün	1.9	1.1	215	53.8	62	15.5	76	19	37	9.3	10	2.5

2.1.6. Bireylerin Çeşitli Harcama Kalemlerine İlişkin Nakit Harcama Türü

Araştırma kapsamına alınan bireylerin %55,3'ü (221) “çoğunlukla” nakit harcama yaptıkları görülmektedir. Bununla birlikte %25,3'ü (101) “her zaman”, %14,22si “ara sıra”, %4,5'i “nadiren” harcamaların nakit yapıldığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar arasında oldukça düşük bir oran (%0,8) ise “hiçbir zaman” nakit harcama yapmamaktadırlar (Tablo 10).

Bireylerin nakit harcamaları, demografik değişkenler açısından değerlendirildiğinde; kadınların %31,8'i ile erkeklerin %23,5'i “çoğunlukla” nakit harcama yaparlarken, kadınların %0,3'ü ve erkeklerin %0,5'i ise “hiçbir zaman” nakit harcama yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Konuya yaş düzeyleri açısından bakıldığında, tüm yaş gruplarında “çoğunlukla” (17-32: %33,0 33-48: %17,3 49-65: %5,0) nakit harcamaya yöneldikleri sonucuna varılmaktadır. Bireylerin nakit harcamalarına ilişkin unsurları medeni durum açısından bakıldığında, %28,0'ı evli ve %27,3'ü bekâr bireylerin “çoğunlukla ” yaptıkları, ikinci olarak “her zaman” (Evli: %11,0 Bekâr: %14,2) tercih ettikleri görülmektedir. Bireylerin nakit harcamaları öğrenim düzeyleri açısından incelenecek olursa, her öğrenim düzeyindeki bireyler harcamalarını öncelikle “çoğunlukla ” (ilköğrenim ve daha az: %10,8 ortaokul: %8,5 lise: %13,8 yüksekokul: 10,3 üniversite: %12,0) nakit yaptıkları, “hiçbir zaman” da (ilköğrenim ve daha az: %0,0 ortaokul: %0,0 lise: %0,8 yüksekokul: 0,0 üniversite: %0,0) tercih etmedikleri görülmektedir.

Bireylerin nakit harcamalarına ilişkin durumları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak incelendiğinde; öğrenim düzeyi ($X^2=34.611$ $sd=16$; $p<0.05$) ile arasındaki ilişkinin önemli olduğu bulunmuştur. Cinsiyet ($X^2=3.827$ $sd=4$; $p>0.05$), yaş ($X^2=8.466$ $sd=8$; $p>0.05$) ve medeni durum ($X^2=6.081$ $sd=4$; $p>0.05$), değişkenleri ile arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (Tablo 10).

Tablo 10. Bireylerin Harcama Kalemlerini Nakit Olarak Yapma Sıklıklarının Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Demografik Değişkenler	Hiçbir zaman		Ara sıra		Nadiren		Çoğunlukla		Her zaman		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet												
Kadın	1	0.3	31	7.8	12	3.0	127	31.8	49	12.3	220	55.0
Erkek	2	0.5	26	6.5	6	1.5	94	23.5	52	13.0	180	45.0
Toplam	3	0.8	57	14.2	18	4.5	221	55.3	101	25.3	400	100
X²= 3.827 sd=4; p=0.430												
Yaş												
17-32	2	0.5	31	7.8	13	3.3	132	33.0	63	15.8	241	60.3
33-48	1	0.3	20	5.0	1	0.3	69	17.3	28	7.0	119	29.8
49-65	0	0.0	6	1.5	4	1.0	20	5.0	10	2.5	40	10.0
Toplam	3	0.8	57	14.2	18	4.5	221	55.3	101	25.3	400	100
X² =8.466 sd=8; p=0.389												
Medeni Durum												
Evli	1	0.3	34	8.5	12	3.0	112	28.0	44	11.0	203	50.7
Bekâr	2	0.5	23	5.8	6	1.5	109	27.3	57	14.2	197	49.3
Toplam	3	0.8	57	14.2	18	4.5	221	55.3	101	25.3	400	100
X²=6.081 sd=4; p=0.193												
Öğrenim Düzeyi												
İlköğrenim	0	0.0	11	2.8	3	0.8	43	10.8	21	5.3	78	19.5
Ortaokul	0	0.0	8	2.0	3	0.8	34	8.5	26	6.5	71	17.8
Lise	3	0.8	6	1.5	1	0.3	55	13.8	25	6.3	90	22.5
Yüksekokul	0	0.0	16	4.0	5	1.3	41	10.3	20	5.0	82	20.5
Üniversite	0	0.0	16	4.0	6	1.5	48	12.0	9	2.3	79	19.8
Toplam	3	0.8	57	14.2	18	4.5	221	55.3	101	25.3	400	100
X²=34.611 sd=16 ; p=0.004*												

*p<0.05

2.1.7. Bireylerin Harcamalarını Kredi Kartı ile Yapmalarına İlişkin Unsurlar

Araştırma kapsamına alınan bireylerin %32,8'inin (131) "çoğunlukla" kredi kartı ile harcama yaptıkları görülmektedir. Ayrıca %21,8'inin "nadiren", %21,3'ünün "ara sıra", %6'sının "her zaman" kredi kartıyla harcama yaptıkları ve %18,3'ünün ise "hiçbir zaman" kredi kartını kullanmadıkları tespit edilmiştir.

Bireylerin kredi kartı harcamaları, demografik değişkenler açısından değerlendirildiğinde; kadınların %19,5'inin ve erkeklerin ise %13,3'ünün kredi kartını çoğunlukla harcamalar için kullandıkları belirlenmiştir. İşsiz kişilerden yaşları "17-32" olanların %21'i, yaşları "33-48" olanların %9,8'i çoğunlukla kredi kartı ile harcamalarını yaptıkları bulunmuştur. Yaşları "49-65" olan kişilerden %3,3'ünün ise nadiren kredi kartıyla harcama yaptıkları belirlenmiştir. Çoğunlukla kredi kartı ile harcama yapanlardan %18'inin "evli" ve %14,8'inin ise "bekâr" bireylerin olduğu söylenebilir. Eğitim durumu açısından "ilköğrenim ve daha az" %4, "ortaokul" %5,8'i "çoğunlukla", "lise" %6,8'i "nadiren", "yüksekokul" %8 ve "üniversite" %9,5 mezunlarının "çoğunlukla" yaptıkları gözlemlenmektedir.

Araştırmanın bu kısmında kredi kartı harcamalarının, demografik değişkenlere göre dağılımı analiz edilmiştir. Bu kapsamda bireylerin kredi kartı ile harcamalarına ilişkin durumları demografik değişkenler açısından istatistiksel olarak incelendiğinde; cinsiyet ($X^2=11.718$ sd=4; $p<0.05$) ve öğrenim düzeyi ($X^2=49.778$ sd=16; $p<0.05$) değişkenleri ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu, yaş ($X^2=8.929$ sd=8; $p>0.05$) ve medeni durum ($X^2=8.443$ sd=4; $p>0.05$) ile anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur (Tablo 11).

Tablo 11. Bireylerin Harcama Kalemlerini Kredi Kartı ile Yapma Sıklıklarının Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Demografik Değişkenler	Hiçbir zaman		Ara sıra		Nadiren		Çoğunlukla		Her zaman		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet												
Kadın	29	7.2	43	10.8	54	13.5	78	19.5	16	4.0	220	55.0
Erkek	44	11.0	42	10.5	33	8.3	53	13.3	8	2.0	180	45.0
Toplam	73	18.3	85	21.3	87	21.8	131	32.8	24	6.0	400	100
X²= 11.718 sd=4; p=0.020*												
Yaş												
17-32	42	10.5	47	11.8	53	13.3	84	21.0	15	3.8	241	60.3
33-48	25	6.3	26	6.5	21	5.3	39	9.8	8	2.0	119	29.8
49-65	6	1.5	12	3.0	13	3.3	8	2.0	1	0.3	40	10.0
Toplam	73	18.3	85	21.3	87	21.8	131	32.8	24	6.0	400	100
X²=8.929 sd=8; p=0.348												
Medeni Durum												
Evli	29	7.2	50	12.5	43	10.8	72	18.0	9	2.3	203	50.7
Bekâr	44	11.0	35	8.8	44	11.0	59	14.8	15	3.8	197	49.3
Toplam	73	18.3	85	21.3	87	21.8	131	32.8	24	6.0	400	100
X²=8.443 sd=4; p=0.077												
Öğrenim Düzeyi												
İlköğrenim	24	6.0	13	3.3	21	5.3	16	4.0	4	1.0	78	19.5
Ortaokul	12	3.0	20	5.0	15	3.8	23	5.8	1	0.3	71	17.8
Lise	20	5.0	19	4.8	27	6.8	22	5.5	2	0.5	90	22.5
Yüksekokul	10	2.5	20	5.0	9	2.3	32	8.0	11	2.8	82	20.5
Üniversite	7	1.8	13	3.3	15	3.8	38	9.5	6	1.5	79	19.8
Toplam	73	18.3	85	21.3	87	21.8	131	32.8	24	6.0	400	100
X²=49.778 sd=16; p=0.000*												

*p<0.05

2.1.8. Bireylerin Harcamalarını Taksitlendirme Durumu

Araştırma kapsamına alınan 400 bireyin harcamalarının taksitlendirme durumları araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre bireylerin %43,3'ü “ara sıra” taksitlendirmeyi tercih ederken, %28,7'si “nadiren” taksitlendirmeyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Harcama durumuna cinsiyet açısından bakıldığında, her iki cinsiyette de taksitli harcama “ara sıra” (Kadın: %25,3 Erkek: %18,0) yapıldığı, kadınların %5,5'i ve erkeklerin %9,0'u ise “hiçbir zaman” yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Her iki cinsiyet içerisinde toplamda çok düşük oranla kadınların ve erkeklerin harcamalarını “her zaman” (Kadın: %1,0 Erkek:%0) taksitle yaptıkları görülmektedir.

Bireylerin taksitli harcama durumlarının bireylerin yaş düzeyleri açısından bakıldığında, tüm yaş grubunun %43,3'ü harcamalarını “ara sıra”, %28,7'si “nadiren” taksitle yaparlarken; %14,5'i ise “hiçbir zaman” yapmadıklarını belirtmişlerdir. Toplam değerler içerisinde incelendiğinde, tüm yaş grupları “ara sıra” taksitli harcama yaptıklarını ifade etmişlerdir. 17-32 yaş grubundaki kişiler (%23,3) ilk sırada yer alırken, ikinci sırada 33-48 yaş grubu (%14,2) ve üçüncü sırada 49-65 yaş grubu almaktadır.

Taksitli harcama unsuru bireylerin medeni durumlarına göre incelendiğinde; her iki durumda harcamalarını taksitlendirmeleri “ara sıra” (Evli: %26,8 Bekâr: %16,5) olmaktadır.

Tablo 12'ye göre bireylerin harcamalarının taksitlendirme durumları öğrenim düzeyleri ile ilişkilendirildiğinde diğer demografik unsurlarda olduğu gibi harcama durumlarını “ara sıra” (İlköğretim: %10 Ortaokul: %6,8 Lise:%10 Yüksekokul: %9,3 Üniversite: %7,2) yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bu kısmında harcamaların taksitle yapılıp yapılmama durumunun, katılımcıların demografik değişkenlerine göre dağılımı analiz edilmiştir. Bu kapsamda bireylerin harcamalarının taksitlendirme durumları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak incelendiğinde; cinsiyet ($X^2=11.027$ sd=4; $p<0.05$), yaş ($X^2=20.594$ sd=8; $p<0.05$) ve medeni durum ($X^2=31.341$ sd=4; $p<0.05$) ile arasındaki ilişkinin önemli olduğu, öğrenim düzeyi ($X^2=21.651$ sd=16; $p>0.05$) ile arasındaki ilişkinin bağımsız olduğu bulunmuştur.

Tablo 12. Bireylerin Harcamalarını Taksitlendirme Durumlarının Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Demografik Değişkenler	Hiçbir zaman		Ara sıra		Nadiren		Çoğunlukla		Her zaman		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet												
Kadın	22	5.5	101	25.3	65	16.3	28	7.0	4	1.0	220	55.0
Erkek	36	9.0	72	18.0	50	12.5	22	5.5	0	0.0	180	45.0
Toplam	58	14.5	173	43.3	115	28.7	50	12.5	4	1.0	400	100
X²=11.027 sd=4; p=0.026*												
Yaş												
17-32	46	11.5	93	23.3	70	17.5	29	7.2	3	0.8	241	60.3
33-48	11	2.8	57	14.2	30	7.5	20	5.0	1	0.3	119	29.8
49-65	1	0.3	23	5.8	15	3.8	1	0.3	0	0.0	40	10.0
Toplam	58	14.5	173	43.3	115	28.7	50	12.5	4	1.0	400	100
X²=20.594 sd=8; p=0.008*												
Medeni Durum												
Evli	13	3.3	107	26.8	52	13.0	30	7.5	1	0.3	203	50.7
Bekâr	45	11.3	66	16.5	63	15.8	20	5.0	3	0.8	197	49.3
Toplam	58	14.5	173	43.3	115	28.7	50	12.5	4	1.0	400	100
X²=31.341 sd=4; p=0.000*												
Öğrenim Düzeyi												
İlköğrenim	10	2.5	40	10.0	19	4.8	9	2.3	0	0.0	78	19.5
Ortaokul	8	2.0	27	6.8	26	6.5	9	2.3	1	0.3	71	17.8
Lise	17	4.3	40	10.0	25	6.3	8	2.0	0	0.0	90	22.5
Yüksekokul	17	4.3	37	9.3	17	4.3	9	2.3	2	0.5	82	20.5
Üniversite	6	1.5	29	7.2	28	7.0	15	3.8	1	0.3	79	19.8
Toplam	58	14.5	173	43.3	115	28.7	50	12.5	4	1.0	400	100
X²=21.651 sd=16; p=0.155												

*p<0.05

2.1.9. Bireylerin Borçlanma Durumları

Araştırma kapsamına alınan bireylerin %37,0'si (148) "ara sıra" borçlanarak harcama yaptıklarını, %31'i (124) "hiçbir zaman" yapmadıklarını ifade etmişlerdir.

Bireylerin borçlanarak yaptıkları harcama durumlarını, demografik değişkenler açısından değerlendirildiğinde; kadınların %22'si "ara sıra" yaptıklarını, erkeklerin %16,3'ü ise "hiçbir zaman" yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Yaşları, "17-32" olanların %20,8'i, yaşları "33-48" olanların % 12,5'i ve yaşları "49-65" olan kişilerin %3,8'i "ara sıra" borçlandıkları görülmektedir. Medeni durumu "evli" %21,3 olanların harcamalarını borçlanarak "ara sıra" yaptıkları ve "bekâr" %18,3 bireylerin borçlanarak harcamalarını "hiçbir zaman" yapmadıkları belirlenmiştir. Araştırmada "ilköğrenim ve daha az" mezun olan bireylerin %8,5'i ve "ortaokul" mezunu olanların %8'i "ara sıra" harcamalarını borçlanarak yaptıkları saptanmıştır. Mezuniyeti "lise" olanların %7,8'i ve mezuniyeti "yüksekokul" olanların %8,5'i "hiçbir zaman" harcamalarını borçlanarak yapmadıkları görülmüştür. Bununla birlikte "üniversite" mezunlarının %6,5'inin ise "ara sıra" borçlanarak harcama yaptıkları görülmüştür (Tablo 13).

Bireylerin borçlanarak yaptıkları harcamalarına ilişkin durumları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak incelendiğinde; medeni durum ($X^2= 20.523$ sd=4; $p<0.05$) ve öğrenim düzeyi ($X^2= 29.293$ sd=16; $p<0.05$) ile arasındaki ilişkinin önemli olduğu, borçlanma durumunu bu değişkenlerin etkilediği ifade edilmektedir. Bireylerin borçlanma durumları ile cinsiyet ($X^2= 5.776$ sd=4; $p>0.05$) ve yaş düzeyleri ($X^2= 8.827$ sd=8; $p>0.05$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Tablo 13. Bireylerin Harcama Kalemlerini Borçlanarak Yapma Durumlarının Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Demografik Değişkenler	Hiçbir zaman		Ara sıra		Nadiren		Çoğunlukla		Her zaman		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet												
Kadın	59	14.8	88	22.0	61	15.3	12	3.0	0	0.0	220	55.0
Erkek	65	16.3	60	15.0	47	11.8	7	1.8	1	0.3	180	45.0
Toplam	124	31.0	148	37.0	108	27.0	19	4.8	1	0.3	400	100
X²=5.776 sd=4; p= 0.217												
Yaş												
17-32	79	19.8	83	20.8	70	17.5	8	2.0	1	0.3	241	60.3
33-48	32	8.0	50	12.5	27	6.8	10	2.5	0	0.0	119	29.8
49-65	13	3.3	15	3.8	11	2.8	1	0.3	0	0.0	40	10.0
Toplam	124	31.0	148	37.0	108	27.0	19	4.8	1	0.3	400	100
X²=8.827 sd=8; p= 0.357												
Medeni Durum												
Evli	51	12.8	85	21.3	50	12.5	17	4.3	0	0.0	203	50.7
Bekâr	73	18.3	63	15.8	58	14.5	2	0.5	1	0.3	197	49.3
Toplam	124	31.0	148	37.0	108	27.0	19	4.8	1	0.3	400	100
X²=20.523 sd=4; p=0.000*												
Öğrenim Düzeyi												
İlköğrenim	21	5.3	34	8.5	17	4.3	6	1.5	0	0.0	78	19.5
Ortaokul	15	3.8	32	8.0	23	5.8	1	0.3	0	0.0	71	17.8
Lise	31	7.8	29	7.2	28	7.0	1	0.3	1	0.3	90	22.5
Yüksekokul	34	8.5	27	6.8	19	4.8	2	0.5	0	0.0	82	20.5
Üniversite	23	5.8	26	6.5	21	5.3	9	2.3	0	0.0	79	19.8
Toplam	124	31.0	148	37.0	108	27.0	19	4.8	1	0.3	400	100
X²=29.293 sd=16; p=0.022*												

*p<0.05

2.1.10. Bireylerin Tasarruf Yapabilme Durumları

Araştırma kapsamına alınan bireylerin %55,8'i (223) gelirlerinden hiç tasarruf yapamadıklarını belirtirken, %4'ü (16) yüksek düzeyde tasarruf yapabildiklerini ifade etmişlerdir. Bireylerin tasarruf yapabilmelerini demografik değişkenler açısından değerlendirildiğinde; kadınların %30,8'i ile erkeklerin %25'i hiç tasarruf yapamadıklarını, “evli” olan bireylerin %28,5'i, “bekâr” bireylerin %27,3'ü, “17-32” yaş grubundakilerin %30,8'i, “33-48” grubunda olanların %18,5'i, “49-65” grubundakilerin %6,5'i, “ilköğrenim ve daha az” mezunu bireylerin %14,5'i, “ortaokul mezunu” bireylerin %12'si, “lise mezunu” olanların %12,3'ü, “yüksekokul mezunu” kişilerin %10,5'i gelirlerinden hiç tasarruf yapamadıklarını; “üniversite mezunu” olan bireylerin %7,5'i “gelirlerinden çok az tasarruf yapabildikleri seçeneğini belirtmişlerdir (Tablo 14).

Bireylerin tasarruf yapabilme durumları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak incelendiğinde; öğrenim düzeyi ($X^2=52.762$ sd=16; $p<0.05$) ile arasındaki ilişkinin önemli olduğu bulunmuştur. Konunun diğer değişkenlerle cinsiyet ($X^2=0.440$ sd=4; $p>0.05$), medeni durum ($X^2=2.886$ sd=4; $p>0.05$) ve yaş ($X^2=12.762$ sd=8; $p>0.05$) arasındaki ilişkide anlamlı bir farklılığın olmadığı hesaplanmıştır (Tablo 14).

Tablo 14. Bireylerin Tasarruf Yapabilme Durumlarının Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Demografik Değişkenler	Gelirimden Hiç Tasarruf Yapamıyorum		Gelirimden Çok Az Tasarruf Yapıyorum		Kararsızım		Gelirimden Oldukça Yüksek Tasarruf Yapıyorum		Gelirimden Yüksek Tasarruf Yapıyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet	X²= .440 sd= 4; p=0.979											
Kadın	123	30.8	60	15.0	16	4.0	11	2.8	10	2.5	220	55.0
Erkek	100	25.0	51	12.8	14	3.5	9	2.3	6	1.5	180	45.0
Toplam	223	55.8	111	27.8	30	7.5	20	5.0	16	4.0	400	100
Medeni Durum	X²= 2.886 sd=4; p=0.577											
Evli	114	28.5	60	15	11	2.8	10	2.5	8	2.0	203	50.7
Bekâr	109	27.3	51	12.8	19	4.8	10	2.5	8	2.0	197	49.3
Toplam	223	55.8	111	27.8	30	7.5	20	5.0	16	4.0	400	100
Yaş	X²= 12.762 sd=8; p=0.120											
17 – 32	123	30.8	72	18.0	23	5.8	15	3.8	8	2.0	241	60.3
33 – 48	74	18.5	28	7.0	7	1.8	5	1.3	5	1.3	119	29.8
49 – 65	26	6.5	11	2.8	0	0.0	0	0.0	3	0.8	40	10.0
Toplam	223	55.8	111	27.8	30	7.5	20	5.0	16	4.0	400	100
Eğitim Düzeyi	X²=52.762 sd=16; p=0.000*											
İlköğrenim	58	14.5	13	3.3	1	0.3	2	0.5	4	1.0	78	19.5
Ortaokul	48	12.0	13	3.3	3	0.8	3	0.8	4	1.0	71	17.8
Lise	49	12.3	28	7.0	9	2.3	2	0.5	2	0.5	90	22.5
Yüksekokul	42	10.5	27	6.8	10	2.5	2	0.5	1	0.3	82	20.5
Üniversite	26	6.5	30	7.5	7	1.8	11	2.8	5	1.3	79	19.8
Toplam	223	55.8	111	27.8	30	7.5	20	5.0	16	4.0	400	100

*p<0.05

2.1.11. Bireylerin Tasarruflarını Değerlendirme Şekilleri

Bireylerin tasarruflarını ne şekilde değerlendirdiklerini belirlemek amacıyla 17 ifadeden oluşan bu kısımda puan ortalamaları, frekansları, yüzdeleri ve demografik değişkenlerle olan ilişkileri değerlendirilmiştir.

Bireylerin tasarruflarını değerlendirme şekillerine ilişkin toplam puan aralığı 18.0 ile 85.0 arasında değişmekte olup (min:18, max:85), tasarruf değerlendirmeye ilişkin araştırma sorularının puan ortalamasının 50.6 (± 11.6) olduğu belirlenmiştir. Bireylerin tasarruflarını değerlendirme şekillerini ifade eden unsurların ayrı ayrı puan ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Hesaplamalara göre ifadeler arasında “Kötü günler için nakit olarak yedekte tutarım” en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X}=4,0$, $s=1.1$), “Repoya yatırım yaparım” İfadesi ($\bar{X}=1.9$, $s=.93$) en düşük puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir. Faktörler arasında “Yatırım yapmak için biriktiririm.” (%20.8), “Ev satın almak için biraz daha biriktirmeye çalışırım.” (%19.8) ile “Tatil yapmak ve eğlenmek için tasarruf yaparım” (%19,8) ifadelerinin bireylerin tasarruflarını değerlendirme şekillerine “katılıyorum” olduğu belirlenmiştir (Tablo 15).

Tablo 15. Bireylerin Tasarruflarını Değerlendirme Şekilleri

Bireylerin Tasarruflarını Değerlendirme Şekilleri	Ort.	S	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1.Kötü günler için nakit olarak yedekte tutarım	4.0	1.1	10	2.5	10	2.5	15	3.8	72	18	70	17.5
2.Otomobil almak için biraz daha biriktirmeye çalışırım.	3.4	1.1	12	3	25	6.3	40	10	74	18.5	26	6.5
3.Ev satın almak için biraz daha biriktirmeye çalışırım.	3.5	1.1	14	3.5	20	5	29	7.2	79	19.8	35	8.8
4.Yatırım yapmak için biriktiririm.	3.7	1.0	8	2	17	4.3	29	7.2	83	20.8	40	10
5.Yaşlılığımı düşünerek bireysel emeklilik hesabıma yatırırım	2.9	1.2	32	8	34	8.5	41	10.3	53	13.3	17	4.3
6.Bankada mevduat hesabında değerlendiririm.	2.6	1.2	34	8.5	52	13	42	10.5	35	8.8	14	3.5
7.Borsada yatırım yaparım.	2.3	1.1	46	11.5	69	17.3	35	8.8	16	4	11	2.8
8.Altına yatırım yaparım.	3.1	1.1	18	4.5	37	9.3	36	9	71	17.8	15	3.8
9.Dövizde yatırım yaparım.	2.5	1.2	41	10.3	61	15.3	29	7.2	35	8.8	11	2.8
10.Hisse senedine yatırım yaparım.	2.1	1.0	51	12.8	74	18.5	37	9.3	8	2	7	1.8
11.Repoya yatırım yaparım.	1.9	0.9	61	15.3	74	18.5	32	8	6	1.5	4	1
12.Devlet tahviline yatırım yaparım.	2.2	1.0	45	11.3	68	17	45	11.3	12	3	7	1.8
13.Kendim veya ailem için hayat sigorta poliçesi satın alırım.	2.5	1.1	38	9.5	52	13	50	12.5	29	7.2	8	2
14.Çocuklarımla eğitimi ve geleceğini garanti altına almak için tasarruf yaparım	3.4	1.2	19	4.8	26	6.5	26	6.5	75	18.8	31	7.8
15.Kendim ve ailemin sağlık sorunları için tasarruf yaparım.	3.7	1.1	12	3	16	4	22	5.5	88	22	39	9.8
16.Tatil yapmak ve eğlenmek için tasarruf yaparım.	3.2	1.2	26	6.5	29	7.2	24	6	79	19.8	19	4.8
17.Eğitimime veya becerilerimi geliştirmek için tasarruf yaparım.	3.1	1.2	23	5.8	33	8.3	45	11.3	55	13.8	21	5.3

Tablo 16’da, bireylerin tasarruflarını değerlendirme şekilleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak incelenmiştir. Bağımsız örneklem t testinin parametrik olmayan sonucuna göre, bireylerin tasarrufları değerlendirmelerinin yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=7.8$, $p<0.05$). Sıra ortalamalarından hareketle yaşları “33-48” olan kişilerin daha fazla tasarrufları değerlendirebildikleri söylenebilir. Bireylerin tasarruflarını değerlendirme şekillerini etkileyen faktörler ile cinsiyet ($U=3287.5$, $p>0.05$), medeni durum ($U=3273.5$, $p>0.05$) ve eğitim düzeyi ($X^2=0.85$, $p>0.05$) arasındaki ilişkinin önemli olmadığı bulunmuştur.

Tablo 16. Bireylerin Tasarruflarını Değerlendirme Şekillerinin Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırması

Demografik Değişkenler	N	%	Sıra Ortalaması	U	X ²	p	sd
Cinsiyet							
Kadın	97		82.8	3287.5		0.081	
Erkek	80		96.4				
Medeni Durum							
Evli	89		96.2	3273.5		0.059	
Bekâr	88		81.7				
Yaş							
17 – 32	118		82.9		7.8	0.020*	2
33 – 48	45		107.4				
49 – 65	14		81.2				
Eğitim Düzeyi							
İlköğrenim	20		97.4		1.3	0.858	4
Ortaokul	23		89.3				
Lise	41		92.4				
Yüksekokul	40		83.0				
Üniversite	53		87.5				

* $p<0.05$

2.1.12. Bireylerin Tasarruf Yapma Nedenleri

Bireylerin tasarruf yapma nedenlerini belirlemek amacıyla 10 ifadeden oluşan bir ölçme aracı hazırlanmıştır. Tablo 16’ya göre bireylerin tasarruf yapma nedenlerine ilişkin toplam puan aralığı 10.0 ile 50.0 puan arasında değişmekte olup, bireylerin tasarruf yapma nedenleri puan ortalamasının 38.6 (± 8.6) olduğu belirlenmiştir. Tabloya göre, $\bar{X}=4,2$ değer ile katılımcıların “Kimseye muhtaç olmamak için tasarruf yaparım.” İfadesi öne çıkmaktadır. İkinci olarak $\bar{X}=4,1$ değerle “Beklenmedik harcamalara ve acil durumlara karşı hazırlıklı olmak için tasarruf yaparım.” izlemiştir. Üçüncü sıra ise “parasal anlamda güvence içinde olmak için tasarruf yaparım.”, “Çocuklarımın ilerde iyi bir eğitim alması için tasarruf yaparım”, “Para biriktirmek

“İçin tasarruf yaparım” ve “Ekonomik rahatlık duymak için tasarruf yaparım” ifadeleri $\bar{X}=4,0$ ile yer almıştır. Tablo 16 kapsamında katılımcıların tasarruf yapma nedenlerinde en az düşündükleri ifade; “Ülke ekonomisine katkı sağlamak için tasarruf yaparım” $\bar{X}=3,1$ şeklinde ölçülmüştür.

Tablo 17. Bireylerin Tasarruf Yapma Nedenleri

Bireylerin tasarruf yapma nedenleri	Ort.	S	Kesinlik Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle katlıyorum	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1.Parasal anlamda güvence içinde olmak için tasarruf yaparım.	4.0	1.0	14	3.5	-	-	11	2.8	82	20.5	70	17.5
2.Beklenmedik harcamalara ve acil durumlara karşı hazırlıklı olmak için tasarruf yaparım.	4.1	1.0	9	2.3	5	1.3	8	2	83	20.8	72	18
3.Kimseye muhtaç olmamak için tasarruf yaparım.	4.2	0.9	7	1.8	2	.5	8	2	85	21.3	75	18.8
4.Hayallerimi ve hedeflerimi gerçekleştirmek için tasarruf yaparım.	3.9	1.1	11	2.8	10	2.5	22	5.5	72	18	62	15.5
5.Çocuklarımın ileride iyi bir eğitim alması için tasarruf yaparım.	4.0	1.0	9	2.3	11	2.8	15	3.8	71	17.8	71	17.8
6.Para biriktirmek için tasarruf yaparım.	4.0	0.9	5	1.3	9	2.3	20	5	80	20	63	15.8
7.Ekonomik rahatlık duymak için tasarruf yaparım.	4.0	1.0	11	2.8	8	2	11	2.8	79	19.8	68	17
8.İsraf etmemek için tasarruf yaparım.	3.6	1.3	24	6	16	4	14	3.5	71	17.8	52	13
9.Doğayı ve kaynakları korumak için tasarruf yaparım.	3.2	1.2	22	5.5	28	7	35	8.8	64	16	28	7
10.Ülke ekonomisine katkı sağlamak için tasarruf yaparım.	3.1	1.3	28	7	30	7.5	33	8.3	55	13.8	31	7.8

Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, bireylerin tasarruf yapma nedenlerinin, kimseye muhtaç olmamak ile beklenmedik harcamalara ve acil durumlara karşı hazırlıklı olmak için tasarruf yaptıklarını göstermektedir.

Bireylerin tasarruf yapma nedenlerinin demografik değişkenlere göre karşılaştırılması yapılmıştır. Test sonucuna göre, bireylerin tasarruf yapma nedenlerinin medeni duruma göre ($U=3194.5$, $p<0.05$) göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Sıra ortalamalarından hareketle erkeklerin, kadınlardan daha fazla tasarruf yapma nedenlerine yüksek puanlar verdikleri görülmektedir. Bireylerin tasarruf yapma nedenlerini etkileyen faktörler ile cinsiyet ($U= 3809.0$, $p>0.05$), yaş ($X^2= 1.4$, $p>0.05$) ve eğitim düzeyi ($X^2= 1.7$, $p>0.05$) arasındaki ilişkinin önemli olmadığı bulunmuştur (Tablo 18).

Tablo 18. Bireylerin Tasarruf Yapma Nedenlerinin Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırması

Demografik Değişkenler	N	%	Sıra Ortalaması	U	X ²	p	sd
Cinsiyet							
Kadın	97		88.2	3809.0		0.834	
Erkek	80		89.9				
Medeni Durum							
Evli	89		97.1	3194.5		0.033*	
Bekâr	88		80.8				
Yaş							
17 – 32	118		88.5		1.4	0.479	2
33 – 48	45		94.3				
49 – 65	14		75.6				
Eğitim Düzeyi							
İlköğrenim	20		82.7		1.7	0.781	4
Ortaokul	23		86.0				
Lise	41		92.8				
Yüksekokul	40		95.8				
Üniversite	53		84.4				

* $p<0.05$

2.1.13. Bireylerin Tasarruf Yapamama Nedenleri

Bireylerin tasarruf yapamama nedenlerini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre ifadeler arasında “Aylık gelirimizle ancak geçinebiliyorum” en yüksek puan ortalaması ($\bar{X}=3.9$, $s=1.1$) olup, bu ifadeye en yüksek % 22,5 puan ile bireylerin “Kesinlikle katılıyorum” ifadesini kullanmışlardır. En düşük puan ortalaması ise “Tasarruf yapmak için bir neden göremiyorum” ifadesi ($\bar{X}=1.9$, $s=.80$)

olup, %12,8 ile bireylerin “Kesinlikle katılmıyorum” ifadesini belirtmişlerdir. Toplam puan aralığı 8.0 ile 40.0 puan arasında değişmektedir. (Tablo 19).

Tablo 19. Bireylerin Tasarruf Yapamama Nedenleri

Bireylerin tasarruf yapamama nedenleri	Ort	S	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1.Aylık gelirimizle ancak geçinebiliyorum	3.9	1.1	9	2.3	30	7.5	19	4.8	75	18.8	90	22.5
2.Çeşitli borçlarım olduğu için yapamıyorum	3.6	1.2	11	2.8	57	14.2	2	.5	93	23.3	60	15
3.Konut kredisi borcum olduğu için	2.4	1.1	30	7.5	141	35.3	4	1	26	6.5	22	5.5
4.Tüketici kredisi borcum olduğu için	2.3	1.0	26	6.5	155	38.8	10	2.5	11	2.8	21	5.3
5.Otomobil kredisi borcum olduğu için	2.0	0.7	36	9	168	42	4	1	8	2	7	1.8
6.Tasarruf yapmak için bir neden göremiyorum	1.9	0.8	51	12.8	150	37.5	8	2	8	2	6	1.5
7.Tasarruflarımı değerlendirecek olan finansal kuruluşlara güvenmediğim için	2.1	0.8	29	7.2	166	41.5	9	2.3	8	2	11	2.8
8.Para harcamadan duramıyorum	2.1	0.9	44	11	148	37	7	1.8	10	2.5	14	3.5

Bireylerin tasarruf yapamama nedenleri ile demografik değişkenlerden cinsiyet ve medeni durum ölçeklerinden aldıkları puanların Mann Whitney U-testi sonuçları Tablo 20’de verilmiştir. Buna göre; 8 ifadeden oluşan bu kısımda bireylerin vermiş oldukları ifadelere göre, tasarruf yapamama nedenleri ile medeni durum (U=4096.0, p<0.05) ve Yaş ($X^2=6.6$, p<0.05) arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Sıra ortalamaları dikkate alındığında, erkeklerin kadınlara oranla (Kadın: 105.6 Erkek: 119.8), evli bireylerin ise bekârlara göre (Evli: 130.5 Bekar: 92.5) daha etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Bireylerin tasarruf yapamama nedenlerinin yaş ve eğitim durumu ile ilişkisinin analizinde, bağımsız iki ya da daha çok grubun ortalamasının anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi uygulanmıştır. Bu analiz sonucunda tasarruf yapamama nedenlerinin yaş ile ($X^2=6.6$, p<0.05) anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu bulgu her bir yaş grubundaki bireylerin tasarruf yapamama nedenlerine farklı etkilerde bulunduğunu ifade etmektedir.

Tablo 20. Bireylerin Tasarruf Yapmama Nedenlerinin Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırması

Demografik Değişkenler	N	%	Sıra Ortalaması	U	X ²	p	sd
Cinsiyet							
Kadın	123		105.6	5366.0		0.100	
Erkek	100		119.8				
Medeni Durum							
Evli	114		130.5	4096.0		0.000*	
Bekâr	109		92.5				
Yaş							
17 – 32	123		102.7		6.6	0.035*	2
33 – 48	74		127.1				
49 – 65	26		112.7				
Eğitim Düzeyi							
İlköğrenim	58		118.7		6.6	0.154	4
Ortaokul	48		121.7				
Lise	49		91.8				
Yüksekokul	42		112.8				
Üniversite	26		115.4				

*p<0.05

2.1.14. Bireylerin Borçlanma Sıklıkları

Bireylerin %39’u “Paraya ihtiyaç duyduğumda ara sıra borçlanırım”, %37,5’i ise “Paraya ihtiyaç duyduğumda nadiren borçlanırım” dedikleri tespit edilmiştir.

Bireylerin borçlanmaya ne kadar sıklıkla ihtiyaç duydukları, demografik değişkenler açısından değerlendirildiğinde; kadınların %22.8'i "Paraya ihtiyaç duyduğumda nadiren borçlanırım", erkeklerin %16.8'i, evli bireylerin %23.3'ü "Paraya ihtiyaç duyduğumda ara sıra borçlanırım", bekâr bireylerin %18.3'ü ve yaş aralığı "17-32" grubundakilerin %25.8'i "Paraya ihtiyaç duyduğumda nadiren borçlanırım", "33-48" %14.8'i ile "49-65" %4.5'i grubunda olanların, %9.5'i "İlköğrenim ve daha az", %6.3'ü "Ortaokul mezunu" olan bireyler, "Paraya ihtiyaç duyduğumda ara sıra borçlanırım", %9.8 "lise mezunu" ile %8.5 "yüksek okul mezunu" bireylerin "Paraya ihtiyaç duyduğumda nadiren borçlanırım", "üniversite mezunu" %8.8 bireylerin ise "Paraya ihtiyaç duyduğumda ara sıra borçlanırım" ifadelerini tercih etmişlerdir.

İşsiz bireylerin borçlanmaya ihtiyaç duyma sıkları ile cinsiyet ($X^2= 13.381$ $sd=4$; $p<0.05$) ve medeni durumları ($X^2= 17.565$ $sd=4$; $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Tablo 21).

Tablo 21. Bireylerin Borçlanma Sıklığının Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Demografik Değişkenler	1.Paraya ihtiyaç duyduğumda her zaman borçlanırım.		2.Paraya ihtiyaç duyduğumda sıklıkla borçlanırım.		3.Paraya ihtiyaç duyduğumda ara sıra borçlanırım.		4.Paraya ihtiyaç duyduğumda nadiren borçlanırım.		5.Paraya ihtiyaç duyduğumda hiçbir zaman borçlanmam.		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet												
Kadın	9	2.3	2	0.5	89	22.3	91	22.8	29	7.2	220	55.0
Erkek	14	3.5	11	2.8	67	16.8	59	14.8	29	7.2	180	45.0
Toplam	23	5.8	13	3.3	156	39.0	150	37.5	58	14.5	400	100
X²= 13.381 sd=4; p=0.010*												
Medeni Durum												
Evli	11	2.8	6	1.5	93	23.3	77	19.3	16	4.0	203	50.7
Bekâr	12	3.0	7	1.8	63	15.8	73	18.3	42	10.5	197	49.3
Toplam	23	5.8	13	3.3	156	39.0	150	37.5	58	14.5	400	100
X²= 17.565 sd=4; p=0.002*												
Yaş												
17 – 32	16	4.0	6	1.5	79	19.8	103	25.8	37	9.3	241	60.3
33 – 48	5	1.3	5	1.3	59	14.8	33	8.3	17	4.3	119	29.8
49 – 65	2	0.5	2	0.5	18	4.5	14	3.5	4	1.0	40	10.0
Toplam	23	5.8	13	3.3	156	39.0	150	37.5	58	14.5	400	100
X²= 13.721 sd=8; p=0.089												
Eğitim Düzeyi												
İlköğrenim	4	1.0	5	1.3	38	9.5	17	4.3	14	3.5	78	19.5
Ortaokul	5	1.3	2	0.5	25	6.3	28	7.0	11	2.8	71	17.8
Lise	3	0.8	2	0.5	30	7.5	39	9.8	16	4.0	90	22.5
Yüksekokul	7	1.8	2	0.5	28	7.0	34	8.5	11	2.8	82	20.5
Üniversite	4	1.0	2	0.5	35	8.8	32	8.0	6	1.5	79	19.8
Toplam	23	5.8	13	3.3	156	39.0	150	37.5	58	14.5	400	100
X²=19.894 sd=16; p=0.225												

*p<0.05

Araştırmaya katılan kişilerden %74'ü harcamalarını azalttığı, %34,8'i eş ve dosttan borç para aldığı, %24,5'i ek iş yapmaya çalıştığı, %19,8'i bankadan kredi çektiği ve %8,8'i kredi kartı kullandığını ifade etmiştir (Tablo 22).

Tablo 22. Nakit Paraya İhtiyaç Duyulmasında Karşılanma Durumu

Nakit Paraya İhtiyaç Duyulma Durumu	N	%
1. Harcamalarımı azaltırım.	296	74,0
2. Akrabalardan, arkadaşlardan ve yakınlardan borç para isterim.	139	34,8
3. Ek iş yapmaya çalışırım.	98	24,5
4. Kredi kartından nakit para çekerim.	35	8,8
5. Bankadan (finans kuruluşlarından) kredi kullanırım.	79	19,8

Tablo 23'de araştırmada işsiz kişilere hangi durumlarda borçlanmaya başvurdukları sorulmuştur. En çok puan alan durumlar incelendiğinde; %42,5'inin bir ev sahibi olmak istedikleri zaman, %41'inin bir iş kurmak isteklerinde ve %39,5'inin ise ani hastalık, kaza, sel gibi beklenmedik ya da acil durumlardaki ihtiyaçları gidermek için borç paraya ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Tablo 23. Bireylerin Borçlanma Durumlarına İlişkin Bulgular

Bireylerin Borçlanma Durumları	N	%
1.Kendime ait yeni bir iş kurmak için borç paraya ihtiyaç duyarım.	164	41,0
2.Bir ev sahibi olabilmek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	170	42,5
3.Bir otomobil sahibi olabilmek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	99	24,8
4.Hane içi temel ihtiyaçlarımı giderebilmek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	132	33,0
5. Televizyon, buzdolabı, mobilya gibi tüketime yönelik ihtiyaçları karşılamak için borç paraya ihtiyaç duyarım.	41	10,3
6. Ani hastalık, kaza, sel gibi beklenmedik ya da acil durumlardaki ihtiyaçları gidermek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	158	39,5
7. Düğün, nişan, sünnet düğünü gibi sosyal harcamaları gerçekleştirmek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	89	22,3
8.Eğitim ihtiyaçlarını gidermek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	72	18,0
9. Tatile gidebilmek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	18	4,5

2.1.15. İşsizliğin Bireylerin Finansal Davranışları Üzerine Etkilerine İlişkin Tutumları

Bireylerin olumsuz finansal durum karşısındaki davranışlarını belirlemek amacıyla 11 ifadeden oluşan bu kısımda puan ortalamaları, frekansları, yüzdeleri ve demografik değişkenlerle olan ilişkileri değerlendirilmiştir.

Bireylerin istek ve ihtiyaçlarını karşılayamaması durumunda ortaya çıkan olumsuzluklara ilişkin toplam puan aralığı 11.0 ile 55.0 puan arasında değişmekte olup (min: 11, max: 55), puan ortalamasının 32.7 (± 9.1) olduğu belirlenmiştir. Bireylerin finansal davranışlarını ifade eden unsurların ayrı ayrı puan ortalamaları ve standart

sapmaları hesaplanmıştır. Hesaplamalara göre ifadeler arasında “Ev halkından biri işsiz kalınca eğlence ve kültür harcamalarında kısıtlama yapıyoruz” en yüksek puan ortalaması ($\bar{X}=3.4$, $s=1.1$) olup, “Çalışan birey işsiz kalınca aileden dışlanmaya başlıyor” ifadesi ($\bar{X}=2.5$, $s=1.1$) en düşük puan ortalaması gösterdiği belirlenmiştir. Faktörler arasında “Ev halkından biri işsiz kalınca giyim harcamalarında kısıtlama yapıyoruz” (%52,5) ve “Ev halkından biri işsiz kalınca eğlence ve kültür harcamalarında kısıtlama yapıyoruz” (%50,2) bireylerin istek ve ihtiyaçlarını karşılayamaması durumunda ortaya çıkan olumsuzluklara ilişkin ifadelere katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 24. Bireylerin Mevcut Finansal İmkânlarıyla İstek ve İhtiyaçlarını Karşalayamamaları Sonucunda Ortaya Çıkan Olumsuzluklar

Bireylerin davranışlarına ilişkin bilgiler	Ort	S	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1.Ailede işsizlik söz konusu ise krizler ortaya çıkabiliyor.	3.2	1.1	35	8.8	110	27.5	33	8.3	183	45.8	39	9.8
2.Ev halkından biri işsiz kalınca eğitim harcamalarında kısıtlama yapıyoruz	3.0	1.1	36	9	125	31.3	46	11.5	170	42.5	23	5.8
3.Ev halkından biri işsiz kalınca giyim harcamalarında kısıtlama yapıyoruz	3.3	1.0	19	4.8	95	23.8	42	10.5	210	52.5	34	8.5
4.Ev halkından biri işsiz kalınca gıda harcamalarında kısıtlama yapıyoruz.	3.0	1.1	34	8.5	125	31.3	40	10	176	44	25	6.3
5.Ev halkından biri işsiz kalınca eğlence ve kültür harcamalarında kısıtlama yapıyoruz	3.4	1.1	18	4.5	97	24.3	32	8	201	50.2	52	13
6.Ev halkından biri işsiz kalınca çocuklara yapılan harcamalarda kısıtlama yapıyoruz	2.8	1.1	42	10.5	151	37.8	43	10.8	141	35.3	23	5.8
7.İşsiz kaldıktan bir müddet sonra çalışan bireyin aile üzerindeki saygınlığı azalıyor	2.7	1.1	44	11	163	40.8	63	15.8	110	27.5	20	5
8.Çalışan birey işsiz kalınca aileden dışlanmaya başlıyor	2.5	1.1	64	16	177	44.3	58	14.5	83	20.8	18	4.5
9.Çalışan birey işsiz kalınca toplumdan dışlanmaya başlıyor	2.6	1.1	51	12.8	173	43.3	64	16	89	22.3	23	5.8
10.İşsizliğin süresi arttıkça bireyde psikolojik bozukluklar başlıyor	3.0	1.1	26	6.5	146	36.5	61	15.3	118	29.5	49	12.3
11.İşsiz kalan birey zararlı alışkanlıklara(alkol, sigara vb) yöneliyor	2.7	1.1	41	10.3	166	41.5	80	20	86	21.5	27	6.8

Bireylerin mevcut finansal imkanlarıyla istek ve ihtiyaçlarını karşılayamamaları sonucunda ortaya çıkan olumsuz davranışlarının demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan analizde olumsuz davranışların ortaya çıkmasının yaşa ($X^2=9.9$, $p<0.05$) göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Grupların sıra ortalamalarına bakıldığında, yaşları “17-32” arasında olan kişilerin daha çok finansal nedenlerden dolayı olumsuz davranışlar gösterebildikleri söylenebilir (Tablo 25).

Tablo 25. Bireylerin Mevut Finansal İmkânlarıyla İstek ve İhtiyaçlarını Karşılayamamaları Sonucunda Ortaya Çıkan Olumsuzlukların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırması

Demografik Değişkenler	N	%	Sıra Ortalaması	U	X ²	P	sd
Cinsiyet							
Kadın	220		195.9	18802.5		0.384	
Erkek	180		206.0				
Medeni Durum							
Evli	203		202.6	19562.5		0.707	
Bekâr	197		198.3				
Yaş							
17 – 32	241		209.9		9.9	0.007*	2
33 – 48	119		199.0				
49 – 65	40		147.8				
Eğitim Düzeyi							
İlköğrenim	78		215.0		4.4	0.344	4
Ortaokul	71		203.0				
Lise	90		188.4				
Yüksekokul	82		185.9				
Üniversite	79		212.8				

* $p<0.05$

2.1.16. Bireylerin Ekonomik Durumlarına İlişkin Unsurlar

Bireylerin ekonomik durumlarına karşın duydukları finansal sıkıntı düzeylerine ilişkin verdikleri ifadelerle ilgili yapılan analiz sonucu şu şekilde belirlenmiştir. Hesaplamalara göre; “ Bugün ekonomik stres düzeyinizle ilgili ne hissediyorsunuz” sorusuna en yüksek puan ortalamasını verdikleri görülmektedir ($\bar{X}=6.2$, $s= 3.2$). Sırasıyla en fazla etkilendikleri olumsuz finansal duruma verdikleri ifadeler; “Genel olarak, kişisel ekonomik durumunuzla ilgili olarak ne kadar stres/kaygı hissedersiniz” ($\bar{X}=5.9$, $s= 3.0$), “Normal aylık harcamaları karşılayabilme konusunda ne sıklıkla endişelenirsiniz” ($\bar{X}=5.6$, $s= 3.0$) ve “Yaklaşık 1.000TL değerinde acil bir harcamayı

ödemek için para bulabilme konusunda ne kadar eminsiniz” ($\bar{X}=5.4$, $s= 2.9$) olduğu görülmektedir.

Bireylerin ekonomik durumlarına ilişkin verdikleri ifadeler arasında en az etkilendikleri unsur “Dışarıya yemeğe, sinemaya gitmek veya başka bir şey yapmak isteyip de, paranızın yetmediği oldu mu?” ($\bar{X}=3.3$, $s=2.6$) olmuştur (Tablo 26).

Bireylerin ekonomik durumlarına ilişkin ifadelerinin toplam puan aralığı 8.0 ile 75.0 puan arasında değişmekte olup (min:8, max:75), puan ortalamasının 39.9 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 26. Bireylerin Finansal Sıkıntı Düzeyleri

Ekonomik duruma ilişkin bilgiler	Ort	S	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1-Bugün ekonomik stres düzeyinizle ilgili ne hissediyorsunuz?	6.2	3.2	42	10.5	37	9.3	26	6.5	23	5.8	43	10.8	25	6.3	24	6.0	44	11.0	21	5.3	115	28.7
2-Şu anki ekonomik durumunuzdan ne kadar memnunsunuz?	3.9	2.8	125	31.3	45	11.3	36	9.0	27	6.8	64	16.0	20	5.0	21	5.3	26	6.5	13	3.0	24	6.0
3-Şu anki ekonomik durumunuz hakkında ne hissediyorsunuz?	4.1	2.8	106	26.5	57	14.2	33	8.3	29	7.2	59	14.8	21	5.3	31	7.8	27	6.8	11	2.8	26	6.5
4-Normal aylık harcamaları karşılayabilme konusunda ne sıklıkta endişelenirsiniz?	5.6	3.0	38	9.5	46	11.5	32	8.0	39	9.8	61	15.3	14	3.5	39	9.8	31	7.8	29	7.2	71	17.8
5-Yaklaşık 1,000 Türk Lirası değerinde acil bir harcamayı ödemek için para bulabilme konusunda ne kadar eminsiniz?	5.4	2.9	52	13.0	22	5.5	34	8.5	33	8.3	96	24.0	31	7.8	23	5.8	25	6.3	22	5.5	62	15.5
6-Dışarıya yemeğe, sinemaya gitmek veya başka bir şey yapmak isteyip de, paranızın yetmediği oldu mu?	3.3	2.6	159	39.8	53	13.3	29	7.2	36	9.0	52	13.0	9	2.3	22	5.5	15	3.8	8	2.0	17	4.3
7-Parasal bakımdan ancak idare ettiğinizi ve maaştan maaşa yaşadığınızı hangi sıklıkta hissedersiniz?	5.3	3.2	71	17.8	35	8.8	29	7.2	36	9.0	61	15.3	17	4.3	27	6.8	25	6.3	26	6.5	73	18.3
8-Genel olarak, kişisel ekonomik durumunuzla ilgili olarak ne kadar stres/kaygı hissedersiniz?	5.9	3.0	45	11.3	31	7.8	29	7.2	30	7.5	57	14.2	23	5.8	36	9.0	47	11.8	20	5.0	82	20.5

Bireylerin Ekonomik Durumlarına İlişkin Unsurlar ile demografik değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak incelenmiştir. Bağımsız örneklem t testinin parametrik sonucuna göre, bireylerin ekonomik durumlarına ilişkin unsurlarının, yaşa ($X^2=7.2$, $p<0.05$) göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Elde edilen bu bulgular, tüm demografik gruplarda yer alan bireylerin ekonomik durumlarına farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Grupların sıra ortalamalarına bakıldığında, yaş aralığı “33-48” olan bireylerin (223.5) puanla, diğer demografik faktörler içerisinde en etkili olduğu gözlemlenmiştir (Tablo 27).

Tablo 27. Bireylerin Finansal Sıkıntı Düzeylerinin Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırması

Demografik Değişkenler	N	%	Sıra Ortalaması	U	X ²	p	sd
Cinsiyet							
Kadın	220		195.5	18715.5		0.345	
Erkek	180		206.5				
Medeni Durum							
Evli	203		210.2	18025.5		0.088	
Bekâr	197		190.5				
Yaş							
17 – 32	241		192.6		7.2	0.027*	2
33 – 48	119		223.5				
49 – 65	40		179.0				
Eğitim Düzeyi							
İlköğrenim	78		219.3		6.6	0.155	4
Ortaokul	71		178.3				
Lise	90		198.8				
Yüksekokul	82		189.7				
Üniversite	79		214.8				

2.1.17. Bireylerin Finansal Memnuniyet Düzeyleri

Bireylerin finansal memnuniyetlerine ilişkin ifadelerinde, 400 katılımcının %37,8’i “Para yönetimi becerimden” memnun olduklarını, %35,8’i “Mevcut borçlanma düzeyinden” memnun olmadıklarını, %31,5’inin “Gelirim kişisel ihtiyaçlarımı karşılayabilme düzeyinden” hiç memnun olmadıklarını ve %6,8’inin ise “Gelecekteki finansal durum beklentim” den çok memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 28’de bireylerin finansal memnuniyet unsurlarının puan ortalamalarına göre, “Para yönetimi becerimden” en yüksek puan ortalaması olup ($\bar{X}=2.9$, $s=1.2$), “Gelirimle düzenli tasarruf yapabilme düzeyinden” ($\bar{X}=2.3$, $s=1.1$), “Mevcut borçlanma düzeyinden” ($\bar{X}=2.3$, $s=1.0$) ve “Uzun vadeli finansal amaçlara ulaşma

düzeyinden” ($\bar{X}=2.3$, $s=1.1$) ifadeleri en düşük puan ortalaması gösterdiği belirlenmiştir.

Tablo 28. Bireylerin Finansal Memnuniyet Düzeyleri

Finansal Memnuniyet Düzeyi	Ort	S	Hiç Memnun Değilim		Memnun Değilim		Kararsızım		Memnunum		Çok Memnunum	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Gelirim kişisel ihtiyaçlarımı karşılayabilme düzeyinden	2.5	1.3	126	31.5	79	19.8	51	12.8	129	32.3	15	3.8
2. Gelirim ailemin ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyinden	2.4	1.2	115	28.7	111	27.8	54	13.5	107	26.8	13	3.3
3. Yaşam kalitemi yükseltme düzeyinden	2.4	1.2	109	27.3	129	32.3	55	13.8	95	23.8	12	3.0
4. Gelirimle düzenli tasarruf yapabileceğim düzeyinden	2.3	1.1	122	30.5	134	33.5	53	13.3	78	19.5	13	3.3
5. Mevcut borçlanma düzeyinden	2.3	1.0	97	24.3	143	35.8	75	18.8	79	19.8	6	1.5
6. Uzun vadeli finansal amaçlara ulaşma düzeyinden	2.3	1.1	106	26.5	139	34.8	76	19.0	73	18.3	6	1.5
7. Acil finansal durumlara cevap verebilme düzeyinden	2.4	1.1	99	24.8	123	30.8	79	19.8	91	22.8	8	2.0
8. Para yönetimi becerimden	2.9	1.2	68	17.0	95	23.8	65	16.3	151	37.8	21	5.3
9. Mevcut finansal durumumdan	2.4	1.1	89	22.3	138	34.5	68	17.0	95	23.8	10	2.5
10. Mevcut finansal durumumu geçmişteki finansal durumum ile karşılaştırdığımda	2.6	1.2	87	21.8	125	31.3	61	15.3	109	27.3	18	4.5
11. Finansal durumumu diğer ailelerle karşılaştırdığımda	2.6	1.2	94	23.5	101	25.3	64	16.0	120	30.0	21	5.3
12. Gelecekteki finansal durum beklentim	2.6	1.2	81	20.3	109	27.3	92	23.0	91	22.8	27	6.8

Bireylerin finansal memnuniyetlerinin demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiş olup bireylerin finansal memnuniyet düzeylerinin cinsiyet ($U=16700.0$, $p<0.05$), yaş ($X^2=9.9$, $p<0.05$) ve eğitim durumlarına ($X^2=4.46$, $p<0.05$) göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Grupların sıra ortalamalarına bakıldığında, kadınların erkeklerden daha fazla finansal durumlarından memnun oldukları söylenebilir. Yaş durumları açısından 17-32 yaş gurubunda olanların, eğitim durumu açısından ise üniversite mezunlarının finansal konuda daha memnun oldukları belirlenmiştir (Tablo 29).

Tablo 29. Bireylerin Finansal Memnuniyet Düzeylerinin Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırması

Demografik Değişkenler	Ort	%	Sıra Ortalaması	U	X ²	p	sd
Cinsiyet							
Kadın	220		214.5	16700.0		0.007*	
Erkek	180		183.2				
Medeni Durum							
Evli	203		208.1	18447.0		0.179	
Bekâr	197		192.61				
Yaş							
17 – 32	241		209.9		9.9	0.000*	2
33 – 48	119		199.0				
49 – 65	40		147.8				
Eğitim Düzeyi							
İlköğrenim	78		164.9		42.1	0.000*	4
Ortaokul	71		156.3				
Lise	90		213.8				
Yüksekokul	82		197.8				
Üniversite	79		262.8				

* $p<0.05$

TARTIŞMA VE YORUM

İşsizlik ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık gösterse de, gelişmişlik düzeyleri ayırt edilmeksizin tüm ülkelerde farklı şekilde etkileri görülmektedir. Toplumların en önemli sorunlarından olan işsizlik faktörü, ekonomik yönden emek talebinin, arzı karşılayamamasından ortaya çıkmaktadır (Elveren,2018: 63-64). Tarihsel süreç içerisinde dünya genelinde toplumsal, teknolojik ve ekonomik gelişmeler çağa uygun olarak sürekli değişmektedir. Bu süreçte artan nüfusun istek ve beklentileri de artış göstermektedir. Dünya genelinde yaşanan gelişmelerin insanların temel gereksinimlerini karşılayamaması işsizliğin doğal bir sonucudur. Dolayısıyla günümüzde özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin yaşadıkları sorunların başında işsizlik gelmektedir. Ülkeler işsizlik oranlarını en aza indirebilmek için çeşitli politikalar geliştirmektedirler. Diğer taraftan işsiz olan bireyler de tüketim ve tasarruflarına sınırlılıklar koymakta, zaman zaman yoksullukla yüzleşmektedirler. Bireylerin bu davranışları gelir elde ettikleri dönemlere göre farklılaşabilmektedir.

Karabük demir çelik fabrikası ilk kurulduğu dönemlerde birçok kişi için önemli bir gelir kaynağıydı. Ancak köyden kente göçün artması, nüfusun hızla artması ve ülkenin yaşamış olduğu darboğazlar nedeniyle fabrika özelleştirilmiştir. Bu süreçte birçok işçi işten çıkarılmıştır ve işçi alımlarında yaşanan bürokratik işlemler artış göstermiştir. Bu nedenle KARDEMİR, ilde yaşayan insanlar için işsizliği azaltan kilit rolünü yitirmiştir. Bu çerçevede yapılan çalışma işsizliğin; bireylerin tüketim, harcama ve borçlanma gibi finansal davranışlarını hangi düzeyde etkilediğine odaklanmaktadır. Bu amaçla Karabük ili merkezinde yaşayan 400 işsiz birey üzerine bir alan çalışması gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan bireylerin %55.0'ini kadınlar, %45.0'ini erkekler oluşturmaktadır.

Bireylerden “lise” (%22.5) öğrenimi görmüş olanlarla, “2.501 TL ve daha fazla” (%44.5) gelire sahip olanlar ilk sırada yer almaktadır.

Araştırma kapsamına alınan bireyler 17-65 yaş arasında olup; %50.7'si evli, %49.3'ü bekâr bireylerden oluşmaktadır.

Hanelerde yaşan kişi sayısı 1 ile 6 arasında değişmekte olup, en fazla 4 kişilik (%32.3) haneler yoğunluktadır.

Ailede çalışan sayının 1 kişi (%68.3) olduğu katılımcıların daha fazla olduğu ve bireylerin işsizlik sürelerinin 12 aydan daha az (%85.5) olduğu bireylerin sayısının da daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Hane bireylerinin işsizlik süreleri cinsiyet açısından değerlendirilecek olunursa; kadın bireylerin %85.5'i ve erkek bireylerin %85.6'sı "12 ay ve daha az süre" işsiz kalmaktadır. Bu oran Türkiye'de 2018 yılı itibari ile kadınlarda %4.0 iken, erkeklerde %1.7'dir (TÜİK, 2019).

Her iki medeni duruma sahip bireyler ile tüm yaş grubundaki bireyler "12 ay ve daha az süre" işsiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Her üç yaş grubu arasından "17-32" yaş grubundaki bireylerin "49-65" yaşındaki bireylerden daha kısa süre işsiz kaldıkları görülmektedir. Bu durum yaş ilerledikçe çalışma koşullarına uyum sağlayamamayı ve zamanla çalışma şartlarının ağır gelebileceğini göstermektedir. Yapılan istatistiksel inceleme de yaş unsurunun etkili bir faktör olduğunu göstermiştir. Bu durum H_{3c} hipotezinin doğrulandığını ortaya koymaktadır ($P<0.05$).

Konu bireylerin öğrenim düzeylerine göre incelendiğinde; tüm öğrenim düzeyinde yer alanlar "12 ay ve daha az süre" işsiz kalmakta olup (ilköğretim ve daha az %85.9; orta okul %77.5; lise %88.9; yüksek okul %87.8; üniversite %86.1), lise öğrenim görmüş olan bireyler bu işsizlik süresini diğer öğrenim düzeyinde yer alan bireylere göre daha fazla yaşamaktadır.

Yılmaz ve diğerleri (2004) çalışmalarında; işsizliğin kadınlar ve erkekler üzerindeki etki düzeylerinin farklılık gösterdiğini dile getirmektedirler. Erkeklerde işsizlik olgusunun etkileri, kadın bireylere nazaran daha şiddetli görülmektedir. Çünkü kadınlara yüklenen sorumluluk genellikle aile içi etkinliklerle sınırlandırılmakta ve sonuçta birey işsiz kalsa dahi erkeğin işsiz kalmasının verdiği üzüntüye ve sorumluluklara karşın daha hafif hissettirici etkileri olmaktadır. Aynı zamanda işsiz kalan kadın birey erkeğe göre bu durumu daha kolay ve çabuk kabullenmektedir. Diğer taraftan işsiz kalınan sürenin uzaması, bireylerin kazanmış oldukları mesleki tecrübelerinin de kaybolmasına sebep olabilmektedir. Dolayısıyla işsizliğin olumsuz etkilerinde işsizlik süresinin oldukça önemli olduğu söylenebilir (Elveren,2018: 73).

İşsizlik süresine yönelik literatürde yapılmış birçok çalışmaya ulaşmak mümkündür. Örneğin; Tansel ve Taşçı (2004), Taşçı ve Özdemir (2006), Bulut (2011) işsizlik unsurlarından olan işsizlik süresinin bireylerin demografik değişkenleri ile

ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Bireylerin işsizlik süreleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişki: H_{3a} : “Bireylerin işsizlik süreleri ile cinsiyet arasında olumlu ilişki vardır.”, H_{3b} : “Bireylerin işsizlik süreleri ile medeni durum arasında olumlu ilişki vardır.”, H_{3c} : “Bireylerin işsizlik süreleri ile yaş arasında olumlu ilişki vardır.”, H_{3d} : “Bireylerin işsizlik süreleri ile öğrenim düzeyleri arasında olumlu ilişki vardır” hipotezleri ile sınanmıştır. Ancak bu çalışmada; cinsiyet, medeni durum ve mesleki statü ile arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ($P>0.05$); yaş ile anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($P<0.05$).

Arslan (2018) çalışmasında yaş değişkeninin işsizlik süresi ile birlikte artış göstereceğini beklerken bunun tam tersi olarak, genç bireylerin daha bilinçli ve donanımlı olmasıyla kendi vasıflarının dışında iş kabul etmeme ve beklenti içinde kalmaları sonucunu çıkarmaktadır. Çünkü birey bilinçli ve kendi vasıflarına uygun iş beklentisi içine girmekte ve dolayısıyla bu süreçle birlikte işsizlik süresi de uzamaktadır (Arslan,2018: 69). Bu çalışmada ise H_{3d} hipotezi reddedilmiş ve bireyin aldığı eğitim seviyesinin yükselmesi, işsizlik süresi üzerinde ters yönlü bir etkisi olduğu ifade edilmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça bireylerin yaşadığı işsizlik süresinde azalma yaşandığı görülmektedir. Bu durum vasıflı ve donanımlı kişilerin daha çabuk sürede ve daha kolay iş bulabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak H_{3a} , H_{3b} , H_{3d} hipotezleri reddedilmiş ($P>0.05$) ancak H_{3c} hipotezi kabul edilmiştir ($P<0.05$).

Gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin ortak sorunlarından birisi olan işsizlik unsuru hem ekonomik hem sosyal açıdan önem taşıyan bir sorundur. Her ülkede işsizlik sorunun çıkış nedeni farklılık göstermektedir. Ay (2012) çalışmasında işsizliğin nedeni olarak düşük ücretleri göstermektedir. Bulut (2011) ise, talebin yetersizliğinin ve üretim fazlalığının işsizliğe neden olabildiği görüşündedir.

Bireylerin işsizlik nedenlerine ilişkin görüşlerinde en fazla “yeteneklerime uygun iş bulamadığım için” (%55.0) ve istihdam yapılmadığı için” (%29.8) ifadeleri yer almaktadır.

Konu bireylerin cinsiyetlerine göre incelendiğinde; her iki cinsiyet de işsizlik nedeninin “yeteneklerime uygun iş bulamadığım için” olduğu görüşündedir (Kadın %53.6; Erkek %56.7).

İşsizlik nedenlerine ilişkin unsurlar medeni durum açısından değerlendirildiğinde, daha çok bekâr (%61.4) bireyler, evli (%48.8) bireylere göre yeteneklerine uygun iş bulamamaktadırlar. Evli bireylerin bakmakla yükümlü olabileceği eş, varsa çocuk faktöründen dolayı bekârlara göre iş seçiminde daha az seçici olabilmektedirler.

Tüm öğrenim düzeyine sahip bireyler arasından dördü işsiz kalma nedenlerini “yeteneklerime uygun iş bulamadığım için” olarak görmekteler, fakat “üniversite” öğrenimine sahip bireyler, diğer öğrenim düzeyindekilere göre işsizlik nedeni olarak “istihdam yapılmadığı için” görüşündedirler. Gelişen ve değişen teknolojik gelişmeler emek piyasasındaki insan gücü ihtiyacını karşılamaktadır. Emek faktörünün yerini makinelerin alması ile vasıflı işgücü ihtiyacına gerek duyulmakta, bu durum vasıfsız işgücünü geri plana atmaktadır (Arslan, 2018: 13).

Bu çalışmada bireylerin işsizlik nedenleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişki: **H_{4a}**: “Bireylerin işsizlik nedenleri ile cinsiyet arasında, erkekler kadınlara göre yeteneklerine uygun iş bulamamaktadırlar”, **H_{4b}**: “Bireylerin işsizlik nedenleri ile medeni durum arasında, bekâr bireyler evli bireylere göre yeteneklerine uygun iş bulamamaktadırlar”, **H_{4c}**: “Bireylerin işsizlik nedenleri ile yaş arasında, “17-32” yaş grubundaki bireylerin diğer yaş grubundaki bireylere göre yeteneklerine uygun iş bulamamaktadırlar” ve **H_{4d}**: “Bireylerin işsizlik nedenleri ile öğrenim düzeyleri arasında, en fazla “lise” mezunu bireyler yeteneklerine uygun iş bulamazken, “üniversite” mezunları istihdam yapılmadığı için iş bulamamaktadırlar.” hipotezleri ile sınanmıştır. Sonuçlara göre ise; cinsiyet, medeni durum ve eğitim düzeyi ile arasında olumlu bir ilişkinin olduğu; yaş ile arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Bu durumda **H_{4a}**, **H_{4b}** ve **H_{4d}** hipotezleri kabul edilmiş ($P < 0.05$); **H_{4c}** hipotezi reddedilmiştir ($P > 0.05$).

İşsizlik, bir ülkenin ekonomik kaynaklarının atıl hale gelmesine sebep olmakta, sahip olunan üretim imkânlarının yeterli ve etkin kullanılmasına neden olan bir kavramdır. Toplumun en temel ögesini oluşturan hanelerin de yaşantıları olumsuz etkilenmektedir (Ünsal, 1999: 14). Gabriel ve diğerleri (2010) yaptıkları çalışmada maddi zorluk çeken bireylerin lüks harcamalarından vazgeçtiğini ve finansal konularda daha kabul edilebilir kararlar alabildiklerini belirtmektedirler.

Hane bireyleri finansal konulara ilişkin karar alırlarken daha çok “her zaman kadın-erkek birlikte” karar verdiklerini ifade etmişlerdir.

Konu cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, her iki cinsiyet de finansal konulara “her zaman kadın-erkek birlikte” karar verildiğini ifade etmişlerdir.

Finansal konulara ilişkin karar alma unsuru medeni durum açısından incelendiğinde; evli bireyler “her zaman kadın-erkek birlikte” karar alırlarken, bekâr bireyler “aile üyeleri ile birlikte” finansal konulara karar vermektedirler. Bu durum bekâr bireylerin ailelerine karşı bir sorumluluklarının olduğunu göstermektedir.

Her iki yaş grubunda olanlar finansal konulara “her zaman kadın-erkek birlikte” karar verirlerken 49-65 yaş arası bireyler “aile üyeleri ile birlikte karar vermeyi tercih etmektedirler. İleriki yaş grubunda olan bireylerin genellikle kalabalık bir aile yapısına sahip olabilmelerinden dolayı bu yaştaki kişiler çoğunlukla tüm aile olarak kararlarını aldıklarını görmekteyiz.

Bireylerin finansal konulara ilişkin karar almaları öğrenim düzeyleri açısından değerlendirildiğinde; öğrenim seviyeleri arttıkça karar unsurlarının da değiştiği ve “her zaman kadın-erkek birlikte” karar aldıklarını ifade eden bireylerin oranı artmaktadır.

Bu çalışmada ise H_{5a} “Bireylerin finansal konulara ilişkin karar alma durumları ile cinsiyet arasında; kadın bireyler erkek bireylere göre finansal konulara her zaman kadın-erkek birlikte karar almaktadırlar”, H_{5b} “Bireylerin finansal konulara ilişkin karar alma durumları ile medeni durum arasında; evli bireyler finansal konulara her zaman kadın-erkek birlikte karar alırken, bekâr bireyler aile üyeleri ile birlikte almaktadır”, H_{5c} “Bireylerin finansal konulara ilişkin karar alma durumları ile yaş arasında; en fazla 17-32 yaş grubunda olan bireyler finansal konulara her zaman kadın-erkek birlikte karar alırken, 49-65 yaş grubundaki bireyler aile üyeleri ile birlikte karar almaktadırlar”, H_{5d} “Bireylerin finansal konulara ilişkin karar alma durumları ile öğrenim düzeyleri arasında; ilköğrenim ve daha az mezun olan bireyler finansal konulara aile üyeleri ile birlikte karar alırken, en fazla üniversite mezunu olan bireyler her zaman kadın-erkek birlikte karar almaktadırlar” hipotezlerini test etmek amacıyla uygulanan analiz sonuçlarına göre bireylerin finansal konulara ilişkin karar alması ile cinsiyet, medeni durum ve eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0.05$); yaş ile arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur ($P>0.05$). Bu durumda H_{5a} , H_{5b} ve H_{5d} hipotezleri kabul edilmiştir.

Fryer ve Fogan (1993)'de yaptığı çalışmasında finansal harcamaların genellikle zorunlu ihtiyaçlarla sınırlandırılmak zorunda kaldığını ifade etmektedir.

Karabük ilinde yapılan bu çalışmada işsiz bireylerin en fazla harcama yaptıkları unsurlarından biri “konut giderleri ve kira” (%34.5) bedeliyken en az harcama yaptıkları unsurun ise “lokanta ve oteller” (%58.3) ile ilgili harcamalar olduğu tespit edilmiştir. Karabük ili küçük sanayi kenti olmasından dolayı ve artan pahalılık ev fiyatlarında da kendini göstermesi ve lüks harcamalardan kaçınıldığından bu analiz sonucunu desteklemektedir.

Sonuçlar işsizlikten dolayı gelir elde edemeyen kişilerin harcama şekillerini “çoğunlukla” nakit (%55.3) olarak yapmaları gelecek endişesinden kaynaklandığını göstermektedir. Harcama şekillerini taksitle ve borçlanarak yapmalarını “ara sıra” tercih ettiklerini ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin nakit harcama durumunun öğrenim düzeyi ile arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($p < 0.05$). Yani H_{7d} : “Bireylerin nakit harcama unsuru ile öğrenim düzeyleri arasında, en fazla lise mezunu bireylerin diğer bireylere göre harcamalarını çoğunlukla nakit yapmaktadırlar” hipotezi kabul edilmiş; H_{7a} : “Bireylerin nakit harcama unsuru ile cinsiyet arasında kadınlar erkeklere göre harcamalarını çoğunlukla nakit yapmaktadırlar”, H_{7b} : “Bireylerin nakit harcama unsuru ile medeni durum arasında evli bireyler bekâr bireylere göre harcamalarını çoğunlukla nakit yapmaktadırlar”, H_{7c} : “Bireylerin nakit harcama unsuru ile yaş arasında 17-32 yaş grubundaki bireyler diğer yaş grubundaki bireylere göre harcamalarını çoğunlukla nakit yapmaktadırlar” hipotezleri ise reddedilmiştir.

Andersen (2002) Danimarka’da gerçekleştirdiği bir çalışmasında işsiz bireylerin en önemli sorunlarından birisinin ekonomik güvensizlik olduğunu ifade etmiştir. Bu bulgu bireylerin nakit harcamalara daha çok yönelmesini desteklemektedir. Yapılan araştırmalar arasındaki bu benzerlik tüm ülkelerin önemli ve ortak sorunlarından biri haline geldiğini göstermektedir.

İnsanların en önemli ihtiyacı yaşamlarını devam ettirebilecek, gerekli istek ve ihtiyaçlarını sağlayabilecek olan ücrete gereksinim duymaktadırlar. Bugününe ve geleceğine yatırım yapamayan bireyler kaygı ve endişe içinde olmaktadır. Bu durum bireylerin harcama şekillerine de yansımakta ve bundan dolayı istekleri sınırlandırma,

ihtiyaçları kısma vb. davranışlarla geçimlerini sağlamaya çalışmaktadırlar. Bireylerin harcamalarında kredi kartı kullanımını “çoğunlukla” tercih etmektedirler.

Konu bireylerin yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde kredi kartını 49-65 yaş arası bireylerin genç bireylere göre daha bilinçli ve ihtiyatlı kullandıkları görülmektedir.

Evli ve bekâr bireyler harcamalarını “çoğunlukla” kredi kartı ile yaparlarken, öğrenim düzeyi düşük bireyler kredi kartı kullanımını “hiçbir zaman” yapmamayı tercih etmektedirler.

Harcamalarının kredi kartı ile yapılmasının demografik değişkenler açısından istatistiksel açıdan değerlendirildiğinde araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet ve öğrenim düzeyi ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($P<0.05$); yaş ve medeni durum arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı gözlemlenmiştir ($P>0.05$). Bu durumda H_{8a} , H_{8d} hipotezleri kabul edilmiş, H_{8b} ve H_{8c} hipotezleri ise reddedilmiştir.

İşsizlik, bireyleri ve aileleri aynı düzeyde etkilememektedir. Bir bireyin istihdam dışı kalmasıyla, bir aile reisinin aynı durumu yaşamasının etkileri farklı düzeyde olabilmektedir (Arslan, 2018: 18). Bu nedenle geleceğe olumlu bakamayan ve özellikle finansal açıdan gelecek endişesi yaşayan aileler ve bireyler harcamalarını çoğunlukla nakit yapmayı tercih ederlerken; taksitli harcamalardan ve borç yüküne girmekten kaçınmaktadırlar. Bundan dolayı taksitli harcama unsurunun cinsiyet, yaş ve medeni durum değişkenleri ile ilişkisi anlamlı olup ($P<0.05$), öğrenim düzeyi ile arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucu çıkmaktadır ($P>0.05$). İstatistiki analiz sonucuna göre; H_{9a} , H_{9b} ve H_{9c} hipotezleri kabul edilmiş, H_{9d} hipotezi ise reddedilmiştir.

Araştırmaya alınan bireylerin %37.0’si harcamalarını “ara sıra” borçlanarak yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Konu bireylerin cinsiyetlerine göre incelendiğinde; kadınlar, erkeklere göre daha fazla “ara sıra” borçlanmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Yaş gruplarının bireylerin borçlanmaya ilişkin harcamaları incelendiğinde, yaş ilerledikçe daha az borçlanmayı tercih etmektedirler.

Gündüzalp (2018) yaptığı araştırmada; cinsiyet ve eğitim durumunun borçlanmayı etkilemediği, yaş unsurunun ise borçlanmayı etkilediğini ifade

etmektedir. Medeni durum açısından ise evli bireylerin bekârlara göre daha çok borçlandıkları sonucunu çıkarmaktadır.

Borçlanma unsuru ile demografik değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel açıdan incelenecek olunursa; medeni durum ve öğrenim düzeyi ile ilişkisi anlamlı olup ($P<0.05$); cinsiyet ve yaş ile arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucu çıkmaktadır ($P>0.05$). İstatistiki analiz sonucuna göre; H_{10a} , H_{10b} hipotezleri kabul edilmiş; H_{10c} , H_{10d} hipotezleri ise reddedilmiştir.

Bireylerin tasarruf yapabilme durumlarına bakıldığında, gelirlerinden hiç tasarruf yapamayan bireylerin oranı diğer tüm seçeneklere göre yüksektir (%55.8). Bu durum gelir elde edemeyen bireylerin hayatlarını devam ettirebilecek zorunlu harcamalarının dışında gelirlerinden artıramadıklarını göstermektedir. Fryer ve Fogan (1993), işsizlerin ekonomik harcamalarını genellikle zorunlu ihtiyaçlarla sınırlandırdıklarını belirtmişlerdir. İngiltere’de yürüttükleri bu çalışma ile maddi gücünü kaybetmiş bireylerin harcamalarını azaltmak gibi yollara da başvurulduğunu ifade etmişlerdir. Dolayısıyla çalışmalar gösteriyor ki işsiz olan bireyler geleceğe yönelik finansal tasarruf yapmak yerine günlük yaşamlarını idame ettirmeye odaklanmışlardır.

Bireylerin tasarruf yapabilme durumları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki: H_{11a} : “Bireylerin tasarruf yapabilme durumları ile cinsiyet arasındaki ilişki, kadınlar erkeklere göre gelirlerinden hiç tasarruf yapamamaktadırlar”, H_{11b} : “Bireylerin tasarruf yapabilme durumları ile medeni durum arasındaki ilişki, bekâr bireyler evli bireylere göre gelirlerinden hiç tasarruf yapamamaktadırlar”, H_{11c} : “Bireylerin tasarruf yapabilme durumları ile yaş arasındaki ilişki, “17-32” yaş grubundaki bireyler diğer yaş grubundaki bireylere göre gelirlerinden hiç tasarruf yapamamaktadırlar.” ve H_{11d} : “Bireylerin tasarruf yapabilme durumları ile öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki, en fazla “ilköğrenim ve daha az” mezun bireyler gelirlerinden hiç tasarruf yapamazlarken, “üniversite” mezunu bireyler gelirlerinden çok az tasarruf yapabilmektedirler.” hipotezleri ile sınanmıştır. Sonuçlara göre ise; öğrenim düzeyi ile arasında olumlu bir ilişkinin olduğu ($P<0.05$); cinsiyet, medeni durum ve yaş ile arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($P>0.05$). Bu durumda H_{11d} hipotezi kabul edilmiş; H_{11a} , H_{11b} ve H_{11c} hipotezleri reddedilmiştir.

Tüm işsiz bireyler aynı düzeyde zorluk çekmeyebilirler. Elde edebildikleri ek kaynaklar ile ya da kira geliri; devletin, sosyal kuruluşların, ailenin, eş dost ve yakın çevrenin yapmış olduğu yardımlar sayesinde maddi kaynak elde eden haneler ve bireyler işsizliği ekonomik açıdan daha az olumsuz hissedebilmektedirler (Holmes ve Werbel, 1992: 22-29). Ancak bu çalışmada bireyler çalışamayıp dışarıdan elde edebildikleri gelirini, en fazla ortalamaya sahip olan 4.0 oranı ile kötü günler için nakit olarak yedekte tutmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bireylerin tasarruflarını değerlendirme şekilleri ile cinsiyet arasındaki ilişkide erkeklerin (96.4) sıra ortalamasının kadınlara göre (82.8) daha fazla tasarruflarını değerlendirdikleri gözlenmiştir. Bireylerin tasarruflarını değerlendirme şekillerinin demografik değişkenler arasındaki istatistiksel analiz sonucuna göre; cinsiyet, medeni durum ve öğrenim düzeyi ile arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ($P>0.05$), cinsiyet ile anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya çıkmıştır ($P<0.05$). Tasarruf yapabilen işsiz bireylerin yaş ile anlamlılık kazanması manidardır. Günümüzde genç işsizlik giderek artmaktadır. Çalışma şartlarının zorluğu, ücret düşüklüğü gibi unsurlar özellikle meslek sahibi edinmiş genç bireyleri işsizliğe sürüklemektedir. Bireylerin tasarruflarını değerlendirme şekillerine ilişkin elde edilen sonuçlara göre; bireylerde “Kötü günler için nakit olarak yedekte tutarım” ifadesi etkili olmaktadır.

Değişen ve gelişen ekonomik şartlara ayak uyduramayan ülkelerde görülen işsizlik unsuru sadece ekonomi politikalarını değil aynı zamanda haneleri ve bireyleri de etkisi altına almaktadır. Aileler farklı nedenlerden dolayı çeşitli şekillerde, elde ettikleri kazançlarını, yaşam süreleri boyunca tüketime duydukları ihtiyaçtan dolayı tasarruf etme çabasındadırlar (Deacon ve Firebaugh, 1988: 120). Kişilerin geçimlerini sağlama mecburiyeti, gelecek kaygısı ve beklentileri gelirlerini kullanma şekillerini belirlemektedir. Gelirleri ile harcamalarından artırabilen kişilerin tasarruf yapma nedenleri arasında en fazla 4,2 ortalama ile kimseye muhtaç olmamak için tasarruf yaptıkları gözlemlenmektedir. Tasarruf yapamayan kişilerin ise aylık gelirleri ile ancak geçinebilmelerinden dolayı tasarruf yapamama nedenlerine bakıldığında 3,9 ortalama ile sadece zorunlu ihtiyaçlarını giderebilme imkânına sahiptirler.

Gelir elde edemeyen kişilerin hayatlarını devam ettirebilmeleri için borçlanmaları kaçınılmaz bir unsurdur. Fakat ilerde borcu karşılayamama endişesi kişilerin paraya ihtiyaç duyması durumunda ara sıra borçlanmayı tercih ettikleri (%39.0) görülmektedir. İhtiyaç durumunda borç para almak yerine harcamaları

kısıtlamaya gidilmesi kişilerin önceliğinde (N=296) olup, borç para alma durumunda çoğunlukla kişilerin bir ev sahibi olmak için (N=170) borçlanacakları ve bunu da akrabalarından istemeyi tercih ettikleri görülmektedir (N=201). Boylu ve Terzioğlu (2008) Ankara’da yaptıkları bir çalışma sonucunda, ailelerin %89.0’unun borçlu olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2017) verilerine göre, Türkiye genelinde hanelerin %69.2’sinin taksit ödemeleri olduğu veya borçlu oldukları belirlenmektedir.

Borçlanma unsuru bir yandan refahın artmasına katkıda bulunmakta, ailelerin elde ettikleri gelirleri ile ihtiyaçlarını gidermelerinde yaşadıkları zorluklara kolaylık sağlayarak elde edemeyecekleri mal ve hizmetlere ulaşabilmelerine imkân yaratmaktadır. Ancak bu durum gereksiz tüketime ve tasarrufların azalması ile gelecekteki gelirin kısıtlanmasına yol açmaktadır (Gülây ve diğerleri, 2013:217).

Araştırmaya katılan bireylerin borçlanma sıklıkları ile demografik değişkenler istatistiksel açıdan analiz edildiğinde; cinsiyet ve medeni durum ile arasındaki ilişkinin önemli olduğu gözlemlenmiştir ($p < 0.05$). Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda **H_{12a}**: “Bireylerin borçlanma unsuruna ihtiyaç duyma sıklığı ile cinsiyet arasındaki ilişki; kadınlar paraya ihtiyaç duyduklarında nadiren borçlanırken, erkekler ara sıra borçlanmaktadır” **H_{12b}**: “Bireylerin borçlanma unsuruna ihtiyaç duyma sıklığı ile medeni durum arasındaki ilişki; evli bireyler paraya ihtiyaç duyduklarında ara sıra borçlanırken, bekâr bireyler nadiren borçlanmaktadır” hipotezleri kabul edilmiştir.

Gelir elde edemeyen kişilerin istek ve ihtiyaçlarını karşılayamaması durumundaki finansal davranışları hanelerde ve bireylerde değişiklik göstermektedir. Bireyler finansal durumlarını karşılayamama durumlarında en yüksek 3.4 puan ortalaması ile ev halkından birinin işsiz kalması halinde eğlence ve kültür harcamalarını kısmak zorunda kalmaları gelir elde edemeyen haneler için kaçınılmaz bir durumdur. Eğlence ve kültür harcamalarını çoğu aile lüks olarak görmekte ve bu tür ailelerdeki kişiler genellikle zorunlu harcamalara yönelmektedirler.

Bireylerde ve ailelerde, bir süre sonra gelirin ortadan kalkması birtakım ekonomik ve sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. İnsanlar temel olarak yaşamlarını sürdürebilmek, maddi ihtiyaçlarını sağlayabilmek için çalışmak, gelir elde etmek zorundadırlar (Harpaz, 2002: 639-667). Kişilerin içinde buldukları refah ortamları bir anda sıkıntılı ve stresli bir ortama dönüşebilmektedir. Gelir elde edilen

gücün yitirilmesi ile bireyler günlük ihtiyaçlarını karşılayamamakta yetersiz kalmakta ve böylelikle maddi sıkıntı içine girmektedirler (Lin ve Leung, 2010: 637-665). Bu tür durumlarda kişilerin ekonomik stres düzeyleri de ortalama 6,2 değerle yüksek olmaktadır. Bu tür ailelerde bireyler harcamalarını daha ihtiyatlı yaptıkları ve bu yüzden para yönetimi becerilerinden memnun oldukları (%37,8), mevcut borçlanma düzeylerinden ise memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir (%35,8).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı; farklı demografik özelliklere sahip kişilerin, içinde buldukları işsizlik faktörünün hane halkı tüketim ve tasarruf eğilimleri üzerine etkilerini belirlemektir. Araştırma sonucunda da elde edilecek bulgulara göre, bu süreçte kişilere tüketim ve tasarruf davranışlarına yönelik faydalı olabilecek önerilerde bulunabilmek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

Bireylerin işsiz olarak tüketimlerine ve tasarruflarına etkilerini belirlemek, tüketim ve tasarruflarındaki tutum ve davranışlarını tespit etmek, finansal durumlarına ilişkin memnuniyet düzeylerini belirlemek ve kişilerin olumsuz finansal durum karşısındaki davranışlarına önerilerde bulunmak amacıyla yapılan bu araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanmaktadır;

- Araştırma kapsamına alınan bireylerin %55.0'ini kadınlar, %45.0'ini ise erkekler oluşturmaktadır.
- “17-32” yaş grubundaki bireyler, diğer yaş grubundakilere göre fazladır.
- “Üniversite” öğrenimine sahip bireylerin oranı “ lise” öğrenimine sahip olan kişilerden azdır.
- Gelir grupları içerisinde yüksek gelirli kişilerin oranı “2501 ve daha fazla”, düşük gelir düzeyinde yer alan “1000 TL ve daha az” kişilerden daha fazladır.
- Bireylerin işsizlik sürelerine ilişkin unsurlarında yaş faktörü etkili olmaktadır ($P<0.05$).
- Bireylerin işsizlik nedenlerine ilişkin unsurlarında cinsiyet, medeni durum ve öğrenim düzeyi etkili olmaktadır ($P<0.05$). Bireylerin işsizlik nedenlerine ilişkin düşüncelerinde ilk sırayı “ yeteneklerime uygun iş bulamadığım için” ifadesi almaktadır ($P<0.05$).
- “Konut giderleri ve kira” ödemesi bireylerin tüketimlerini etkileyen unsurlar içerisinde en yüksek seviyededir ($\bar{X}=3,2$).
- Bireylerin nakit olarak harcama şekillerini “çoğunlukla”, diğer unsurlara göre daha yüksek oranda tercih ettikleri (%55.3) görülmektedir. Demografik değişkenler açısından nakit harcamalar ile öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($P<0.05$).
- Bireylerin harcamalarında kredi kartı kullanmalarını %32.8 “çoğunlukla” kullanmaktadırlar. Bununla birlikte %21.8'i ise “nadiren” kullanmayı tercih

etmektedirler. Bireylerin kredi kartı harcamalarına ilişkin unsurlarının cinsiyet ve öğrenim düzeyine bağlı olarak anlamlı farklılıklar kazandığı belirlenmiştir ($P<0.05$).

- İşsizlik unsurunun bireylerin harcama faktörüne etkisi oldukça önemlidir. Hane halkı bireyleri gelir eksikliğinden dolayı zorunlu ihtiyaçlarını gidermelerinde taksitli harcamalara gitmektedirler.
- Bireylerin taksitli harcamalarına ilişkin görüşlerine cinsiyet, yaş, medeni durum ve öğrenim düzeyleri etkili olmaktadır ($P<0.05$).
- İşsizlik sıkıntısı yaşayan hane bireylerinin gelecek beklentilerinin olmaması ya da ileriye dönük finansal güvence kaybı yaşamalarından dolayı, harcamalarını borçlanarak (%37.0) “ara sıra” yaptıkları belirlenmiştir. Demografik değişkenlerin borçlanarak yapılan harcamalara sadece medeni durum ile öğrenim düzeyleri açısından etkisi bulunmaktadır ($P<0.05$).
- Bireylerin sadece öğrenim düzeyleri ile tasarruf yapabilme düzeyleri arasında anlamlı ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($P<0.05$). Bireylerin yarıdan fazlası ise (%55.8) gelirlerinden hiç tasarruf yapamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu da işsizliğin doğal sonuçlarından bir tanesidir.
- Tasarruf yapabilen bireylerin tasarruflarını değerlendirme şekilleri yaşa bağlı olarak anlamlı farklılıklar kazandığı görülmektedir ($P<0.05$).
- Bireylerin tasarruf yapma nedenlerini belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel analiz sonucunda en yüksek 4,2 puan ortalaması ile “Kimseye muhtaç olmamak için tasarruf yaparım.” ifadesini kullanmışlardır. Çalışmayı, dışarıdan kira geliri vs. gelir elde edebilen bireyler harcamalarının dışında tasarruf da yapabilmektedirler. Bireyler açısından kimseye muhtaç olmamak için yaptıkları tasarruflar kadar “Beklenmedik harcamalara ve acil durumlara karşı hazırlıklı olmak için tasarruf yaparım.” ifadesi de önem arz etmektedir ($Ort= 4,1$). Bireylerin tasarruf yapma nedenlerinin alt boyutlarından non-parametrik analiz sonucuna göre demografik değişkenler açısından medeni durum arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($U=3194,5$, $P<0.05$).
- İşsizliğin en doğal sonucu olarak görülen bireylerin tasarruf yapamamalarının nedenlerinden bireyler için en önemli unsurun “Aylık gelirimizle ancak geçinebiliyorum” ifadesidir ($\bar{X}=3,9$). Bireylerin tasarruf yapamama nedenlerinin demografik değişkenler açısından non-parametrik sonucuna göre

medeni durum ve yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir (P<0.05).

- Gelir elde etme zorluğu çeken bireyler zorunlu harcama ya da ani sebeplerden dolayı borçlanmaya ihtiyaç duyabilmektedirler.

Karabük'teki işsiz bireyler üzerinde yapılan araştırmada elde edilen sonuçlar çerçevesinde çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Eğitim ve öğretime teşvikte bulunularak, vasıflı ve donanımlı meslek sahibi bireyler yetiştirilmeli, işgücü oluşturulmalıdır,
- Her birey kendi mesleki statüsüne göre bir işte çalışma imkânı yaratılarak, çalışma şartları ve düzeni daha uygun hale getirilebilir,
- İhtiyaçların ve isteklerin giderilmesinde diğer aile üyelerinin yaşamlarına etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır,
- Finansal konulara ilişkin karar alınırken, gerek eş gerekse çocukların da görüşleri alınmalıdır
- Bireylerin harcama davranışları konusunda daha çok zorunlu ve gerekli ihtiyaçlara öncelik tanıyabilmeleri gerekmektedir,
- Bireyler yapabildikleri tasarrufları daha bilinçli ve akılcı yapabilmeleri için uygun kurum ya da kişilerden gerekli bilgi ve öneri almaları için bilinçlenmeleri gerekmektedir,
- Kısıtlı gelirlerinden dolayı gelecek endişesi yaşamaları, bireyleri borçlanmaya teşvik etmemelidir. Bu yüzden finansal davranışlara yönelik bilinçlenmeleri gerekmektedir,
- Karabük hızla gelişen bir sanayi kenti olmasından dolayı, özellikle genç nesillere iş imkânı yaratacak yeni üretim olanakları sunması gerekmektedir.
- Yapılmış olan bu çalışma konuya ilişkin olarak yapılan ilk çalışma olmaktadır. Dolayısıyla ülkemizde bu konuda benzeri çalışmaların yapılmamış olması bulunan sonuçları karşılaştırma açısından yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle; farklı örneklem gruplarıyla, farklı demografik değişkenlere sahip bireylerin cinsiyeti, medeni durumu, yaş ve öğrenim düzeyleri dışında ailelerin aylık net gelir düzeyleri, çalışma durumları, yaşanılan bölge vb. farklı değişkenler kullanılarak çalışmanın yapılması karşılaştırma imkânı sağlayacağından yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Abbasgil, C. (1994). *Kıdem tazminatı ve uygulaması*. İstanbul: Yasa Yayınları.
- Akçacı, T. ve Özçalıcı, M. (2012). İşsizliğin aile harcamalarına olan etkisinin algısal analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 13(2), 161-172.
- Albayrak, A. K. ve Duyku, M. (2014). *Tüketim toplumunun dinamiklerine bir bakış*. Erciyes Sanat Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, (3), 49-56.
- Alkın, E. (1982). *Fiyat teorisi*. İstanbul: Gür-Ay Matbaası.
- Alptekin, E. (2006). Ülkemizdeki işsizlik sorununun kısa bir değerlendirmesi ve çözüm önerileri. *AR&GE Bülten*, http://www.izto.org.tr/Portals/0/IztoGenel/Dokumanlar/ulkemizde_issizlik_sorununun_kisa_bir_degerlendirmesi_e_alptekin_26.04.2012%2022-01-25.pdf.
- Andaç, F. (1991). *Niçin işsizlik sigortası*. Kayseri: Türk-İş Yayınları, No: 179.
- Andaç, F. (1999). *İşsizlik sigortası*. Ankara: TÜHİS Yayın No: 33.
- Andaç, F. (2010). *İşsizlik sigortası*. Ankara: TÜHİS Yayın No: 66.
- Andersen, S. H. (2011). Exiting unemployment: How do program effects depend on individual coping strategies?. *Journal of Economic Psychology*, 32, 248–258.
- Aran, M., Çapar, S., Hüsamoglu, M., Sanalmış, D. ve Uraz, A. (2009). *Türkiye’de kadınların işgücüne katılımında son eğilimler*. Ankara: Dünya Bankası ve T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.
- Arslan, H. (2018). *Türkiye’de işsizlik süresinin belirleyicileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Ataman, B. C. (1998). İşsizlik sorununa yeni yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 53(1).
- Atkinson, A. B. ve Miclewright, J. (1991). Unemployment compensation and labor market transitions: a critical review. *Journal of Economic Literature, American Economic Association*, 29(4).
- Ay, S. (2012). Türkiye’de işsizliğin nedenleri: istihdam politikaları üzerine bir değerlendirme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi*, 19(2): 321-341.

- Aypek, N. (1996). Küçük tasarrufluların gayrimenkul yatırımlarında kooperatiflerin rolü. *Kooperatifçilik Dergisi*, (111), 19-28.
- Bailey, A.W. (1987). Social and economic factors affecting the financial welfare of families. *Journal of Home Economics*, 79(2), 14-18
- Baştaymaz, T. (1998). Gelişmekte olan ülkelerdeki açmaz: işsizlik veya kırsal eksik istihdam. *Mercek Dergisi*, (10), 20-25.
- Başterzi, S. (1996). *İşsizlik sigortası*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Yayınları No: 509.
- Baudrillard, J. (2004) *Nesneler sistemi*. (Çev.: O. Adanır ve A. Karamollaoğlu), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Bayraktar, S. (2015). Türkiye için işsizlik histerisi ya da doğal işsizlik oranı hipotezinin geçerliliğinin sınanması. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 2(2).
- Bayraktar, M. (1989). *Ailelerin gelir yönetimine ilişkin tutum ve davranışları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 1135.
- Becker, G.S. (1988). Family economics and macro behavior. *American Economic Review*, 78(1), 1-13
- Bedel, E.F. (2014). *Genç işsizlerde işsizlik deneyiminin sosyolojik analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- Bekiroğlu, C. (2010). *Türkiye’de işsizlik sorununun çözümlenmesinde uygulanan ekonomi politikalarının analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Berberoğlu, N. (1995). *Çalışma ekonomisi*. Eskişehir: Ant Matbaacılık.
- Berry, R. A. (1975). Open unemployment as a social problem in urban Colombia: myth and reality. *Economic Development and Cultural Change*, 23(2).
- Berry, R. E ve Williams, F.L (1987). Assessing the relationship between quality of life and marital and income satisfaction: A path analytic approach. *Journal of Marriage and The Family*, 49, 107-116.

- Bi, L . Montalto, C., Fox, J. (2002). Household search for and use of financial information. *Consumer Interest Annual*, 48, 1-9.
- Biçerli M. K. (2000). *Çalışma ekonomisi*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Borden, L. M., Lee, S. A., Serido, J., Collins, D. (2008). Changing college students' financial knowledge, attitudes, and behavior through seminar participation. *Journal of Family and Economic Issues*, 29(1), 23-40.
- Borjas, G. J. (2015). *Çalışma ekonomisi*. Bursa: Dora Yayınevi.
- Boylu, A. A. Terzioğlu, G. R. (2007). *Ailelerin yaşam kalitelerini etkileyen bazı subjektif göstergelerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Boylu, A. A. Terzioğlu, G. R. (2008). Ailelerin yaşam kalitelerini etkileyen bazı subjektif göstergelerin incelenmesi. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26 (2), 1-27.
- Bozdağlıoğlu, E. Y. (2008). Türkiye'de işsizliğin özellikleri ve işsizlikle mücadele politikaları. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(47).
- Braunstein, S., Welch, E . (2002). Household financial management: the connection between knowledge and behaviour. *Federal Reserve Bulletin*, 87, 445-457.
- Bulut, V. (2011). *Türkiye'de işsizlik süresini etkileyen faktörlerin yaşam çözümlenmesi ile incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bulutay, T. (1995). *Employment, unemployment and wages in Turkey*. Ankara: International Labour Organization, Ankara.
- Butrica, B. A., Goldwyn, J. H. and Johnson, R. W. (2005). Understanding expenditure patterns in retirement. *CRR Working Paper*, No: 2005-03, ss. 1-41.
- Brown, S., Taylor, K., Price, S. W. (2005). Debt and distress: evaluating the psychological cost of credit. *Journal of Economic Psychology*, 26 (5), 642-663.
- Byrne, D. ve E. Strobl, (2004). Defining unemployment in developing countries: the case of trinidad and tobago. *Journal of Development Economics*, (73).

- Calmfors, L. (1994). *Active labour market policy and unemployment: a framework for the analysis of crucial design features*. Organisation for Economic Cooperation and Development.
- Campbell, A., Converse, P. E. and Rodgers, W. (1976). *The quality of american life: perceptions, evaluations, and satisfactions*. New York: Russell Sage Foundation.
- Candelon, B., Dupuy, A. ve Gil-Alana, L. A. (2009). The nature of occupational unemployment rates in the united states: hysteresis or structural?, *L. Applied Economics*, 41(19)
- Caporale, T. ve Doroodian, K. (1996). Cyclical unemployment: sectoral shifts or aggregate disturbances? a vector autoregression approach. *Applied Economics Letters*, 3(2).
- Ceylan, S. ve Şahin, Y. B. (2010). İşsizlik ve ekonomik büyüme ilişkisinde asimetri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(2).
- Cılga, I. (1994). *Gençlik ve yaşam niteliği*. Ankara: T.C Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Basımevi No: 357.
- Corbo, V. ve Schmidt-Hebbel, K. (1991). Public policies and saving in developing countries. *Journal of Development Economics*, 36 (1), 89-115.
- Çalık, Ş. (1990). *İş sözleşmesinin feshi ve kıdem tazminatı*. İstanbul.
- Çelik, M. (2002). *Türkiye’de vergi etkinliği ve 1990 sonrası uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çelik, M. Ve Tatar, M. (2011). İstihdam-işsizlik sorunları ve çözüm önerileri adıyaman örneği. *Disiplinlerarası Çağdaş Araştırma Dergisi*, 3(2).
- Çelik, Z. (2009). *Adana ilinde hanehalkı gelir ve tasarruf eğilimlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çopur ,Z., ve Şafak, Ş. (2000). Ailede gelirin kullanımına ilişkin karşılaşılan problemlerin incelenmesi. *Aile ve Toplum*, 2(6),7-14.
- Dal, S. (2013). *Türkiye’de hanehalkı yoksulluğunu belirleyen etmenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Das, M. ve Donkers B., (1999). How certain are dutch households about future income? an empirical analysis. *Review of Income and Wealth*, 45(3), 325-338.
- Deacon, R. E. ve Firebaugh, F. M. (1988). *Aile kaynakları yönetimi menteşesi: ilkeleri ve uygulamalar*. Needham Heights, MA: Allyn ve Bacon.
- Demiral, M. (2007). Türkiye Ekonomisi için tüketim fonksiyonu tahmini (1980-2005). *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2007(2),347-366
- Demirezen, İ. (2010). Tüketim toplumunun oluşumu ve din ile etkileşimi. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10(3), 97-109.
- Denizer, C., Wolf, H.C. ve Ying Y., (2002). Household savings in the transition, *Journal of Comparative Economics*, 30(3), 463-475.
- Dinler, Z. (2003). *İktisada giriş*. Bursa: Ekin Kitapevi Yayınları.
- Dirimtekin, H. (1965). *Makro iktisat*. İstanbul: Bizim Kitabevi
- Dost, Z. D. (2014). *İşsizlikle mücadelede iş arama yöntemleri ve türkiye iş kurumu'nun değerlendirilmesi.*, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Douglas, M. ve Baron, I. (1999). *Tüketim antropolojisi*. (Çev.: E. A. Aytekin), Ankara: Dost Yayınları.
- Dowling, N., Corney, T., Hoiles, L. (2009). Financial management practices and money attitudes as determinants of financial problems and dissatisfaction in young male australian workers. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20 (2), 5-13.
- Dupeyroux, J. J. (1975). *Droit de la Securite Sociale*. Paris: Precis Dalloz.
- Edwards. D.(1995). *Sacks and psychology*. First Published, November 1, 1995
- Eke, A. E. (1982). *Anakent yönetimi ve yönetimlerarası ilişkiler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Ekin, N. (2003). *Endüstri ilişkileri*, İstanbul: Beta Basın Yayıncılık.
- EKODİALOG, (2015). Karar Birimleri (Ekonomik İşlemciler - Karar Alıcılar), http://www.ekodialog.com/Konular/ekonomide_karar_birimleri.html. [Erişim Tarihi: 11.08.2018].

- Eleren, A. ve Karagül, M. (2008). 1986-2006 Türkiye ekonomisinin performans değerlendirmesi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1).
- Elveren, H. (2018). *Türkiye’de işsizlik süresini etkileyen faktörlerin yıllara göre süre modelleriyle analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ercan, F. ve Özar, Ş. (2000). Emek piyasası teorileri ve Türkiye’de emek piyasası çalışmalarına eleştirel bir bakış. *Toplum ve Bilim*, 86(2),
- Erkan, Ç. (2014). *Niğde ilinde hanehalkı gelir, tüketim ve tasarruf eğilimlerinin analizi-2013*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Ersel, B. (1999). *Türkiye’de işsizlik ve işsizlik sigortası*. İstanbul: Dilek Ofset Matbaacılık.
- Ersoy, A.F. (1993). *Düzenli gelire sahip ailelerin tüketim harcamaları ve bunu etkileyen faktörler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fatoki, O. (2015). The causes and consequences of household over-indebtedness in South Africa. *Journal of Social Sciences*, 43 (2), 97-103.
- Fisunoğlu, M. ve Tan, K. B. (2009). Keynes devrimi ve keynesyen iktisat. *Ekonomik Yaklaşım*, 20(70).
- Fitzsimmons, C. ve Williams, F. (1974). *The family economy nature and management of resources*. Michigan: Edwards Brothers Inc.
- Fryer, D. ve Fagan, R. (1993). Coping with unemployment. *International Journal of Political Economy*, 23(3), 95-120.
- Fuentes, N. and Rojas, M. (2001). *Economic theory and subjective well-being: mexico social indicators research*. Netherlands: Kluwer Academic Press
- Gabriel, Y., Gray, D. E. ve Goregaokar, H. (2010). Temporary derailment or the end of the line? Managers coping with unemployment at 50. *Organization Studies*, 31(12), 1687-1712.
- Gallaway, L. (1963). Labor mobility, resource allocation, and structural unemployment. *American Economic Review*, 53(4).

- Giles, D. E. A. ve Hampton, P. (1985). An engel curve analysis of household expenditure in New Zealand. *Economic Record*, 61, 450-462
- Gilpatrick, E. (1966). On the classification of unemployment: a view of the structural-inadequate demand debate. *Industrial & Labor Relations Review*, 19(2).
- Godoy, A. ve Roed, K. (2014). *Unemployment insurance and underemployment*. Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit Institute for the Study of Labor, Discussion Paper No. 7913.
- Godwin, D. D. ve Carroll. D. D. (1986). Financial management and behaviour of husband and wives. *Journal of Consumer Studies and Home Economics*. 10 (1): 77-96.
- Godwin, D. D. (1990). Family financial management. *Family Relations*, 39, 221-228.
- Goldsmith, E. (2010). *Resource management for individuals and families*. NJ: Prentice Hall.
- Göktaş, Y. Ö. (2005). Türkiye ekonomisinde büyüme ile işsizlik oranları arasındaki nedensellik ilişkisi. *Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, (2).
- Gönensoy, E. (1978). *İşsizlik, durgunluk ve enflasyon*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Gronau, R. (1971). Information ve frictional unemployment. *American Economic Review*, 61(3).
- Gutter, M. S. & Copur, Z. (2011). Financial behaviors and financial well-being of college students: Evidence from a national survey. *Journal of Family and Economic Issues*, 32 (4), 699-714
- Gülay, G., Boylu A., A. ve Bener, Ö. (2013). An examination of factors affecting economic status and finances satisfaction of families: a comparison of metropolitan and rural areas. *Social Indicators Research: An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life Measurement*, 119(1), 211-245.
- Gündoğan, N. ve Biçerli K. (2004). *Çalışma ekonomisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

- Gündüzalp, A.A. (2018). *Hane halkı borçlanma eğiliminin demografik, sosyoekonomik ve psikososyal faktörler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, K. (2006). *İktisadın tarihine kısa bir bakış ve merkantilizmden günümüze iktisadi düşünceler*. http://www2.aku.edu.tr/~kgungor/kamil_gungor.pdf, [Erişim Tarihi: 03.10.2018].
- Hansen, A. H. (1964). *Business cycles and national income*. London: Allen and Unwin.
- Harpaz, I. ve Fu, X. (2002). The structure of the meaning of work: a relative stability amidst change. *Human Relations*, 55(6), 639-667.
- Harris, J. R. ve Sabot, R. H. (1982). *Urban unemployment in ldc's: towards a more general search model*.
- Harris, J. R. ve Todaro, M. P. (1970). Migration, unemployment and development: A two-sector analysis. *The American Economic Review*, 60(1).
- Hart, P. E. (1990). types of structural unemployment in the united kingdom, *International Labour Review*, 129 (2), 213-228.
- Hıra, T.K. (1987). Money management practices influencing household asset ownership. *Journal of Consumer Studies and Home Economics*. 11(2), 83-194.
- Holmes, B. H. ve Werbel, J. D. (1992). Finding work following job loss: the role of coping resources. *Journal of Employment Counseling*, 29, 22-29.
- Houthakker, H. (1952). Compensated changes in quantities and qualities consumed. *Review of Economic Studies*, 19 (3), 155-164
- Hughes, J. J. ve Perlman, R. (1984). *The economics of unemployment: a comparative analysis of britain and the united states*. Newyork: Cambridge University Press.
- Hughner, R. S., McDonagh, P., Prothero, A., Shultz, C. J. ve Stanton, J. (2007). Who are organic food consumers? a compilation and review of why people purchase organic food. *Journal of Consumer Behaviour*, 6 (2-3), 94-110.

- İpekyolu Kalkınma Ajansı TRC1 Bölgesi İstihdam Raporu,
<http://www.ika.org.tr/upload/yayinlar/TRC1-Istihdam-Raporu-311229.pdf>,
[Erişim tarihi: 19.05.2017].
- Kanca, O. C. (2012). Türkiye’de işsizlik ve iktisadi büyüme arasındaki nedenselliğin ampirik bir analizi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2).
- Karabulut, A. (2007). *Türkiye’deki işsizliği önlemede aktif istihdam politikalarının rolü ve etkinliği*. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Karataş, M. ve Erdoğan, G. (2001). *Bazı meslek gruplarının tasarruf eğilimlerinin araştırılması (muğla ili örneği)*. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (2).
- Kenar, N. (2001). Dünyada ve Türkiye’de işsizlik. *TES-İŞ Dergisi*, Ağustos Eylül.
- Kılıçbay, A. (1994). *Türk ekonomisi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, No: 263,5.
- Kılınç, N. (2012). *Bireysel kredi kullanımında hane halkı davranışları ve sosyo-iktisadi etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Klontz, B., Britt, S. L., Mentzer, J., Klontz, T. (2011). Money beliefs and financial behaviors: development of the klontz money script inventory. *Journal of Financial Therapy Association*, 2 (1), 1-22.
- Kinsella, Ray ve Maurica (2011). The rise and rise of long term and youth unemployment in ireland: the scarring of a generation. *Studies: An Irish Quarterly*, (100).
- Komarovsky, M. (2004). *The unemployed man and his family: the effect of unemployment upon the status of the man in fifty-nine families*. US: Dryden Press.
- Koray, M. (1992). Günümüzde işgücü piyasasının özellikleri, sorunları ve istihdam politikaları. *II. İstihdam Haftası Tebliğleri-1992*, Ankara: İİBK Yayınları, No: 276.
- Koray, M. (2000). *Sosyal politika*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

- Kumbaracıbaşı, O. ve Saral, E. (1977). *Ekonomiye giriş*. Ankara: Emaş Yayınları.
- Küçükmotor, M. E., (2014). *Bireysel kredilerin hane halkı ekonomisi üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik bir alan araştırması: Zonguldak örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Lazer, W. (1987). Marketing and the quality of life interface. *Income and the Quality of Life Interface*, (Ed: A. Ç. Samli), Connecticut: Greenwood Press Inc. P.175-187.
- Legge, J.,Heyes, A. (2009). Beyond Reasonable Debt: A Background Report on the Indebtedness of New Zealand Families. Haziran 2009. Social Policy Journal of New Zealand, 35, 27-42.
- Lea, S.E.G.,Tarpy, R. M., Webley, P. (1987). *The individual in the economy: a survey of economic psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lilien, D. M. (1982). Sectoral shifts and cyclical unemployment. *The Journal of Political Economy*, 90(4), 777-793.
- Limoncuoğlu, S. A. (2006). *Mukayeseli hukuk ve Türk hukukunda işsizlik sigortası*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Lin, X. ve Leung, K. (2010). Differing effects of coping strategies on mental health during prolonged unemployment: a longitudinal analysis. *Human Relations*, 63(5), 637-665.
- Lino, M. (1990). Factors affecting expenditures of single-parent households. *Home Economics Research Journal*, 18 (3).
- Lipsey, Richard, G. vd. (1994). *İktisat 2*. (Çev.: A. Çakmak), İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Lordoğlu, K. ve Özkaplan, N. (2003). *Çalışma iktisadı*. İstanbul: Der Yayınları No: 358.
- Mahiroğulları, A. ve Kormaz, A. (2013). *İşsizlikle mücadelede emek piyasası politikaları*. Bursa: Ekin Basım Yayın.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Çev.: O.Akınhay ve D. Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Maslow, A. (1970). *Motivation and personality*. Harper and Row.
- Mattila, J. P. (1974). Job quitting and frictional unemployment. *The American Economic Review*, 64(1).
- Mitrakos, T. M., Panos T. ve Ioannis C. (2010). *Determinants of youth unemployment in greece with an emphasis on tertiary education graduates*. Bank of Greece Economic Bulltein.
- Modigliani (1966). *Embarrasment and social influence*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Michigan, Ann Arbor.
- Moosa, I. A. (1999). Economic growth and unemployment in arab countries: is okun's law yanitlar?. *Journal of Development and Economic Policies*, 10(2),7-24.
- Mouhammed, A. H. (2011). Important theories of unemployment and public policies. *Journal of Applied Business and Economics*, 12(5), 20.
- Mouhammed, A. H. (2011). Veblen's theory of unemployment and public policies. *International Research Journal of Finance & Economics*, 70.
- Mourdoukoutas, P. (1988). Seasonal employment, seasonal unemployment and unemployment compensation: The case of the tourist industry of the greek island. *American Journal of Economics and Sociology*, 47(3).
- Murat, S. & Yılmaz Eser, B. (2013). Türkiye'de ekonomik büyüme ve istihdam ilişkisi: istihdam yaratmayan büyüme olgusunun geçerliliği, *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 2 (3) 92-123.
- Muratoğlu, Y. (2011). *Ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki asimetric ilişki ve Türkiye'de okun yasanının sınanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Nevruz, C. A. (2016). *Endüstri ilişkileri açısından işsizlik sorunu*. Yıldız Araştırma, Eğitim ve Danışmanlık, Seminer Not Kitabı.
- Nickell, Stephen. (1990). Unemployment: a survey. *The Economic Journal*, 100 (401), 391-439.
- Oflaz, V. E. (2007). *Türkiye tüketim harcaması esneklik tahminleri, 2003*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Oğuz, O. (1963). *Genel iktisat teorisi*. Eskişehir.
- Onaran, Ö. (2000). Türkiye’de yapısal uyum sürecinde emek piyasasının esnekliği. *Toplum ve Bilim*, 86(2).
- Ongur, H. Ö. (2011). *Tüketim toplumu, nevrotik kültür ve dövüş kulübü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Öz, S. (2010). *Kriz ve işsizlik: başarı örnekleri ve çözüm önerileri*. TÜSİAD-Koç Üniversitesi Ekonomik Araştırma Forumu Yayını.
- Özata, E. ve Ethem, E. (2010). Reel ücretler ile istihdam arasındaki ilişkinin ekonometrik analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2).
- Özbek, Ö. (2014). *Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik ve sosyo-ekonomik etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Özer, H, Akan, Y., ve Çalmaşur, G. (2010). Atatürk Üniversitesi öğrencilerinin gelir-harcama ilişkisi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 2311-249.
- Özdemir, S., Ersöz, H. Y. ve Sarioğlu, İ. (2006). *1, İstanbul ticaret odası yayınları*. İstanbul: No:45.
- Özer, K. (1993). Yabancı sermaye yatırımları ve Türkiye. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 123-133.
- Özgüven, A. (1997). *İktisat bilimine giriş*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Özsuca, Ş. T. (1998). *İşsizlik sigortası ve emek piyasası*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Papell, D. H., Murray, C. J. ve Ghiblawi, H. (2000). The structure of unemployment. *Review of Economics and Statistics*, 82 (29), 310.
- Phelps, E. S. (1967). Phillips curves, expectations of inflation and optimal unemployment over time. *Economica*. 34 (3), 254–81.
- Polanyi, K. (2003). *Büyük dönüşüm: çağımızın sosyal ve ekonomik kökenleri*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Prachowny, F. J. (1993). Okun’s law: theoretical foundations and revisited estimates. *The Review of Economics and Statistics*, 75(2), 331-336.

- Prawitz, A.D., Garman, T E., Sorhaindo, B., O'Neill, B., Kim, J., & Drentea, P. (2006). The inCharge Financial Distress/Financial Well-Being Scale: Development, administration, and score interpretation. *Financial Counseling and Planning*, 17(1), 34-50.
- Prussia, G. E., Angelo J. K., Jeffrey S. B. (1993). Psychological and behavioral consequences of job loss: A covariance structure analysis 143 using weiner's (1985) attribution model. *Journal Of Applied Psychology*, 78(3).
- Raijas, A. (2011). Money management in blended and nuclear families. *Journal of economic psychology*,
- Rlaylock,J., Blisard, W. (1989). Income and expenditures. *Journal of Consumer Affairs*, Winter 25 (2).
- Romer, D. (1993). The new keynesian synthesis. *Journal of Economic Perspectives*, (7), 79-90.
- Rosen,D., ve Granbois, D. (1983). Determinants of role structure in family financial management. *Journal Of Consumer Research*, 10
- Roszkowski, M., Delaney, M., Cordell, C . (2004) . The Comparability of
- Savaş, V. F. (1997). *İktisadın tarihi*. İstanbul: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları.
- Savaş, V. F. (2000). *İktisadın tarihi*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 4. Baskı.
- Savatier, J., Rıvero, J. (1970). *Droit du travail*. Paris: PUF Themis, 1970.
- Savcı, İ. (2001). Sosyal psikolojik boyutlarıyla işsizlik. *TES-İŞ Dergisi*, Ağustos-Eylül.
- Saver, E. Z. (1985). *İşsizliği tazmin edici politikalar ve işsizlik sigortası*. Ankara: DPT Yayınları, No: 1067.
- Schmidh-Hebbel, K. ve Serven, L. (2000). Does income inequality raise aggregate savings?. *Journal of Development Economics*, 61 (2), 417-446
- Schwartz, A. R., Cohen, M. ve Grimes, D. R. (1986). Structural/frictional vs. deficient demand unemployment: Comment. *The American Economic Review*, 76(1).
- Sherraden, M. W. (1985). Chronic unemployment: a social work perspective. *Social Work*, 30(5), 403-408.

- Silvapulle, P., Monna, I.A. ve Silvapulle, M. J. (2004). Asymmetry in okun's law. *The Canadian Journal of Economics*. 37(2).
- Simkiv, M. (2013). Money Attitude of Ukrainian Young People: Socio-demographic Aspect. *The Journal of Education, Culture, and Society*, 2, 36-45.
- Simon, C. J. (1988). Frictional unemployment and the role of industrial diversity. *Quarterly Journal of Economics*, 103 (4), 715-728.
- Sloman, J. (2004). *İktisat makro*. (Çev.: A. Çakmak). İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Sofracı, İ. E. (1999). *Parafiskal bir yükümlülük olarak işsizlik sigortası ve uygulaması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Spencer, M. H. (1989). *Contemporary economics*. New York: Worth Publishers Inc.
- Şakar, M. (1992). İşsizlik sigortasının Türkiye'de uygulanabilirliği ve kıdem tazminatı müessesesi ile ilişkileri. *İş Hukuku Dergisi*, Nisan-Haziran.
- Şengül, H.T. (2001). Sınıf mücadelesi ve kent mekânı. *Praksis*, 2, 9-32.
- Şengül, M. ve Taban, S. (2015). Gelir dağılımı-Tasarruf İlişkisi: Türkiye'de Hane Halkı Gelir Türünün Tasarruflar Üzerindeki Etkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.16(1). 49-72.
- Tansel, A. ve Taşçı, H. M. (2004). Determinants of unemployment duration for men and women in turkey. *IZA Discussion Paper*, (1258), 1-39.
- Taşçı, H. M. ve Özdemir, A. R. (2006). Trends in long-term unemployment and determinants of incidence of long-term unemployment in turkey. *Journal of Economic and Social Research*, 7(2), 1-33.
- Tatlıdil, E. ve Xanthacou, Y. (2002). Türk işgücünün yapısı ve avrupa birliği istihdam politikaları. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 2(2), 1-14.
- Temel, H. (2010). *Hane halkı portföy tercihlerini etkileyen faktörler: türkiye'de bir uygulama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi. Zonguldak.
- Terzioğlu, G. R. (1990). Ailenin ekonomik faaliyetleri. *Türkiye Aile Yıllığı*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları No: 10.

- Traut, M. E. ve Jonas, E. (2011). Why do people save? the influence of financial satisfaction and income on saving. *Journal of Psychology*, 219, 246-252.
- Tuna, Y. (1995). *İşsizlik sigortasının yapısı, sosyal ve ekonomik etkileri*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Devlet Planlama Teşkilatı Başkanlığı, Ankara.
- TÜİK (2017). *İşgücü istatistikleri*, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24941>, [Erişim tarihi: 21.05.2018].
- TÜİK, (2011). *Hanehalkı işgücü araştırması mikro veri seti, "tanım ve kavramlar*. http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/Hia_2011/turkce/metaveri/tanim/index.html. [Erişim Tarihi: 11.08.2018].
- TÜİK, (2011). *Gelir ve yaşam koşulları araştırması (kesit) mikro veri seti, "hane halkıyla ilgili tanımlar*. http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_2011/turkce/metaveri/tanim/hanehalkii-ile-ilgili-taniimler/index.html. [Erişim Tarihi: 11.08.2018].
- TÜİK. (2017). İşgücü, İstihdam ve İşsizlik İstatistikleri Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi 1. Eylül 2015
- Türk Dil Kurumu, (2015). *İşsizlik tanımı*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.56464e6b1e0da2.60847894. [Erişim Tarihi: 17.07.2015].
- Türkay, O. (1968). *Gizli işsizlik*. Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- TÜSİAD, (2002). Türkiye’de İşgücü Piyasası ve İşsizlik,” Cilt 12, Sayı 354,
- TÜSİAD, (2008). Türkiye’de hane halkı: işgücü, gelir, harcama ve yoksulluk açısından analizi. *Basın Bülteni*, TS/BAS-BÜL/08-20
- Uzay, N. (2012). Gelir Dağılımı-Tasarruf İlişkisi: Kayseri’deki Girişimcilerin Tasarruf Davranışlarını Belirlemeye Yönelik Bir Uygulama. *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni 2012/113* <http://www.tek.org.tr>.
- Uztağ, F. (2005). *Markan kadar konuş*. İstanbul: MediaCat.
- Ülgener, S. (1991). *Milli gelir, istihdam ve iktisadi büyüme*. İstanbul: Yedinci Baskı.
- Ülker, K. (2001) *Türkiye’de işsizlik sigortası uygulamasının muhtemel ekonomik etkileri*. Eskişehir: Yüksek Lisans Tezi.

- Ünay, C. (1996). *Makroekonomi*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Ünsal, E. (2007). *Makro ekonomi*. Ankara: İmaj Yayınevi, 7. Basım.
- Ünsal, E. M. (1999). *Makro iktisat*. Ankara: Kutsan Ofset Matbaacılık, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı.
- Vroman, W. (1999). *Unemployment and unemployment protection in three groups of countries*. Social Protection Discussion Papers of World Bank.
- Wakabayashi, M. ve MacKellar, F. L. (1999). Demographic trends and household saving in China. *IIASA Interim Report*, Laxenburg: Austria Copyright.
- Wang, L., Lu, W., Malhotra, N. K. (2011). Demographics, Attitude, Personality and Credit Card Features Correlate with Credit Card Debt: A View from China. *Journal of Economic Psychology*, 32 (1), 179–193.
- Weber, C. E. (1995). Cyclical output, cyclical unemployment and okun's coefficient: a new approach. *Journal of Applied Econometrics*, 10(4).
- Weinberg, J. A. (2011). How many kinds of unemployment?. *Region Focus*, 14(4).
- Weizenbaum, J. (1986). *Technology and structural unemployment: reemploying displaced adults*. Washington: US Government Printing.
- Williams, F. L., Nall, M. ve Deck, P. Z. (1976). Financial problems of urban families. *Home Economics Research Journal*, 4 (3), 185-196.
- World Employment Social Outlook – Trends 2019, s 9,10
- World Employment and Social Outlook – Trends 2018
- Yavaş, K. H. (2010). *Türkiye’de genç işsizliği ve istihdam politikalarının genç işsizliğine etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuz, A. (2012). *İşgücü, istihdam ve kriz olgusu*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları. Yayın No. 2010-122.
- Yellen, L. J. (1984). Efficiency wage models of unemployment. *Information and Macroeconomics*. 74(2), 200-205.
- Yıldırım, K. ve Karaman, D. (2001) *Makro ekonomi*. Eskişehir: Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayını No 145.

- Yıldız, R. (2010). *Türkiye ekonomisinde işsizliğin eğitim ve yatırım harcamaları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, T., Fidan, F., Karataş, V. (2004). İşsizliğin sosyo-psikolojik sonuçları: sosyo demografik özelliklere göre bireyin tutumları bir alan araştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 48, 163-183.
- Yılmazer, T., DeVaney, S. A. (2005). Household Debt Over The Life Cycle. *Financial Services Review*, 14 (4), 285-304.
- Yiğitbaşı, Ş. (1985). *Mikro iktisat*, İzmir: Fakülteler Kitapevi Barış Yayınları.
- Yüceol H. M. (2005). Bir politika değişkeni olarak işsizliğin ölçülmesi sorunu ve türkiye’ de gerçek işsizlik oranı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 119.
- Zaim, S. (1981). *Çalışma ekonomisi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

İnternet Siteleri

- Ballester, R. (2005). European Employment Strategy And Spanish Labour Market Policies, https://www.researchgate.net/publication/28095932_European_Employment_Strategy_and_Spanish_Labour_Market_Policies [Erişim Tarihi: 08.11.2018].
- Barnichon, R. B. ve Matthes, C. (2018). <https://www.frbsf.org/economic-research/files/el2017-23.pdf> [Erişim Tarihi: 10.11.2018].
- Brow, M. A. (2018). *Structural unemployment: causes and consequences*. <https://www08.wellsfargomedia.com/assets/pdf/commercial/insights/economics/special-reports/higher-ed-economic-development-20180305.pdf> [Erişim Tarihi: 11.11.2018].
- Ewusi, K. (2018). *Policies and options for ghana’s economic development.*, https://www.researchgate.net/publication/269402669_Employment_Policies_and_Options, [Erişim Tarihi: 08.11.2018].
- Hadroj, A. (2016). *Unemployment-theoretical overview*, http://www.eraz.org.rs/uploads/4/7/0/4/47046595/66_hadroj_unemployment_

- _theoretical_overview_international_scientific_conference_eraz_2016_belgrad_e_serbia_564-571_pp..pdf [Erişim Tarihi: 07.11.2018].
- <http://www.oecd.org/els/soc/benefitsandwagespolicies.htm>, [Erişim Tarihi: 07.11.2018].
- <https://karabuk.csb.gov.tr/>, [Erişim Tarihi: 07.11.2018].
- ILO, (2015). *National employment policies-a guide for workers' organisations*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_emp/emp_policy/documents/publication/wcms_334913.pdf [Erişim Tarihi: 09.10.2018].
- Long, C. (1958). *The labor force under changing income and employment*. Princeton University Pres, <http://www.nber.org/chapters/c2633> [Erişim Tarihi: 11.11.2018].
- Parker, J. (2010). *Economics coursebook*. <https://www.reed.edu/economics/parker/s11/314/book/Ch14.pdf> [Erişim Tarihi: 10.11.2018].
- Reserve Bank Of Australia (2018). *Unemployment: its measurement and types*. <https://www.rba.gov.au/education/resources/explainers/pdf/unemployment-its-measurement-and-types.pdf> [Erişim Tarihi: 08.11.2018].
- Strati, A. ve Filippo, A. (1990). Active employment policies in europe. *Social Policy and Administration*, https://www.researchgate.net/publication/229460652_Active_Employment_Policies_in_Europe [Erişim Tarihi: 11.11.2018].
- TUİK, İşgücü İstatistikleri (2018) http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=25&ust_id=8 [Erişim Tarihi: 06.03.2018].
- TUİK (2019). <https://www.turkiye.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 06.03.2018].

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Dünyada ve Tüm Ülke Gelir Gruplarında İşgücüne Katılım Oranları (1993-2023).....	49
Tablo 2. Seçilmiş Ülkelerin ve Ülke Gruplarının Toplam İşsizlik Oranları (%).....	49
Tablo 3. Türkiye’de Temel İşgücü Göstergeleri.....	50
Tablo 4. Hane Halkı Tiplerine Göre Fertlerin 2016-2017 Yılı İşgücü Durumlarına İlişkin Veriler (%).....	52
Tablo 5. Bireylerin Demografik Değişkenlerine İlişkin Bilgileri.....	77
Tablo 6. Bireylerin İşsizlik Sürelerinin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	78
Tablo 7. Bireylerin İşsizlik Nedenlerinin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı ...	80
Tablo 8. İşsiz Bireylerin Finansal Konulara İlişkin Karar Alması ve Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	82
Tablo 9. Bireylerin Harcama Kalemlerine Yaptıkları Harcama Sıklıkları.....	84
Tablo 10. Bireylerin Harcama Kalemlerini Nakit Olarak Yapma Sıklıklarının Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı.....	86
Tablo 11. Bireylerin Harcama Kalemlerini Kredi Kartı ile Yapma Sıklıklarının Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı.....	88
Tablo 12. Bireylerin Harcamalarını Taksitlendirme Durumlarının Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	90
Tablo 13. Bireylerin Harcama Kalemlerini Borçlanarak Yapma Durumlarının Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı.....	92
Tablo 14. Bireylerin Tasarruf Yapabilme Durumlarının Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	94
Tablo 15. Bireylerin Tasarruflarını Değerlendirme Şekilleri	96
Tablo 16. Bireylerin Tasarruflarını Değerlendirme Şekillerinin Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırması.....	97
Tablo 17. Bireylerin Tasarruf Yapma Nedenleri	99

Tablo 18. Bireylerin Tasarruf Yapma Nedenlerinin Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırması	100
Tablo 19. Bireylerin Tasarruf Yapamama Nedenleri.....	102
Tablo 20. Bireylerin Tasarruf Yapmama Nedenlerinin Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırması	103
Tablo 21. Bireylerin Borçlanma Sıklığının Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	105
Tablo 22. Nakit Paraya İhtiyaç Duyulmasında Karşılama Durumu.....	106
Tablo 23. Bireylerin Borçlanma Durumlarına İlişkin Bulgular.....	106
Tablo 24. Bireylerin Mevut Finansal İmkanlarıyla İstek ve İhtiyaçlarını Karşıluyamamaları Sonucunda Ortaya Çıkan Olumsuzluklar	108
Tablo 25. Bireylerin Mevut Finansal İmkânlarıyla İstek ve İhtiyaçlarını Karşıluyamamaları Sonucunda Ortaya Çıkan Olumsuzlukların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırması	109
Tablo 26. Bireylerin Finansal Sıkıntı Düzeyleri	111
Tablo 27. Bireylerin Finansal Sıkıntı Düzeylerinin Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırması	112
Tablo 28. Bireylerin Finansal Memnuniyet Düzeylerinin.....	114
Tablo 29. Bireylerin Finansal Memnuniyet Düzeylerinin Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırması.....	115

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Araştırmanın Modeli.....	16
Şekil 2. 2017-2018 Yılları İçin Türkiye'deki İşsizlik Oranları (%).....	52
Şekil 3. 2017 Yılı OECD Ülkeleri Arasında İşsizlik Oranlarının En Yüksek Olduğu 10 Ülke	54
Şekil 4. Hane Halkının Finansal Sistem İçerisindeki Yeri	65

EKLER LİSTESİ

EK1: ANKET FORMU

İŞSİZLİĞİN HANEHALKI FİNANSAL DAVRANIŞLARINA ETKİLERİNE YÖNELİK ANKET FORMU

Bu çalışmanın sonucunda, işsizliğin hane halkının finans idaresine ilişkin tutum ve davranışlarının saptanması amaçlanmıştır. Bu yüzden kimliğinizi tanıtıcı bilgilere yer vermeden, doğru sonuçlara ulaşabilmek için formda yer alan soruları eksiksiz, doğru, samimi ve sizden istenildiği şekilde cevaplandırmanızı rica ederim. Ankete göstermiş olduğunuz ilgi ve harcadığınız vakit için teşekkür ederim.

Burcu ÇETİNKAYA KIRIKOĞLU
Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

I. BÖLÜM: Bireyler Hakkında Genel Bilgiler

Cinsiyetiniz:

☐	Kadın
☐	Erkek

Mesleğiniz:

Ailenizin aylık ortalama geliri:
.....TL

Bütçe planlaması yapıyor musunuz?.....

Yaşınız:

Eğitim durumunuz:

☐	1.Okur-yazar değil
☐	2.Okur-yazar
☐	3.İlkokul mezunu
☐	4.Ortaokul mezunu
☐	5.Lise mezunu
☐	6.Yüksekokul (2 yıllık)
☐	7.Lisans mezunu
☐	8.Yüksek lisans
☐	9.Doktora

Oturduğunuz evin mülk durumu:

☐	Kendime ait
☐	Kira
☐	Aile büyüğüme ait
☐	Lojman
☐	Diğer (lütfen belirtiniz)

Medeni durumunuz

☐	Evli
☐	Bekâr
☐	Boşanmış
☐	Eşi vefat etmiş

Hanenizdeki kişi sayısı:

Hanenizde kaç kişi aktif olarak çalışmakta:.....

Ne kadar süredir işsizsiniz?.....

Neden işsizsiniz?

☐	1.Yeteneklerime uygun iş bulamadığım için
☐	2.Çalışmak istemediğim için
☐	3.İstihdam yapılmadığı için
☐	4.Çalışma ihtiyacım olmadığından
☐	5.Gerekli vasıfta olmadığım için

Ailenizde finansal konulara ilişkin(tasarruf, harcama, yatırım ve borçlanma)kararlarını kim/kimler alır? Size uygun seçeneği işaretleyerek değerlendiriniz

☐	1.Her zaman erkek
☐	2.Her zaman kadın
☐	3.Her zaman kadın-erkek birlikte
☐	4.Bazen kadın çoğu zaman erkek
☐	5.Bazen erkek çoğu zaman kadın
☐	6.Aile üyeleri ile birlikte
☐	7.Aile büyüğü kayınpeder
☐	8.Aile büyüğü kayınvalide
☐	9.Bilmiyorum
☐	10.Diğer (lütfen belirtiniz)

II. BÖLÜM: Tüketime İlişkin Bilgiler

Aşağıda verilen harcama kalemlerinden, en az yaptığınız harcamanızdan, en fazla yaptığınız harcamaya göre size uygun gelecek numaralara göre değerlendiriniz.	1 (En az)	2	3	4	5 (En fazla)
1. Konut giderleri ve kira					
2. Eğlence ve kültür					
3. Giyim					
4. Sağlık					
5. Mobilya, ev aletleri ve ev bakım hizmetleri					
6. Ulaşım					
7. Haberleşme					
8. Eğitim hizmetleri					
9. Lokanta ve oteller					
10. Gıda ve alkolsüz içecekler					
11. Alkollü içecekler, sigara, tütün					

Gelirinizi ne şekilde harcıyorsunuz?	Hiçbir zaman	Ara sıra	Nadiren	Çoğunlukla	Her zaman
1. Nakit					
2. Kredi kartı ile					
3. Taksit şeklinde					
4. Borçlanma ile					

III. BÖLÜM: Tasarruflara İlişkin Bilgiler

Aylık olarak gelirinizden ne kadar tasarruf yapıyorsunuz? Size uygun seçeneği işaretleyerek değerlendiriniz.	
1. Gelirimden hiç tasarruf yapamıyorum.	
2. Gelirimden çok az tasarruf yapıyorum.	
3. Kararsızım	
4. Gelirimden oldukça yüksek tasarruf yapıyorum.	
5. Gelirimden yüksek tasarruf yapıyorum.	

Yaptığımız tasarruflarımızı ne şekilde değerlendiriyorsunuz?	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.Kötü günler için nakit olarak yedekte tutarım					
2.Otomobil almak için biraz daha biriktirmeye çalışırım.					
3.Ev satın almak için biraz daha biriktirmeye çalışırım.					
4.Yatırım yapmak için biriktiririm.					
5.Yaşlılığımı düşünerek bireysel emeklilik hesabıma yatırırım					
6.Bankada mevduat hesabında değerlendiririm.					
7.Borsada yatırım yaparım.					
8.Altına yatırım yaparım.					
9.Dövizde yatırım yaparım.					
10.Hisse senedine yatırım yaparım.					
11.Repo'ya yatırım yaparım.					
12.Devlet tahviline yatırım yaparım.					
13.Kendim veya ailem için hayat sigorta poliçesi satın alırım.					
14.Çocuklarımla eğitimi ve geleceğini garanti altına almak için tasarruf yaparım					
15.Kendim ve ailemin sağlık sorunları için tasarruf yaparım.					
16.Tatil yapmak ve eğlenmek için tasarruf yaparım.					
17.Eğitimime veya becerilerimi geliştirmek için tasarruf yaparım.					
18.Diğer (.....)					

Neden tasarruf yapıyorsunuz? Size uygun gelen seçeneği lütfen işaretleyerek değerlendiriniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.Parasal anlamda güvence içinde olmak için tasarruf yaparım.					
2.Beklenmedik harcamalara ve acil durumlara karşı hazırlıklı olmak için tasarruf yaparım.					
3.Kimseye muhtaç olmamak için tasarruf yaparım.					
4.Hayallerimi ve hedeflerimi gerçekleştirmek için tasarruf yaparım.					
5.Çocuklarımla ilerde iyi bir eğitim alması için tasarruf yaparım.					
6.Para biriktirmek için tasarruf yaparım.					
7.Ekonomik rahatlık duymak için tasarruf yaparım.					
8.İsraf etmemek için tasarruf yaparım.					
9.Doğayı ve kaynakları korumak için tasarruf yaparım.					
10.Ülke ekonomisine katkı sağlamak için tasarruf yaparım.					

Aşağıda verilen tasarruf yapamama nedenlerini, size uygun seçeneği işaretleyerek değerlendiriniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.Aylık gelirimizle ancak geçinebiliyorum					
2.Çeşitli borçlarım olduğu için yapamıyorum					
3.Konut kredisi borcum olduğu için					
4.Tüketici kredisi borcum olduğu için					
5.Otomobil kredisi borcum olduğu için					
6.Tasarruf yapmak için bir neden göremiyorum					
7.Tasarruflarımı değerlendirecek olan finansal kuruluşlara güvenmediğim için					
8.Para harcamadan duramıyorum					
Diğer (.....)					

IV. BÖLÜM: Borçlanmaya İlişkin Bilgiler

Borçlanmaya ne kadar sıklıkla ihtiyaç duyarsınız? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

1. Paraya ihtiyaç duyduğumda her zaman borçlanırım.	
2. Paraya ihtiyaç duyduğumda sıklıkla borçlanırım.	
3. Paraya ihtiyaç duyduğumda ara sıra borçlanırım.	
4. Paraya ihtiyaç duyduğumda nadiren borçlanırım.	
5. Paraya ihtiyaç duyduğumda hiçbir zaman borçlanmam.	

Nakit paraya ihtiyaç duyduğunuzda bunu nasıl karşılıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

1. Harcamalarımı azaltırım.	
2. Akrabalardan, arkadaşlardan ve yakınlardan borç para isterim.	
3. Ek iş yapmaya çalışırım.	
4. Kredi kartından nakit para çekerim.	
5. Bankadan(finans kuruluşlarından) kredi kullanırım.	
6. Diğer (.....)	

Paraya ihtiyaç duyduğunuzda kimlerden borç para alıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

1. Akrabalardan borç para isterim.	
2. Arkadaşlarımdan borç para isterim.	
3. Kredi kartından nakit para çekerim.	
4. Bankadan kredi kullanırım.	
5. Varsa altın gibi değerli eşyalarımı satarak kullanırım.	
6. Diğer (.....)	

Hangi durumlarda borç para alırsınız? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

1.Kendime ait yeni bir iş kurmak için borç paraya ihtiyaç duyarım.	
2.Bir ev sahibi olabilmek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	
3.Bir otomobil sahibi olabilmek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	
4.Hane içi temel ihtiyaçları giderebilmek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	
5. Televizyon, buzdolabı, mobilya gibi tüketime yönelik ihtiyaçları karşılamak için borç paraya ihtiyaç duyarım.	
6. Ani hastalık, kaza, sel gibi beklenmedik ya da acil durumlardaki ihtiyaçları gidermek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	
7. Düğün, nişan, sünnet düğünü gibi sosyal harcamaları gerçekleştirmek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	
8.Eğitim ihtiyaçlarını gidermek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	
9. Tatile gidebilmek için borç paraya ihtiyaç duyarım.	
10.Diğer (.....)	

V. BÖLÜM: Davranışlara İlişkin Bilgiler

Mevcut finansal durumunuza ilişkin bütçenizle, istek ve ihtiyaçlarınızı karşılayamama durumunuzda ortaya çıkan olumsuzlukları, size uygun gelen seçeneği işaretleyerek değerlendiriniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Her zaman
1.Ailede işsizlik söz konusu ise krizler ortaya çıkabiliyor.					
2.Ev halkından biri işsiz kalınca eğitim harcamalarında kısıtlama yapıyoruz					
3.Ev halkından biri işsiz kalınca giyim harcamalarında kısıtlama yapıyoruz					
4.Ev halkından biri işsiz kalınca gıda harcamalarında kısıtlama yapıyoruz.					
5.Ev halkından biri işsiz kalınca eğlence ve kültür harcamalarında kısıtlama yapıyoruz					
6.Ev halkından biri işsiz kalınca çocuklara yapılan harcamalarda kısıtlama yapıyoruz					
7.İşsiz kaldıktan bir müddet sonra çalışan bireyin aile üzerindeki saygınlığı azalıyor					
8.Çalışan birey işsiz kalınca aileden dışlanmaya başlıyor					
9.Çalışan birey işsiz kalınca toplumdan dışlanmaya başlıyor					
10.İşsizliğin süresi arttıkça bireyde psikolojik bozukluklar başlıyor					
11.İşsiz kalan birey zararlı alışkanlıklara(alkol, sigara vb) yöneliyor					

Ekonomik duruma ilişkin olarak aşağıda verilenlerden size en uygun seçeneği işaretleyiniz.	1 (En düşük)	2	3	4	5	6	7	8	9	10 (en yüksek)
1-Bugün ekonomik stres düzeyinizle ilgili ne hissediyorsunuz?										
2-Şu anki ekonomik durumunuzdan ne kadar memnunsunuz?										
3-Şu anki ekonomik durumunuz hakkında ne hissediyorsunuz?										
4-Normal aylık harcamaları karşılayabilme konusunda ne sıklıkta endişelenirsiniz?										
5-Yaklaşık 1,000 Türk Lirası değerinde acil bir harcamayı ödemek için para bulabilme konusunda ne kadar eminsiniz?										
6-Dışarıya yemeğe, sinemaya gitmek veya başka bir şey yapmak isteyip de, paranızın yetmediği oldu mu?										
7-Parasal bakımdan ancak idare ettiğinizi ve maaştan maaşa yaşadığınızı hangi sıklıkta hissedersiniz?										
8-Genel olarak, kişisel ekonomik durumunuzla ilgili olarak ne kadar stres/kaygı hissedersiniz?										

Aşağıda finansal durumunuz ile ilgili olabilecek konulara ilişkin ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelere ilişkin memnuniyet düzeyinizi işaretleyiniz.	Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Kararsızım	Memnunum	Çok memnunum
1. Gelirim kişisel ihtiyaçlarımı karşılayabilme düzeyinden					
2. Gelirim ailemin ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyinden					
3. Yaşam kalitemi yükseltme düzeyinden					
4. Gelirimle düzenli tasarruf yapabileceğim düzeyinden					
5. Mevcut borçlanma düzeyinden					
6. Uzun vadeli finansal amaçlara ulaşma düzeyinden					
7. Acil finansal durumlara cevap verebilme düzeyinden					
8. Para yönetimi becerimden					
9. Mevcut finansal durumumdan					
10. Mevcut finansal durumumu geçmişteki finansal durumum ile karşılaştırdığımda					
11. Finansal durumumu diğer aileler ile karşılaştırdığımda					
12. Gelecekteki finansal durum beklentim					

ÖZGEÇMİŞ

Burcu ÇETİNKAYA KIRIKOĞLU 08.02.1986 tarihinde Karabük'te doğdu. Karabük Cumhuriyet Anadolu Lisesi'ni bitirdikten sonra Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nden 2010 yılında mezun oldu. 2019 yılında Karabük Üniversitesi İktisat Bölümü Yüksek Lisans programını bitirdi.

